

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GENEL DİLBİLİM ANABİLİM DALI
GENEL DİLBİLİM PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK YERALTI EDEBİYATINDA KABALIK:
KABALIK TETİKLEYİCİLERİ KULLANIMI VE
TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ

Suna YERTUTAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gülsüm Songül ERCAN

İZMİR - 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Yeraltı Edebiyatında Kabalık: Kabalık Tetikleyicileri Kullanımı ve Toplumsal Cinsiyet İlişkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../...

Suna YERTUTAN

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Türk Yeraltı Edebiyatında Kabalık: Kabalık Tetikleyicileri Kullanımı ve
Toplumsal Cinsiyet İlişkisi**

Suna YERTUTAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Genel Dilbilim Anabilim Dalı

Genel Dilbilim Programı

Toplumsal tutum ve değerlerini yansıtan dil, o toplumun içinde yaşayan kişilere toplum ve kültür tarafından yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin yapılandırılması ve sürdürülmesine aracılık etmektedir. Toplumsal pratiklerin ürünü olarak ortaya çıkan toplumsal cinsiyet söylem aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar kadın ve erkeklerin farklı cinsiyet rollerini öğreten kültürel kurallara göre farklı dilsel seçimler sergilediklerini göstermektedir. Söz konusu farklılıklardan birini kadın dilinin daha kibar olduğu yönündeki saptama oluşturmaktadır. Yeraltı edebiyatı egemen zihniyetin ve onun söylemlerinin karşısında duran, ana akım edebiyata muhalif bir metin türüdür. Dolayısıyla içeriğini yaşam biçimleri toplumsal normların dışında kalan karakterlerin oluşturduğu yeraltı edebiyatının belirleyici unsurları arasında argo, küfür ve kaba üslup bulunmaktadır. Bu nedenle yeraltı edebiyatı eserlerinin incelenmesi, hem yazarların hem de yarattıkları karakterlerin türün bir özelliği olan dilsel kabalık kullanımında toplumsal cinsiyet rollerinin etkisi olup olmadığını ortaya koymak açısından önem kazanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, Culpeper'ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli temel alınarak veri tabanını oluşturan yeraltı edebiyatı romanlarında kabalık tetikleyicileri kullanımı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda kadın yazarların daha fazla kabalık tetikleyicisi kullandığı belirlenmiştir. Bu bulgu kadın yazarların tür geleneklerine daha bağlı olduğu biçiminde yorumlanabilir. Ayrıca, kadın ve erkek yazarların farklı kabalık

tetikleyicisi türlerini tercih ettiği de saptanmıştır; bu da kadın ve erkek yazarların toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda biçem farklılıklarına işaret etmektedir. Son olarak, kadın yazarların kaba dil kullanımını kadın karakterler aracılığıyla sağlarnasına karşın erkek yazarların romanlarında hem kadın karakterlerin sayısının çok az olduğu hem de söz konusu karakterlere kaba dil kullandırmaktan kaçındığı; dolayısıyla erkek yazarların toplumsal cinsiyet rollerinin sürdürölmesine aracılık ettiği ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Dilsel Kabalık, Kabalık Tetikleyicileri, Yeraltı Edebiyatı, Eleştirel Söylem Çözölmesi

ABSTRACT

Master's Thesis

Impoliteness in Turkish Underground Literature: The Relationship between the Use of Impoliteness Triggers and Gender

Suna YERTUTAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Linguistics

Linguistics Program

Language reflects the attitudes and values of society and also plays a key role in constructing and maintaining the gender roles assigned to people by the community and culture. As the product of social practice, gender reveals itself via discourse. Studies show that women and men use language differently due to the cultural rules which teach them different gender roles. One of these differences is that women's language is more polite in comparison to that of men. Underground literature is a genre that takes a stand against the prevailing mentality and its discourse, and thus, opposes the mainstream media. Since underground literature presents characters engaging in very different lifestyles that lie outside social norms; slang, swearing and impoliteness are among the most distinctive features of underground literature. For this reason, analyzing underground texts is important to reveal the effect of gender roles on the use of impoliteness triggers by both writers and characters in their novels. In accordance with this purpose, based on Culpeper's (2016) Model of Impoliteness Triggers, the use of impoliteness triggers in selected Turkish underground literature novels was analyzed. Results indicate that female underground writers use more impoliteness triggers than male writers. This finding shows that female writers follow genre conventions more closely. Additionally, it has been observed that male and female writers employ different kinds of impoliteness triggers, reflecting stylistic differences in line with gender roles. Lastly, female characters use more impoliteness triggers in

novels written by female writers, while female characters in novels written by male writers are always more polite than their male counterparts. Male writers also tend to include far fewer female characters in their novels. Thus, they contribute to the maintenance of gender roles.

Key Words: Gender, Impoliteness, Impoliteness Triggers, Underground Literature, Critical Discourse Analysis

**TÜRK YERALTI EDEBİYATINDA KABALIK: KABALIK
TETİKLEYİCİLERİ KULLANIMI VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KİBARLIK VE KABALIK SÖYLEMİ**

1.1. KİBARLIK VE KABALIK SÖYLEMİ İLİŞKİSİ	9
1.2. KABALIK TETİKLEYİCİLERİ	19

**İKİNCİ BÖLÜM
DİL VE TOPLUMSAL CİNSİYET**

2.1. DİL, TOPLUMSAL CİNSİYET VE KABALIK İLİŞKİSİ	23
2.2. DİL VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÜZERİNE TÜRKÇE ALANYAZINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN TÜRÜ OLARAK YERALTI EDEBİYATI

3.1. METİN TÜRÜ	35
3.2. YERALTI EDEBİYATI	38
3.2.1. Dünyada ve Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı	38
3.2.2. Yeraltı Edebiyatında Dil Kullanımına İlişkin Önceki Çalışmalar	45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI VE YÖNTEM

4.1. VERİ TABANI	48
4.1.1. Evren ve Örneklem	48
4.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	55
4.2.1. Söylem ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi	57

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	62
5.1.1. Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Kabalık Tetikleyicileri	62
5.1.1.1. Kalıplaşmış İfade Örnekleri	63
5.1.1.1.1. Hakaretler	63
5.1.1.1.2. Sert eleştiriler/şikâyetler	64
5.1.1.1.2. Tatsız sorular ve/ya önsayıtlılar	65
5.1.1.1.3. Küçümsemeler	66
5.1.1.1.4. İleti güçlendiricileri	67
5.1.1.1.5. Kovma	68
5.1.1.1.6. Susturucular	69
5.1.1.1.7. Tehditler	70
5.1.1.1.8. Olumsuz ifadeler	71
5.1.1.2. Sezdirimsel İfade Örnekleri	72

5.1.1.2.1. Durum odaklı	72
5.1.1.2.2. Şekil odaklı	73
5.1.1.2.3. Bağlam odaklı	74
5.1.2. Kabalık Tetikleyicisi Kullanımının Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı	76
5.1.3. Kabalık Tetikleyicisi Türlerinin Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı	78
5.1.4. Kabalık Tetikleyicisi Kullanılan Karakter Cinsiyetinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Dağılımı	87
SONUÇ VE TARTIŞMA	90
KAYNAKÇA	96
EKLER	

KISALTMALAR

bknz.	Bakınız
ESÇ	Eleştirel Söylem Çözümlemesi
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Kalıplaşmış İfadeler	20
Tablo 2: Sezdirimsel İfadeler	21
Tablo 3: Veri Tabanını Oluşturan Metinler	49
Tablo 4: Toplumsal Cinsiyete Göre Kabalık Tetikleyicisi Kullanım Sıklığı ve Oranı	76
Tablo 5: Toplumsal Cinsiyete Göre Kabalık Tetikleyicileri Türü Kullanım Sıklıkları ve Oranları	78
Tablo 6: Yazarların ve Roman Karakterlerinin Toplumsal Cinsiyetine Göre Kabalık Tetikleyicisi Kullanım Sıklığı ve Oranı	88

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kibarlık ve Kabalık İçin Kullanılan Dilsel Strateji Örneği	14
Şekil 2: İlişkisel İşlem	15
Şekil 3: Culpeper'ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Aşağıdan Yukarıya Modeli	19
Şekil 4: Kabalık Tetikleyicisi Türlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kullanım Dağılımı	87

EKLER LİSTESİ

EK 1: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Hakaretler	ek s.1
EK 2: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Sert eleştiriler/ Şikâyetler	ek s.3
EK 3: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Tatsız Sorular ve/ya Önsayıtlılar	ek s.4
EK 4: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Küçümsemeler	ek s.6
EK 5: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan İleti Güçlendiricileri	ek s.7
EK 6: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Kovmalar	ek s.8
EK 7: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Susturucular	ek s.9
EK 8: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Tehditler	ek s.10
EK 9: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Olumsuz İfadeler	ek s.12
EK 10: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Durum Odaklı Sezdirimsel İfadeler	ek s.13
EK 11: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Şekil Odaklı Sezdirimsel İfadeler	ek s.14
EK 12: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Bağlam Odaklı Sezdirimsel İfadeler	ek s.15

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet, coğrafi, toplumsal, politik ve bireysel gibi çeşitli nedenlerle gözlenen dilsel kullanım farklılıklarından birini oluşturmaktadır. İngilizcede ‘sex’ ve ‘gender’ kavramlarına karşılık gelen Türkçedeki ‘cinsiyet’ kavramı, kadın ve erkek arasındaki biyolojik ve fiziksel farklılıklar söz konusu iken ‘sex’ sözcüğünün; kadın ve erkek arasındaki psikolojik, toplumsal ve kültürel farklılıklar söz konusu olduğunda ise ‘gender’ sözcüğün karşılığını oluşturmaktadır (Wardhaugh, 1998: 309). Bu nedenle iki kavram arasındaki ayrım Türkçede sırasıyla cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak ifade edilmektedir.

Cinsiyet kavramına toplumsal açıdan yaklaşan temel çalışmalar, toplumun kadın ve erkeklerden beklediği rol ve davranışların bu kişilerin dil kullanımına etki ettiğini bulan sonuçlar elde etmiştir (Lakoff, 1975; Coates, 1986; Poynton, 1989; Holmes, 1998; Tannen, 1999). Toplum ve cinsiyet arasındaki bağlantı toplumun kadın ve erkeklere roller ve kültürel değerler yüklemesiyle onları toplumsal bireyler haline getirmesi; bunun sonucunda da bu bireylerin toplumun diğer üyeleriyle olan iletişim biçimlerini belirlemesi olarak ortaya çıkmaktadır (Bonvillain, 1997: 166). Bireyler, toplumsallaşma sürecinde toplumu oluşturan diğer bireyler ve iletişim araçları gibi kanallarla kendi toplumsal cinsiyet kimlikleri hakkında bilgi edinirler. Doğum itibarıyla bu bireylere verilen oyuncaklar ve onların giydirilme şekli ile bile kabul edilebilir davranışlar toplum tarafından onlara öğretilmektedir. Bunun sonucunda kadın dili ve erkek dili ayrımı ortaya çıkmaktadır. Lakoff’a (1975) göre toplumsallaşma sürecinde kız çocukları toplumdaki rollerine uygun olarak dilsel seçimler yapmak zorunda kalmaktadır. Bu kalıplara uymadıkları zaman “erkek gibi” olmakla suçlanıp dışlanma tehdidiyle karşı karşıya kaldıklarından iletişimlerinde kullandıkları dil farklılaşarak kadın dilini oluşturmaktadır.

Kadın dilinin kendini gösterdiği alanlardan biri de yazındır. Kültürel olarak belirlenmiş cinsiyet rolleri, yani toplumsal cinsiyet, toplum yaşamının her boyutuna sızdığı için yaratıcılığı belirleyen bilinçaltını ve hayal gücünü de etkilemektedir. Bu etki, kadın yazarların ana akım edebiyatın büyük bölümünü oluşturan ‘erkekler dünyası’na girebilmek için kendilerini özgürce ifade etmekten kaçınarak bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kendilerini kısıtlamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla

kadın yazarlar onay göreceklerini düşündükleri dile yönelmekte ve kendi cinslerine yakışmayacağı düşünülen yaratılar ortaya çıkarmaktan kaçınmaktadır (Parla, 2009). Bu durumun bir yansıması olarak kadınların toplumsal rollerine koşut olarak dilsel seçimlerinde kabalıktan kaçınarak daha kibar bir dil kullanımını tercih ettikleri iddia edilmektedir (Jespersen, 1922; Lakoff, 1975; Brown, 1980; Holmes, 1995; Mills, 2003 ve 2005). Ancak Ercan (2003) ve Ercan ve Yağcıoğlu (2007) bunun toplumsal cinsiyet rolüyle değil, metin türü ile ilgili olduğunu bulmuştur.

Kabalık kavramı en genel bakış açısıyla inceliğin zıttı olarak tanımlanmaktadır ve çıkış noktasını incelik kavramından alması nedeniyle kabalık olgusunu anlamamanın yolu İncelik Kuramı'ndan geçmektedir (Leech, 2014: 219). Brown ve Levinson'ın (1987) İncelik Kuramı dilin toplumsal bireylerin iletişimde ilişkilerin korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak kullanılmasına dayanmaktadır. Bu kurama göre kişiler iletişimde birbirlerini incitmemek için başka bir ifadeyle yüzlerini korumak için belirli stratejiler kullanmaktadır.¹ Söz konusu stratejilerin kullanılmasının beklendiği ancak kullanılmadığı durumlarda ise dilsel kabalığın ortaya çıktığı görülmektedir (Lakoff, 1989: 103). Kabalık kavramı farklı dilbilimciler tarafından farklı biçimlerde betimlense de dilsel kabalığın imaj zedeleyici bir eylem olduğu, aynı zamanda toplumsal normları yıktığı ve böylelikle de toplumsal çatışma ve uyumsuzluğa yol açtığı öne sürülmektedir (Lakoff, 1989; Beebe, 1995; Culpeper, Bousfield ve Wichmann, 2003). Bunun ortaya çıkması için de Culpeper (1996), Brown ve Levinson'ın (1987) İncelik Kuramı'ndaki kibarlık üst-stratejilerinin her birinin karşısına onun zıttını oluşturan kabalık üst-stratejilerini belirlemiş; 2016 yılında da 'strateji' yerine 'tetikleyici' terimini kullanarak Kabalık Tetikleyicileri Modeli'ni oluşturmuştur (Culpeper: 2016: 437-440).²

Dilsel kabalık toplumsal çatışmaya da yol açmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda toplumsal cinsiyet ve dilsel kabalık ilişkisi toplumsal düzenle çatışma halinde oldukları için toplum dışına itilen ve alt kültüre ait hayatları anlatan yeraltı edebiyatı romanlarında incelenmiştir. Popüler olarak da nitelenen ana akım edebiyatın dışında kalan yeraltı edebiyatı, doğası gereği muhaliftir ve cinsellik,

¹ İncelik Kuramı ile *yüz* ve *yüz sakınımı* kavramlarıyla ilgili kapsamlı bilgi 'Kibarlık ve Kabalık İlişkisi' başlıklı bölümde açıklanmaktadır.

² Kabalık kavramı ve kabalık tetikleyicilerine 'Kibarlık ve Kabalık İlişkisi' başlıklı bölümde ayrıntılı olarak değinilmektedir.

şiddet, kötülük, suç, bağımlılık gibi topluma aykırı konuları ele almaktadır. Dolayısıyla yeraltı edebiyatı eserlerinde anlatılan kahramanlar rock, hippy, punk gibi alt kültür hareketlerinin içindedir ve toplumsal düzene uymayan yaşam biçimleri nedeniyle toplumun dışına itilirler. Toplumun görmezden geldiği, “ahlaki, sosyal ya da ekonomik nedenlerle toplum tarafından dışlanmış” bu toplumsal tabakada alkolikler, madde bağımlıları, hırsızlar, caniler, eşcinseller, fahişeler, travestiler, madde bağımlıları, şizofrenler vb. kişiler bulunmaktadır (Gökalp Alparıslan, 2009).

Alt kültüre ait, marjinal olarak nitelendirilen bu karakterlerin dili kullanma biçimlerinin özgün olması doğaldır. Yeraltı edebiyatı ürünlerinde sözü edilen alt kültürün üretmiş olduğu uğraş dilinin metne yansmasıyla birlikte dilsel kabalığa da sıkça başvurulmaktadır. Hatta argo, küfür ve dilsel kabalık, bu türü diğere edebiyat türlerinden ayıran bir özellik olarak görölmektedir (Gökalp Alparıslan, 2009; Öktem, 2011; Türkmenoğlu, 2013; Demir ve Kuş, 2016).

Toplumsal cinsiyet ve dil arasındaki ilişkinin incelendiğı bu çalışmada söz konusu ilişki yeraltı edebiyatı romanları bağlamında ele alınmakta ve kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında geçen kabalık tetikleyicileri incelenmektedir. Söz konusu tetikleyicilerin saptanmasında Söylem Çözömlemesi yönteminden; toplumsal cinsiyet üzerindeki dil, kültür ve ideoloji etkisinin incelenmesinde ise Eleştirel Söylem Çözömlemesi’nden (bundan sonra ESÇ) yararlanılmaktadır. Bunun nedeni ESÇ’nin, ırk, siyaset, toplumsal cinsiyet, ve kimlik gibi toplumsal etmenlerin söylem aracılığıyla yansıtılış şeklini ve sezdirimler yoluyla nasıl gerçekleştiğini ortaya çıkarmayı hedeflemesidir (Paltridge, 2006: 178-179). Bunu başarabilmek için metinde sadece açık bir şekilde sunulana değil, aynı zamanda gizil olarak verilmiş olana da odaklanmak gerekmektedir. Dolayısıyla metnin satır araları iyi okunmalıdır (Fairclough, 2003: 11). Bizim çalışmamızda da toplumsal cinsiyetin dilsel kabalık üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak için yeraltı edebiyatı romanlarında hem açık bir şekilde ifade edilen hem de sezdirim yoluyla gizil olarak verilen kabalık tetikleyicilerinin saptanmasında ESÇ’den yararlanılmaktadır.

van Dijk (2008), ESÇ’nin amacının söylemin toplumsal bağlamlarda güç ve gücün kötüye kullanımına aracılık etme şeklini ortaya çıkarmak olduğunu öne sürmektedir. Söylemlerin güç dağılımı ve hiyerarşik düzenle olan ilişkisinden

hareketle, söylem toplumsal yapının biçimlenmesinde ve toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde işlevsel bir araç olarak görülmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde temel amaç söylemin açık ve dizgesel betimlemelerini sunmaktır. Söz konusu betimlemelerin ise ‘metinsel’ ve ‘bağlamsal’ olmak üzere iki temel boyutu bulunmaktadır. Metinsel boyut, söylemin çeşitli düzlemlerde açıklanmasıyla; bağlamsal boyut ise bilişsel süreçler, zihinsel temsiller, sosyo-kültürel etmenler gibi bağlamsal niteliklerle betimlenmesiyle ilişkilidir. Söz konusu metinler toplumsal olayın bileşeni olarak ideolojik açıdan biçimlenmekte ve metnin biçimi ve içeriği ideolojik süreçlerin ve yapıların izlerini taşımaktadır (Fairclough, 1992; van Dijk, 1988). Bu nedenle EŞÇ, dilsel ve toplumsal çözümlemeye odaklanarak metni temel almaktadır.

Ayrıca, toplumsal bir olgu olan dilin, belirli toplumsal amaçları gerçekleştirmek için kullanılması dilin değişimine ve gelişmesine neden olmaktadır. Dilin bireysel anlamda belirli tutum ve düşünceleri yansıtması nedeniyle dil kullanımı öznedir ve bu öznelilik bireylerin toplumsal rolleri gerçekleştirmeye yönelik dil kullanımında kendini göstermektedir. Dil kullanımındaki bu öznelilik sözcük, dilbilgisi ve metinsel özellik seçimlerinde ortaya çıkmaktadır. Eleştirel bir yaklaşımla yapılan dilbilimsel çözümlemelerle söz konusu kullanımlar açığa çıkarılmaktadır. Çünkü sözü edilen sözcük seçimleri, dilbilgisel yapı ve metin yapısı konuşucu ya da yazarın dünyayı nasıl temsilleştirdiğini, katılımcılar arasındaki toplumsal ilişkilerin düzenlenmesini ve konuşucu ya da yazarın iletiye yönelik tutumunu kurgulama şekli bağlamında anlatımsal bir değere sahip olmaktadır (Bloor ve Bloor, 2007: 228-230).

Metinlere bu şekilde eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılması kültürel olarak belirlenen cinsiyet ve cinsiyet rolleri ile var olan ataerkil toplumun yazın metinlerine yansımaları çözümlemeye olanak sağlamaktadır. Metnin bu şekilde okunması, incelenmesi ve yorumlanması toplumsal cinsiyetin metindeki sızıntılarını analitik ölçütlerle ortaya çıkarmakta ve okurlar için bir farkındalık yaratmaktadır (Süzük, 2011: 16).

Bu bilgiler ışığında, çalışmamızda veri tabanında yer alan Türk yeraltı edebiyatı romanlarında kadın ve erkek yazarların dilsel kabalık kullanımı Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli çerçevesinde çözümlenerek söz

konusu metinlerde, toplumsal cinsiyetin dilsel kabalık üzerinde bir etkisi olup olmadığının ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

Bu amaçla, çalışmanın Birinci Bölüm'ünde kibarlık ve kabalık kavramlarının ilişkisine değinilerek çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan *kabalık tetikleyicileri* kavramı açıklanmaktadır.

İkinci Bölüm'de toplumsal cinsiyetin dile yansması bağlamında dil, toplumsal cinsiyet ve kabalık ilişkisi ele alınmakta ve söz konusu ilişki bu konuda önceki çalışmalara da değinilerek açıklanmaktadır.

Üçüncü Bölüm'de çalışmanın veri tabanını oluşturan yeraltı edebiyatı kavramı metin türü çerçevesinde açıklanmakta ve yeraltı edebiyatında dil kullanımı üzerine daha önce yapılmış çalışmalar özetlenmektedir.

Dördüncü Bölüm'de çalışmanın veri tabanı ve yöntemine ilişkin bilgi verilmektedir.

Çalışmanın son bölümü olan Beşinci Bölüm'de çalışmanın bulguları ortaya konmakta; bu bulgular yapılan istatistiksel testler ışığında aşağıda verilen araştırma sorularını yanıtlamak üzere yorumlanmakta ve tartışılmaktadır.

a. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Türk yeraltı edebiyatı metinlerinde dilsel kabalığı incelemek; bu bağlamda kullanılan dilsel araçlarla toplumsal cinsiyet ilişkisini ortaya çıkarmaktır.

Giriş Bölümü'nde belirtildiği gibi, kadının dilsel seçimlerine dair yapılan çalışmalarda kadınların konuşurken kabalıktan kaçınarak daha kibar bir dil kullanımını tercih ettikleri saptanmıştır (Jespersen, 1922; Lakoff, 1975; Brown, 1980; Holmes, 1995; Mills, 2003&2005; Kocaer, 2006). Ayrıca biri İngilizce biri Türkçe olmak üzere yazınsal metinlerdeki dilsel kabalık üzerine yapılan yakın tarihli iki çalışmada kadın dilinin daha kibar olmasının ve kullandığı kabalık stratejileri türlerinin kadının toplumdaki ikincil rolüyle doğrudan ilişkisi olduğu vurgulanmıştır (Aydınoglu, 2011 ve 2013). Bu çalışmada da bu bulguların aykırı olarak nitelenen yeraltı edebiyatı metinlerinde geçerliliği sınanacaktır.

Bu amaçla veri tabanında yer alan metinlerde Giriş Bölümü'nde de verilen bilgiler doğrultusunda;

1. Farklı konu ve bağlamlarda yapılan çalışmalarda ortaya konduğu üzere kadın dilinin daha kibar olduğu savı kabalık kullanımının bir türsel özellik olduğu Türk yeraltı edebiyatı metinleri için geçerli midir?
2. Yazarın toplumsal cinsiyet rolünün kabalık tetikleyicileri türlerinin kullanımı üzerinde bir etkisi bulunmakta mıdır?
3. Kadın ve erkek yazarlar tarafından yaratılan kadın ve erkek karakterlerin kabalık tetikleyicisi kullanımı toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda farklılaşmakta mıdır?

sorularına yanıt aranacaktır.

b. Veri Tabanı ve Yöntem

Tezin veri tabanını 2000 yılı sonrasında yayınlanan Türk yeraltı edebiyatı romanları oluşturmaktadır. Söz konusu dönemde 5'i kadın, 56'sı ise erkek yazarlar tarafından yazılan 61 adet roman bulunmaktadır. Bu çalışmada yeraltı edebiyatı türüyle ilişkilendirilen kaba dil kullanımında toplumsal cinsiyet değişkeninin etkisi araştırılmaktadır. Daha önce söz edildiği gibi dilsel kibarlık kadın dilinin bir özelliği olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle veri tabanından örneklem aşamasında toplumsal rollerinin dil kullanımına yansıtılıp yansıtılmadığını ortaya koymak amacıyla kadın yazarlar temel alınmıştır. Veri tabanında sadece 2 kadın yeraltı edebiyatı yazarı bulunduğu için erkek yazarların romanları arasından söz konusu kadın yazarların romanlarının sayfa sayısına ve yayım tarihine yakın olanlar 'seçkili örneklem' yöntemiyle seçilerek 2 kadın 2 erkek olmak üzere 4 Türk yeraltı edebiyatı yazarının 8 romanı niteliksel ve niceliksel olarak çözümlenmiştir. İncelenmek üzere seçilen yazar ve romanları şu şekildedir: Ayça Seren Ural – *Pogo* ve *Lirik Soğan*; Sibel Torunoğlu – *Travesti Pinokyo* ve *Dejavu*; Hakan Günday – *Piç* ve *Zargana*; Fatih Kaynak – *İlk Yarı 10-0* ve *Hiçliğin Aynasıydım Ben*.

Veri tabanını oluşturan yeraltı edebiyatı romanları Culpeper'in (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli bağlamında Söylem Çözümlemesi yöntemiyle; toplumsal cinsiyet üzerindeki dil, kültür ve ideoloji etkisi ise Eleştirel Söylem

Çözümlemesi aracılığıyla incelenmiş ve kabalık tetikleyicileri kullanım oranları belirlenmiştir.

Kabalık tetikleyicisi kullanımında yazarın toplumsal cinsiyetine göre bir farklılık bulunup bulunmadığını ortaya koymak amacıyla Z-oran testi; belirli tür kabalık tetikleyicisi kullanımı ile yazarın toplumsal cinsiyeti arasındaki ilişkiyi belirlemek için ise Ki-kare testi uygulanmıştır. Ayrıca, her bir kabalık tetikleyicisi türü için cinsiyetler arası kabalık tetikleyicisi yüzdelerinin karşılaştırılmasında ‘iki oran testi’ kullanılmıştır. Son olarak kabalık tetikleyicisi kullanımı açısından yazar cinsiyetleri ile karakter cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için her bir romanda yer alan kadın ve erkek karakterlerin kullandığı kabalık tetikleyicisi kullanım sıklığı hesaplanarak kabalık tetikleyicisi kullanım oranları hesaplanmıştır. Bu verilere yukarıda sözü edilen Z-oran testi uygulanarak kabalık tetikleyicisi kullanımı bağlamında yazar cinsiyetinin karakter cinsiyeti ile olan bağlantısı araştırılmıştır.

c. Sınırlılıklar

Bu çalışmada Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli bağlamında toplumsal cinsiyetin dilsel kabalık üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada kadın ve erkek yazarların kullandığı saptanan kabalık tetikleyicilerini aktardıkları karakter cinsiyeti ve bu karakterlerin kullandıkları kabalık tetikleyicileri ulamları da incelenmiş, ancak söz konusu karakterlerin kabalık tetikleyicilerini yönelttikleri karakter cinsiyeti ve bu karakterlerin kabalık tetikleyicilerine yönelik tepkileri bu çalışmanın dışında tutulmuştur. Bu konunun bir başka çalışmada irdelenmesi amaçlanmaktadır.

d. Çalışmanın Önemi

Dünyada 1970’lerde başlayarak 80’li ve sonraki yıllarda gitgide daha fazla ilgi çeken toplumsal cinsiyet ve dil kullanımı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar ülkemizde 90’lı yıllardan itibaren görülmeye başlanmış ve sayıları oldukça sınırlı kalmıştır (bknz. Ağaçasapan, 1989; König, 1992; Subaşı-Uzun, 1996;

Akünel Okan, 1998; Duman ve Karasu, 2000; Kilecioğlu, 2001; Ercan, 2003; Şimşek, 2006; Ercan ve Yağcıoğlu, 2007; Çek, 2015; Aydınoğlu, 2015; Öztürk Dağabakan, 2016). Türkçede dilsel kabalık ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların da oldukça yeni olduğu ve daha az çalışılan bir alan olarak kaldığı görülmektedir (Özçalışkan, 1994; Kocaer, 2006; Işık Güler, 2008; Hatipoğlu, 2010; Aydınoğlu, 2011 ve 2013; Sebzecioğlu ve Coşkun Özgür, 2015). Bu yüzden bu çalışma, Türkçede cinsiyete özgü dil kullanımı ve dilsel kabalık bağlamında yapılan çalışmalara sayıca katkı sağlamakla kalmayıp alanyazında dilsel kabalık tetikleyicileri kullanımı ile toplumsal cinsiyet ilişkisini Türk yeraltı edebiyatı bağlamında inceleyen ilk çalışma olmaktadır. Ayrıca yazar cinsiyeti ile kabalık tetikleyicilerinin kullandırıldığı karakter cinsiyeti arasındaki ilişkinin incelendiği ilk çalışma olma niteliği de taşımaktadır. Bunlar da çalışmayı başka bir açıdan önemli kılmakta ve bundan sonra yapılacak çalışmalara temel bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİBARLIK VE KABALIK SÖYLEMİ

1.1. KİBARLIK VE KABALIK SÖYLEMİ İLİŞKİSİ

Kabalık kavramının, birçok dilbilimci tarafından kendine özgü, bağımsız bir olgu olarak nitelendirilmesine karşın Leech (2014: 219) “inceliğin zıt kutbu olan kabalık olgusunu kuramsallaştırmanın en iyi yolunun onu incelik kuramının üzerine inşa etmek” olduğunu ileri sürmektedir. Aydınoğlu (2011: 417) ise, söylemlerin kişilerin davranışlarını gösterme biçimlerinden biri olduğunu ve incelik ile incelik karşıtı (kabalık) stratejilerinin, konuşucunun “söylemin yöneltildiği kişinin imajına yönelik tutumunu sözel olarak ifade ettiğini” belirtmektedir. Dolayısıyla eğer konuşucu karşısındaki kişinin imajını korumak ister ve saygınlığını zedelemek istemezse kibarlık stratejilerini, bunun tam tersi durumda da kabalık stratejilerini kullanmayı tercih etmektedir.

Dilde kibarlığı ilk kez araştıran Amerikalı dilbilimci Lakoff (1973, 1977) Grice’ın konuşma ilkelerinden esinlenerek kibarlık ilkelerini önermiştir. Sonrasında Leech (1983) yine Grice’tan etkilenecek kibarlık ilkelerini genişletmiştir. Brown ve Levinson (1978, 1987) ise Amerikalı toplumbilimci Erving Goffman’ın yüz kavramı bağlamında bir kibarlık modeli önermişlerdir. Aşağıda bu modeller açıklanmaktadır.

Lakoff (1973, 1975) dil çözümlemesi yapabilmek için dilbilgisel ve anlambilimsel kurallara ek olarak edimbilimsel kuralların da eklenmesi gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu edimbilimsel kurallar ise Grice’ın konuşma ilkelerinden esinlenen kibarlık ilkeleridir:

- Dil kullanımında açık ol.
- Kibar ol.
- Karşıdaki kişiye dayatmada bulunma.
- Seçenek tanı.
- Arkadaşça davran, dinleyicinin kendisini iyi hissetmesini sağla.
- Resmiyet: Mesafeli davran.
- Saygı: Seçenek tanı.
- Dostluk / samimiyet: Duygudaşlık, dostluk göster.

Bazı edimsözler konuşucu için bazıları ise dinleyici için yarar sağlayan (ya da zarar getiren) ya da çaba gerektiren özelliğe sahiptir. Dolayısıyla edimsözün amacı kişilerarası ilişkideki sosyal amaçla uyumlu ya da uyumsuz olmaktadır. Leech (1983: 104) bu edimsözleri şu şekilde anlatmaktadır:

- a. *Rekabetçi edimsözler*: Edimsözün amacı sosyal amaçla rekabet halindedir: emretme, isteme, rica etme, talep etme vs.
- b. *Dost ve yakınlık edimsözleri*: Edimsözün amacı sosyal amaçla örtüşmektedir: davet etme, ikram etme, teşekkür etme, tebrik etme vs.
- c. *İşbirlikçi edimsözler*: Edimsözün amacı sosyal amaçla bağlantılı değildir: rapor verme, ilan etme, öykü anlatma vs.
- d. *Çatışmacı edimsözler*: Edimsözün amacı sosyal amaçla çatışmaktadır: tehdit etme, suçlama, küfür etme, azarlama vs.

Yukarıdaki edimsözlerden (a) ve (b) kibarlıkla yakından ilgilidir. Rekabetçi edimsözler konuşucunun isteğinin gerçekleştirilmesi için dinleyicinin çabasını gerektirirken, dost ve yakınlık edimsözleri dinleyicinin kendi yararı içindir. İşbirlikçi edimsözler, kibarlığa duyarlı değildir, çünkü yarar ve çaba söz konusu değildir. Çatışmacı edimsözler ise dilde kabalık ile bağlantılıdır.

Bu bilgilerden hareketle Leech (1983) altı kibarlık ilkesi önermiştir:

- a. İncelik İlkesi: Dinleyicinin çabasını azalt. / Dinleyiciye yararı arttır.
- b. Cömertlik İlkesi: Kendine yararı azalt. / Kendi çabanı arttır.
- c. Övgü İlkesi: Dinleyiciye eleştiriyi azalt. / Dinleyiciye övgüyü arttır.
- d. Alçakgönüllülük İlkesi: Kendine övgüyü azalt. / Kendine eleştiriyi arttır.
- e. Uyuşum İlkesi: Diğeri ile arandaki görüş ayrılıklarını azalt. / Diğeri ile arandaki görüş uyumunu arttır.
- f. Duygudaşlık İlkesi: Diğeri ile arandaki karşıt duyguları azalt. / Diğeri ile arandaki duygudaşlığı arttır.

Yukarıda açıklanan kibarlık ilkelerinden incelik ilkesine göre örneğin “Beni eve götür.” ifadesi dinleyicinin çabasını ve kendi yararını arttırdığı için kibar bir sözce olarak görülmemektedir.

Brown ve Levinson'ın İncelik Kuramı (1987) iletişim kurarken kişilerin birbirlerini incitmemesiyle, bir başka ifadeyle *yüz korunumu* ilkesiyle ilgilidir. *Yüz* kavramını Goofman (1967)'dan aldıklarını belirten Brown ve Levinson (1987: 61-70), yüzü “duygusal olarak yatırım yapılan, kaybedilebilen, korunan, geliştirilen ve etkileşim sırasında sürekli başvurulması gereken bir şey” olarak tanımlamakta ve bu kavramı olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayırmaktadırlar. *Olumlu yüz* diğer kişiler tarafından onaylanmayı ve onurlandırılmayı isterken *olumsuz yüz* özgürlüğünün kısıtlanmaması için baskıdan uzak durmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla olumlu kibarlık dinleyiciye yönelik olarak yakınlığın ve dayanışmanın vurgulanması iken, olumsuz kibarlık ise konuşucunun dinleyici üzerindeki baskıyı en aza indirerek saygı göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, birinden pencereyi açması istenirken “Pencereyi aç.” denirse bu eylem karşıdaki kişinin seçme özgürlüğünü sınırladığı için olumsuz yüzü zedeleyen kaba bir söylem olarak nitelendirilmektedir. Ancak aynı isteğin “Pencereyi açabilir misiniz?” şeklinde ifade edilmesi durumunda karşıdaki kişiye isteği reddetme hakkı tanınması sebebiyle olumsuz kibarlık örneği olarak nitelendirilir.

Brown ve Levinson (1987: 61-67), yüz kavramıyla ilgili olarak yüze yönelik tehdit oluşturan eylemleri tanıtmış ve bazen bu eylemlerin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Dahası teklif ve rica gibi çoğu söylemin doğası gereği ya konuşucunun ya da dinleyicinin yüzüne yönelik tehdit oluşturduğunu öne sürmüştür. Bu durumda kibarlık söylemi sözü edilen yüze yönelik tehdit oluşturan eylemleri yumuşatmak için gereklidir. Olumlu yüze yönelik tehditler; şikâyet etme, eleştirme veya tabu konuların gündeme getirilmesi gibi konuşucunun, dinleyicinin duygularını ya da isteklerini dikkate almadığını gösteren eylemlerden oluşmaktadır. Olumsuz yüze yönelik tehdit oluşturan eylemler ise konuşucunun, dinleyicinin seçim özgürlüğünü kısıtlamaktan kaçınmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bu tehditlerin örnekleri arasında dinleyiciye bir işi yapması ya da yapmaması konusunda baskı oluşturan eylemler, emir ve ricalar, tehdit ve uyarılar sayılabilmektedir.

Brown ve Levinson'a (1987: 74) göre yüze yönelik bir tehdidin ciddiyetini yani yüz kaybı riskini belirleyen üç toplumbilimsel değişken bulunmaktadır:

- (i) Konuşucu ve dinleyicinin ‘sosyal mesafesi’ (M) (simetrik ilişki)
- (ii) Konuşucu ve dinleyicinin görece ‘gücü’ (G) (asimetrik ilişki)
- (iii) Belirli bir kültürdeki dayatmaların mutlak sıralaması. (S)

Konuşucu, dili kullanırken dinleyicisi ister aile üyeleri gibi samimi bir dilin kullanılabileceği kişiler, isterse daha mesafeli ve kontrollü bir dil kullanımını gerektiren yabancılar olsun, yüz korunumunu sağlamak için dinleyicinin özel alanına girmeyecek ve onu zor durumda bırakmayacak sözeylemleri tercih etmektedir. Brown ve Levinson (1987: 68-71) dinleyicinin yüz sakınımını sağlamak için kullanılabileceği stratejileri şu şekilde açıklamıştır:

- a. *Dolaysız Dil Kullanımıyla Eylemi Yapma*: Karşı tarafın yüz gereksinimlerini dikkate almayarak, olabildiğince açık, dolaysız ve net ifadeler kullanmak. “X’i yap”, “Otur”, “İçeri gir” gibi buyrum tümceleri bunlara örnek olarak verilebilir.
- b. *Olumlu Yüzü Düzelterek Eylemi Yapma*: Düzeltme eylemiyle konuşmacı dinleyiciye yüz tehdidinin amaçlanmadığını belirten ekleme veya düzeltmelerde bulunarak muhtemel bir yüz zararını engellemeye çalışır. Bu şekilde konuşmacı, dinleyici için yüz tehdidi oluşturan eylemi kibarlıkla yumuşatmaya çalışmaktadır. Ayrıca, konuşmacı tarafından karşı tarafa beğeni ve sempati duyguları ifade edilerek dinleyicinin kabul görme gereksinimi karşılanır. Yakınlık belirten sözcükler kullanma ve dinleyicinin düşünce ve isteklerine önem verdiğini ifade etme bu ulama örnek olarak verilebilir.
- c. *Olumsuz Yüzü Düzelterek Eylemi Yapma*: Dinleyicinin alanını ve kendi sınırlarını çizme isteğini göz önüne alan ifadeleri içerir. "Afedersiniz...?", "Pardon...?" gibi ifadeler örnek olarak verilebilir.
- d. *Dolaylı Dil Kullanımıyla Eylemi Yapma*: Dolaylı dil kullanımıyla konuşucu belirli bir niyeti olmakla suçlanamaz. Çünkü sözeylemin gerçek amacını gizleyen bir belirsizlik söz konusudur. Örneğin konuşucu “Cüzdanımı evde unuttum” diyerek karşı taraftan ödemeyi yapmasını istediğini sezdiriyor olsa bile bunu açık bir şekilde belirtmemektedir. Tersinleme içeren konuşmalar, eğretilmeler, eksiltili yapılar örnek olarak gösterilebilmektedir.

e. *Hiçbir Eylem Yapmamak*: Belirli söylemler çok fazla mahcup edici ve tehditkâr olarak kabul edildiği zaman konuşmacı etkileşime girmemeyi tercih edebilmektedir.

Brown ve Levinson'ın kuramı farklı dilbilimciler tarafından bazı açılardan eleştirilmiştir. İlk olarak, bu kuramdaki temel varsayımın kibarlık kavramının evrensel olması ve dolayısıyla tüm kültürlerde benzer olduğunun kabul edilmesi sebebiyle incelik kuramın İngbo, Çin ve Japon kültürleri gibi topluluk kurallarının gözetildiği kültürlerle uygulanamayacağı öne sürülmüştür (Matsumoto, 1988; Ide, 1989; Gu, 1990; Brasdefer, 2008). Ayrıca kuramın sadece konuşucu odaklı olduğu ve dinleyicinin bu incelik stratejilerine nasıl karşılık vereceğine değinmediğinin üstünde durulmaktadır. Buna ek olarak, bu kuramın birden fazla stratejinin kullanılabileceğini göz önüne almaması da eleştirilmiştir (Watts, 2003: 85-88; Culpeper, 2016: 424).

Kibarlık kavramının tersi olan kabalık olgusu pek çok dilbilimci tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Lakoff (1989: 103) kaba bir davranışın amacının çatışma çıkarmak olduğunu ve “incelik stratejilerinin kullanılmasının beklendiği durumlarda kullanılmaması” durumunda ortaya çıktığını söylemektedir. Beebe (1995: 159), kabalığı “imaj zedeleyici eylem olarak” tanımlamakta ve bu eylemlerin “toplumsal normları yıktığını” ifade etmektedir. Kabalık Kuramı'nı geliştiren Culpeper (1996: 356-358), Brown ve Levinson'ın (1987) çalışmasından yola çıkarak kibarlık üst-stratejilerinin her birinin karşısına onun zıttını oluşturan kabalık üst-stratejilerini belirlemiş, ancak tıpkı Brown ve Levinson'ın kibarlık stratejilerinde olduğu gibi bu listenin de eksiksiz olmadığını belirtmiştir:

a. *İsteneni Doğrudan Söyleme*: Dinleyiciye yönelik olarak açık ve doğrudan yüze yönelik tehditleri içermektedir. “İçeri gir, otur” gibi buyrum tümceleri örnek olarak gösterilebilmektedir. Brown ve Levinson, bu stratejiyi kullanan konuşmacının dinleyiciye saldırma niyetinin olmadığını ileri sürerken, Culpeper bunu konuşucunun yüze yönelik tehdit oluşturmak için kasıtlı olarak kullandığını savunmaktadır.

b. *Olumlu Kabalık*: Dinleyicinin kabul edilme ve sevilme gibi olumlu yüz isteğine zarar vermek için kullanılan stratejilerdir. Karşıdaki kişiyi görmezden

gelme, dikkate almama, dışlama, ona karşı soğuk davranma ve tabu sözcükler kullanma gibi stratejiler bu kabalık türünün örnekleri arasındadır.

c. *Olumsuz Kabalık*: Dinleyicinin kişisel alanına saygı duyulması ve özgürlüğünün kısıtlanmaması gibi olumsuz yüz isteğine zarar vermek için kullanılan stratejilerdir. Dinleyiciyi korkutma, küçümseme, aşağılama, onunla alay etme gibi stratejiler örnek olarak gösterilmektedir.

d. *Alaycı ya da Sahte İncelik*: Dinleyicinin yüzüne yönelik olarak oluşturulan tehdit, samimi olmadığı açıkça belli olan kibarlık stratejileriyle gerçekleştirilmektedir. Aşırı kibarlık göstererek yapılan kabalık örnek olarak sunulabilmektedir.

e. *Beklenen İnceliği Göstermemek*: Kibarlık gösterilmesi beklendiği durumlarda bu davranışı göstermemek veya beklenen sözü söylememek olarak tanımlanmaktadır. Hediye verilen bir kişinin teşekkür etmemesi bu stratejinin örneği olarak verilebilmektedir.

Kientpointner'e (1997: 259) göre kabalık ise, "etkileşimde bulunan bireyler arasındaki kişisel ilişkileri zedeleyen, işbirliğini bozan ve rekabetçi bir iletişim davranışı"dır. Aynı şekilde Culpeper (1998: 86) dilsel stratejilerin Kibarlık Kuramı'nda olduğu üzere sosyal ilişkileri geliştirmek için kullanılabildiği gibi yüze yönelik tehdidi arttırmak için de kullanılabildiğini söyleyerek dilsel stratejilerin önemini vurgulamış ve bunu aşağıda Şekil 1'de gösterilen yazılı metne getirilen eleştiri üzerinden örneklendirmiştir:

Şekil 1: Kibarlık ve Kabalık İçin Kullanılan Dilsel Strateji Örneği

Belki geliştirilebilirdi.	<i>Kibarlık</i>
İyi değildi.	↑
Kötüydü.	↓
Saçmalıktı.	
Kafan basmıyor olmalı.	<i>Kabalık</i>

Kaynak: Culpeper, 1998: 86

Önceki kabalık çalışmalarını genişletmek üzere trafik polisleri ile sürücüler arasında geçen tartışmaları inceledikleri çalışmalarında Culpeper, Bousfield ve

Wichmann (2003: 1546-1576) dilsel stratejilerin önemine bir kere daha vurgu yaparak kabalığın, yüze saldırmak ve böylelikle de toplumsal çatışma ve uyumsuzluğa yol açmak için kullanılan iletişim stratejileri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca aynı çalışmalarında, Culpeper'ın 1996'da oluşturduğu kabalık stratejileri çerçevesini tekrar değerlendirmiş ve sözü edilen üst-stratejilerin nadiren tek başına kullanıldıklarını, çok daha sık olarak da karışık olarak kullanıldıklarını bulmuşlardır. Ayrıca tehdidin yöneltildiği yüzün bir türünün diğer birini de içermesinin de mümkün olduğunu öne sürmüşlerdir. Bu duruma örnek olarak da bir kişinin sözü kesildiğinde bahsi geçen kişinin alanına müdahil olunmasından dolayı hem olumsuz yüzünün hem de konuşucunun fikirlerine değer verilmemesi sebebiyle olumlu yüzünün (ikincil etki) zedelenmiş olmasını vermektedirler. Hatta bazen ikincil olumlu yüz etkilerinin olumsuz yüze kıyasla çok daha hasar verici olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışmalarının diğer bir önemli sonucu da kabalığın başarıya ulaşabilmesi için bürünbilimin çok önemli olduğunu saptamaları olmuştur.

Watts (2003: 18) da kabalığın kabul edilen ve uygun olan davranışa karşı çıktığı için dikkate değer bir sosyal davranış olduğunun altını çizmiştir. Sonrasında Locher ve Watts (2005: 12) kibarlık ve kabalık karşıtlığını açıklamada imaj kavramının yetersiz kaldığını vurgulayarak kibar ve uygun olan davranıştan kaba ve uygun olmayan davranışa kadar bütün ilişkisel işlemleri kapsayan bir yaklaşım geliştirmişlerdir.

Şekil 2: İlişkisel İşlem

Kaynak: Locher ve Watts, 2005: 12

Şekil 2’de görülen ilişkisel işlem yaklaşımının bir ucunda aşırı incelik kavramı bulunurken sonrasında sırasıyla kibar, kibar olmayan ve en ucunda da kaba kavramları bulunmaktadır. Ancak bu ulamlar arasında nesnel olarak tanımlanabilen sınırların olmadığı da özellikle belirtilmiştir. İlişkisel işlemde bir söylemin kibar veya kaba olarak değerlendirilebilmesi için fark edilir olması yani belirtili olması gerekmektedir. Locher ve Watts (2005: 12) pek çok ilişkisel ilişkinin belirtisiz bir doğaya sahip olduğunu ve büyük ölçüde fark edilmediğini ve dolayısıyla Şekil 2’de görülen 2. sütundaki gibi politik ve uygun olacağını belirtmektedir. Onlara göre belirtili davranış, 1. sütunda görüldüğü gibi eğer kaba/politik olmayan/uygunsuz olarak değerlendirilirse ya da 4. sütundaki gibi aşırı kibar/politik olmayan/uygunsuz olarak görülürse *olumsuz* olarak algılanmaktadır. Ayrıca ilginç olarak Locher ve Watts’a (2005: 11-12) göre aşırı inceliğe karşı verilecek tepki kaba davranışa verilecek tepki ile benzerlik göstermektedir.

İlişkisel işleme yönelik olarak Aydınoglu (2011: 418), Türkçede şu örneği vermiştir: “Günaydın” diyen birinin “Günaydın” denerek yanıtlanması olumlu veya olumsuz belirtili olarak nitelendirilememektedir. Çünkü bu yanıt vermek yaygın ve genel olan bir dil özelliğidir. Eğer “Günaydın, sizi görmek ne güzel” yanıtı verilirse bu yanıt fark edilebilir olduğu için belirtilidir ve kibar bir söylem olarak algılanmaktadır. Aynı şekilde “Nereden çıktın karşıma” yanıtı verilirse yine fark edilir ancak olumsuz belirtili olduğu için kaba olarak algılanmaktadır. “Aman efendim, sizi görmek ne büyük bir şeref” yanıtı ise aşırı kibarlık içerdiğinden olumsuz belirtilidir ve yine kaba olarak algılanmaktadır.

Kabalık Kuramı’nı geliştiren Culpeper (2005: 38-39) önceki kabalık tanımlarını değerlendirdiğinde konuşucu ve dinleyicinin rollerinin çok net olmadığını fark ederek önceki tanımını yeniden düzenlemiştir. Buna göre kabalığın ortaya çıkması için (1) konuşucunun dinleyicinin saygınlığını zedeleme niyeti içinde olması veya (2) dinleyicinin davranışı kasıtlı olarak gördüğünden saygınlığının zedelendiğini hissetmesi ya da (3) her iki durumun da gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu nedenle bir söz veya davranışın kaba olarak nitelendirilebilmesi, konuşucunun niyetine ve dinleyicinin konuşan kişinin niyetinin ne olduğuna dair fikrine bağlı olmaktadır. Eğer dinleyici söz konusu eylemi yüzüne karşı bir tehdit olarak görmüyorsa bu eylem kaba olarak nitelendirilmemektedir. Aynı şekilde görünüşte

kaba olmayan bir eylemi konuşucunun niyeti öyle olmasa dahi dinleyici kaba olarak yorumluyorsa söz konusu eylem kaba olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla kaba bir eylemin tanımlanması hem konuşucunun niyetine hem de dinleyicinin konuşucunun niyetini anlamasına bağlı olmaktadır. Böylelikle kibarlık ile kabalık arasındaki asıl farkı, konuşucunun yüzü destekleme niyetinde mi olduğu (kibarlık) yoksa yüze saldırmak niyetinde mi olduğu (kabalık) belirlemektedir. Buna ek olarak belirlediği stratejileri de gözden geçiren Culpeper (2005: 43-44) *alay* yerine *Dolaylı (Sezdirimsel) Kabalık* stratejisini önermiş ve alaycı incelik ile olan ayrımından bahsetmiştir. Alaycı İncelik'te aşırı incelik kabalık için kullanılmaktayken Dolaylı (Sezdirimsel) Kabalık stratejisinde yüze yönelik tehdit oluşturan eylem bir sezdirim ile gerçekleştirilmektedir. Alay, iğneleme, ima bu başlık altına girmektedir. Başka bir ifadeyle Culpeper'in önceki modelinde bahsettiği *Alaycı* ya da *Sahte İncelik stratejisi* artık *Dolaylı (Sezdirimsel) Kabalık* başlığı altında değerlendirilmektedir. Aynı şekilde, Bousefield (2008: 72) de kabalığın ortaya çıkması için kasıtlı bir davranış olması gerektiğini savunmakta ve kaba söylemleri "bilinçli olarak sebepsiz çatışmaya yol açıcı ve imaj zedeleyici" olarak tanımlamaktadır. Bu söylemlerin "yumuşatılarak söylenmesi gereken şeylerin doğrudan söylendiğinde veya kasıtlı bir saldırganlık" içerdiklerinde ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

Ancak Bousfield'in aksine Holmes, Marra ve Schnurr (2008: 196) kabalığın ortaya çıkması için kasıtlı söylemde bulunmanın ön koşul olmadığını savunmakta ve kabalığı "kasıtlı olsun veya olmasın dinleyici tarafından imajını veya sosyal kimliğini zedeleyici olarak algılanan her türlü dilsel davranış" olarak tanımlamaktadırlar. Aynı şekilde Terkourafi (2008: 70-72) de konuşmacının bu davranışı bilinçli olarak sergilemediğini belirterek kabalığın "kullanılan ifade kullanıldığı ortama uygun düşmediğinde ortaya çıktığını" ifade etmektedir.

Culpeper'in 2009 yılında "Aşağılayıcı Dili Kullanma ve Anlama" projesi için hazırlanan bir internet sitesinde yayımlanan konferanslardan birinde sunduğu kabalık stratejileri şu şekilde ulamlaştırılmıştır (Culpeper 2009'dan aktaran Aydınoglu, 2011: 421-422):

A. Durumsal incelik karşıtlığı:

1. İstenen şeyin doğrudan söylenmesi: Öğrencinin öğretmenine veya anne babasına "Sus" demesi.

2. Beklenen inceliği göstermemek: Birisine çarptığımızda “Affedersiniz” dememek.

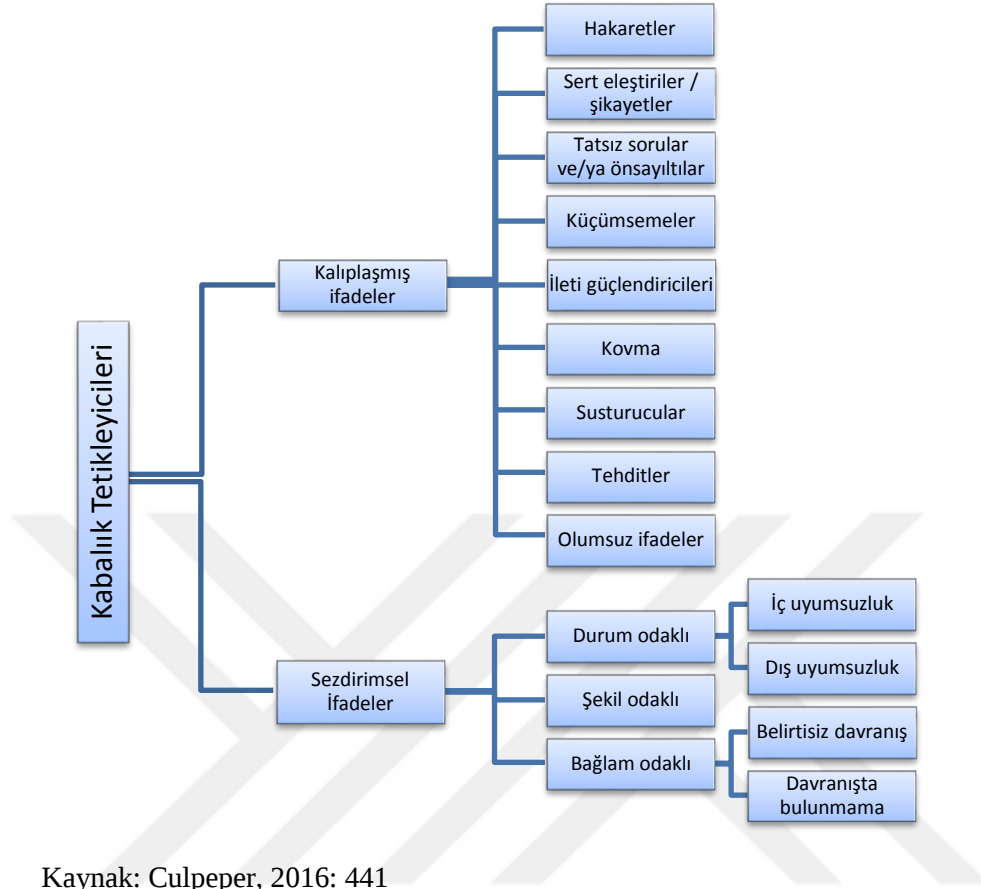
B. Kalıplaşmış ya da yarı kalıplaşmış incelik karşıtı ifadeler:

1. İncelik karşıtı hitaplar: “Aptal”, “Salak”;
2. Kişisel olumsuz yargılar: “Sen delirmişsin”, “Hiçbir şeyi tam yapamazsın”;
3. Kovma: “Defol”, “Yıkıl karşımdan”;
4. Susturma: “Kapa çenenin”;
5. Tehdit: “Tokadı patlatırım”, “Şimdi ağzını yüzünü dağıtırım”;
6. Üstünlük taslama: “Bu çocukça bir davranış”;
7. Meydan okuma: “Neden elini üzerimden çekmiyorsun?”, “Erkeksen bu pisliği temizlersin”.

C. Sezdirilen incelik karşıtlığı: Doğrudan yapılmayan, ima edilen ama inkâr edilemeyecek kadar belirgin incelik karşıtlığı: Sanırım aceleniz var.

Culpeper (2011) kaba davranışların nasıl oluşturulduğunu açıkladığı sonraki çalışmasında, Oxford İngilizce Bütüncesi, televizyon şovu ve sohbet programlarındaki karşılıklı konuşmalar ile asker eğitimi hakkında bir belgesel de dâhil olmak üzere çok çeşitli doğal dil verileri üzerinden kabalık biçim ve işlevlerini göstermekle kalmamış aynı zamanda kabalık sonucunda ortaya çıkan duygusal tepkileri de açıklamıştır. Bu çalışmasında öne sürdüğü kabalık tetikleyicileri kavramını son olarak 2016’daki makalesinde aşağıdan yukarı bir model olarak önermiştir.

Şekil 3: Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Aşağıdan Yukarıya Modeli

Kaynak: Culpeper, 2016: 441

Şekil 3’te gösterilen Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli aşağıda açıklanmaktadır.

1.2. KABALIK TETİKLEYİCİLERİ

Culpeper (2016: 437-440) 1996’da sunduğu stratejilerin hâlâ geçerli olduğunu, pek çok araştırmacının nitel ve (yarı-) nicel incelemelerine konu olduğunu ve dolayısıyla toplanan verileri açıklayabildiğini belirterek stratejilerin geçerliğini kanıtladığını ileri sürmüştür. Buna ek olarak stratejilerin toplumlara göre değişebilmesinden hareketle kendi listesinin eksiksiz olmadığını altını çizerek kabalık stratejilerine alternatif bir yaklaşım önermiştir. Culpeper, bu yaklaşımda “strateji” teriminin öncelikle daha küçük ve daha az önemli olan detayları göz önüne alan aşağıdan yukarıya yaklaşımlarla uyuşmaması nedeniyle *tetikleyici* terimini tercih ettiğini belirtmiştir. Çünkü asıl amaç “seçimlerin mantıksal araç-amaç

çerçevesini oluşturup sonrasında verilere göre test etmek değil, verileri inceleyip stratejilerin ortaya çıkmasına izin vermek” olmalıdır (Culpeper, 2016: 426-436). Dolayısıyla önce 2011’deki çalışmasında belirlediği kalıplaşmış kabalık ifadelerini tekrar ettikten sonra sezdirimsel kabalık tetikleyicilerini uyarlayarak örneklemiştir. Söz konusu model ve örnekler Tablo 1 ve Tablo 2’de özetlenmektedir.

Tablo 1: Kalıplaşmış İfadeler

KALIPLAŞMIŞ İFADELER		
Tür	Ulamlar	Örnek
Hakaretler	Kişiselleştirilmiş olumsuz seslenme durumları	seni şişman salak/ lan manyak/ öküz/ hödük/ beyinsiz vs.
	Kişiselleştirilmiş olumsuz yargılar	öyle aptalsın ki/ sen hiçbir şeyi doğru yapamazsın/ beni iğrendiriyorsun vs.
	Kişiselleştirilmiş olumsuz gönderimler	senin o kokmuş ağzın vs.
	Kişiselleştirilmiş üçüncü kişi olumsuz gönderimleri (hedef duyarken)	bu kaçık sürtük
Sert Eleştiriler / Şikâyetler		bu tamamen iğrenç vs.
Tatsız Sorular ve/ya Önsayıtlar		neden hayatımı cehenneme çeviriyorsun? / bana yine yalan mı söylüyorsun? / yine ne oldu? vs.
Küçümsemeler		bu çok çocukça vs.
İleti Güçlendiricileri		beni dinle / anladın mı? / anladın değil mi? vs.
Kovma		defol / kaybol / siktir git vs.
Susturucular		çeneni kapat / kes sesini vs.
Tehditler		eğer ... yapmazsan tokadı patlatırım hazır olsan iyi olur yoksa suratını dağıtmadan önce vs.
Olumsuz İfadeler (küfürler, beddualar vs.)		cehenneme git / siktir vs.

Kaynak: Culpeper, 2016: 437-438

Tablo 2: Sezdirimsel İfadeler

SEZDİRİMSSEL İFADELER			
Tür	Ulamlar	Alt Ulamlar	Örnek Davranış
Durum Odaklı	İç uyumsuzluk	Eşzamanlı	Birinin yaptığı işin iyi olduğunu tam tersini ima eden bir tonla söylemek.
		Artzamanlı	Bir başçavuşun eğitimdeki bir kadın askere “insanları bu küçük hareketinle gerçekten etkiledin kızım” demesi.
	Dış uyumsuzluk		Şikâyet mektubunda “ÇOK ÇOK ÇOK teşekkürler” kalıplaşmış kibarlık ifadesinin kullanılması.
Şekil Odaklı			Karşıdaki kişinin bir konuyu bilememesi üzerine “Herkes bilir bunu!” denmesi.
Bağlam Odaklı	Belirtisiz davranış		Annenin üniversite öğrencisi kızına “Para konusunda başın derde girecek. Yarın öğrenci kredisine başvur.” demesi ve kızının isteksizliği karşısında “İşlerini son dakikaya bırakmayı kes artık.” demesi.
	Davranışta bulunmama		Birine verdiği hediyeden ötürü teşekkür edilmemesi.

Kaynak: Culpeper, 2016: 438-440

Tablo 2’de sözü edilen durum odaklı sezdirimsel ifadeler kibarlık ve kabalık ifadelerinin birlikte kullanılmasıyla ortaya çıkmaktadır. Bu türün ulamlarından birini oluşturan iç uyumsuzlukta öngörülen bir davranışın bağlamı diğer biriyle uyuşmamaktadır. İki alt ulama ayrılan bu ifadeler iğneleme, alay ve eşek şakalarını içermektedir. Alt ulamlardan birini oluşturan eşzamanlı iç uyumsuzluklar çok kipli uyumsuzluklara dayanırken artzamanlı olanlar kalıplaşmış kibarlık ve kabalık ifadelerinin uyumsuzluğuna dayanmaktadır. Dış uyumsuzluk ise davranışın kullanım bağlamıyla uyuşmadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Şekil odaklı sezdirimsel ifadelerde bir davranışın anlamsal içeriği veya yüzey formu belirtili olduğu için kabalık çıkarımı tetiklenmektedir. Culpeper’in önceki kabalık stratejilerinden sezdirilen kabalık stratejisiyle örtüşen kinaye, ima, dalga geçme, iğneleyici sözler, taklit gibi ifadeleri içermektedir. Bağlam odaklı sezdirimsel ifadelerin iki ulamından birini oluşturan belirtisiz davranışta, belirtisiz ve kalıplaşmamış davranış bağlamla

uyuşmamaktadır. Culpeper'in önceki sınıflandırmasında istenileni doğrudan söyleme kabalık stratejisiyle örtüşmektedir. Bu bölümde bir anne ve kızı arasında geçen karşılıklı konuşmayı örnek veren Culpeper, annenin kızının finansal durumuyla ilgili olarak kullandığı doğrudan bir istek ifadesi, kötü sonucu vurgulayan uyarı ve iki emir tümcesinin tipik bir anne-kız konuşması olarak görülebileceğini belirtmiştir. Ancak buradaki örnekte kız çocuğunun ifadesinde artık 20 yaşında olmasından dolayı güç ilişkisini açık bir şekilde kabul etmediği anlaşıldığından kabalık olarak değerlendirilmektedir. Bağlam odaklı sezdirimsel ifadelerin ikinci ulamını oluşturan davranışta bulunmama kabalık tetikleyicisinde bir davranışın yapılmaması bağlamla uyumsuzluk göstermektedir. Önceki sınıflandırmada beklenen inceliği göstermemek stratejisiyle eşleşmektedir.

Culpeper (2016: 435), bu çerçevenin nicel araştırmalarda da kullanılabilmesinin mümkün olduğunu ancak stratejileri belirlerken konuşma bağlamında kaba olarak algılanıp algılanmadığının araştırmacı tarafından yorumlanması gerektiğinin altını çizmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

DİL VE TOPLUMSAL CİNSİYET

2.1. DİL, TOPLUMSAL CİNSİYET VE KABALIK İLİŞKİSİ

Dil, toplumun yarattığı bir olgudur; ancak toplum, bireylerin yaşantılarını düzenleyen ulamları ortaya çıkarmalarına olanak sağlayan birincil araç haline gelmiştir. Bu ulamlardan biri olan cinsiyet ulamı da toplumsal bir yapıdır. Aynı dili kullanan kadın ve erkekler arasında dil kullanım farkı olup olmadığı ve varsa bu farkın kadın ve erkeklerin farklı toplumsal rolleri benimsemeleri sonucu mu ortaya çıktığı soruları toplumdilbilim araştırmalarında önem verilen konulardır. Kadın ve erkeklerin dil kullanımındaki bazı farklılıklar biyolojik yapıyla ilgili olsa da farklı toplumsal süreçlerden geçmelerinin de kullandıkları dil biçimlerinin değişmesi üzerinde etkisi olduğu görülmüştür (König, 1992: 25-27).

Daha önce de belirtildiği gibi, cinsiyet temelinde şekillenen biyolojik özellik *cinsiyet* olarak adlandırılırken, bu özelliğin üzerine temellendirilen toplumsal durum *toplumsal cinsiyet* kavramıyla ifade edilmektedir. Cinsiyet üzerine yapılan çalışmalarda bütün kültürlerde kadın ve erkeklerin dil kullanımlarında farklılık bulunmasının belki de evrensel olduğu saptanmıştır (Bonvillain, 1997; Hodge ve Kress, 1993). Kadınlar ve erkekler, farklı cinsiyet rollerini öğreten ve bunları pekiştiren kültürel kurallara göre kendilerini farklı biçimlerde ifade etmektedirler. Bütün kültürlerde cinsiyetlerin toplumsal olarak ayrıldığı, sınıf ve ırk üzerine yapılan çalışmalarda toplumu oluşturan üyeler arasında toplumsal ayrımların yapılması ve bu farklılıkları yansıtan ve pekiştiren dilbilimsel çeşitliliklerin ortaya çıkması bu görüşe dayanak olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla toplum, bireylerden onlara ait toplumsal erkek ve kadın rollerini benimsemelerini beklediği için bu farkın tüm toplumlarda dile yansması kaçınılmaz olmaktadır.

Pek çok dilde, kadın ve erkeklerin dili kullanma biçimleri kullandıkları belirli seslerin, dilbilgisel özelliklerin veya sözcüklerin sıklığına göre değişiklik göstermektedir. Bu yapıların sadece bir cinsiyete özgü olmadığını, daha çok kültürel açıdan farklı biçimlerin farklı cinsiyetlerle ilişkilendirildiğini söylemek mümkündür. Bu ilişkiler çoğu durumda öyle kalıplaşmış bir hale gelmiştir ki belirli bir toplumun

üyeleri belirli iletişimseel davranışların kadınlara, diğerklerinin ise erkeklere özgü olduğuna inanmaktadır (Bonvillain, 1997: 167).

Cinsiyete ilişkin toplumsal kalıp ve kurallar bebeklerin doğumuyula birlikte biyolojik cinsiyetlerine göre farklı davranışlara maruz kalmaları ve bu farklı davranışların eğitim ve diğerk toplumsal kurumlar tarafından sürdürölmesi ile pekiştirilmektedir. Bu durum ise kadınların toplumdaki yeri ve rolüne ilişkin olarak (i) kadınların ikincil olarak görölmeleri ve böylece belirli öznelere olmak üzere eğitilmeleri, (ii) öznelere biyolojik cinsiyetlerine göre sadece iki gruba ayıran yollardan birini seçmek zorunda bırakılmaları, (iii) ve bu iki durumun sonucunda kadın ve erkek arasında kurumsallaşmış karşıtlığın ortaya çıkması sonuçlarını doğurmaktadır (Poynton, 1989: 4).

Daha önce belirtildiği üzere tüm toplumlarda cinsiyet kavramı toplumun kendisi tarafından tanımlanmıştır ve bunun sonucu olarak bu toplumun üyeleri olan kadın ve erkeklerden farklı toplumsal nitelik ve davranışlar beklenmektedir. Bir toplumda kadın ve erkeğin rollerinin ne kadar katı olarak belirlendiği dilsel farkların büyüklüğünü belirlemektedir (Holmes, 1998; Trudgill, 2000).

Toplum üyelerini oluşturan kadın ve erkekler kendilerinden beklenen davranışlar hakkında ortak bir toplumsal bilgiye sahiptir. Toplumsallaşma sürecinde bireyler toplum, toplumu oluşturan diğerk bireyler ve iletişim araçları gibi kanallarla kendi toplumsal cinsiyet kimlikleri hakkında bilgi edinirler. Örneğin doğum itibariyle bu bireylere verilen oyuncak türleri ve onların giydirilme şekli ile onlara kabul edilebilir davranışlar öğretilmektedir. Böylelikle toplumsal cinsiyet, söz konusu toplumsal düzenin bireylere yüklediği duygu, düşünce, inanç, değer ve davranış kalıpları ile biçimlenmektedir. Kültürel ve toplumsal değerlerle iç içe geçmiş olan dil aracılığıyla da yeniden üretilerek güçlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyetin kurgulanması ve cinsiyet rollerine uygun davranış normları ile değer yargılarının geliştirilmesinde dil işlevsel bir araç olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda toplumdaki roller ekonomik ve ideolojik değişimlerden kaynaklanan toplumsal süreçlerin bir parçası olduğu için değişebilirler ve bu değişimin topluma ve dile yansması ise kaçınılmazdır (Goddard ve Patterson, 2000: 38-67). Bu açıdan kadın ve erkeğin parçası olduğu toplumda dili farklı şekilde kullandıkları ve dil kullanımının toplumsal cinsiyet değişkeni etkisiyle bütün toplumlarda değişim

gösterdiği öne sürülmektedir. Örneğin, kadından beklenen ölçünlü dil kullanımı, kibarlık ve argo kullanımından kaçınma gibi dilsel davranışlar toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği sınırlılıkları içeren toplumsallaşma örüntülerini göstermektedir (Holmes, 2008: 157-158).

Litosseliti (2006), dünyayı anlamlandırmada bir araç olarak kullanılan dil ile bu anlamlandırma sürecinde toplumsal bir yapı olan toplumsal cinsiyetin ve aynı zamanda toplumsal cinsiyete yönelik eşitsizliklerin de üretildiğini savunmaktadır. Çünkü toplumsal cinsiyet, o toplum ve kültürde kadın ve erkek olmaya yönelik biçilen rolleri ve özellikleri belirlemenin yanı sıra toplumda kadın ve erkek olmaya ilişkin bazı farklılıklar olduğunu varsayması nedeniyle söz konusu toplumdaki hiyerarşiyi ve eşitsizliği de desteklemektedir (Eckert ve Ginet, 2003: 228). Bu durumun altında yatan neden toplum tarafından geliştirilen sosyo-kültürel yapı, yani o topluma hâkim olan ideolojidir. van Dijk'a (1998) göre ideoloji, bir kişi, bir grup ya da bir toplumun dünyayı algılama, anlamlandırma ve yorumlama biçimi ile ilişkili olarak ortaya çıkan düşünceler, inançlar, değerler ve tutumlar dizgesidir. Toplumsal cinsiyet ideolojisi ise eril ve dişil olmanın doğası ve bunun çeşitli ifadeleri açısından farklılaşan toplumsal cinsiyet düzenine insanların katılımını yönetmekte ve bu katılımı kurumsallaştırmaktadır (Eckert ve Ginet, 2003: 35). Dolayısıyla konuşucuların yaptıkları dilsel seçimler bireylerin düşünceleri, dünyayı anlamlandırma ve kendilerini ifade etme biçimiyle ilgili olduğundan söz konusu dilsel seçimler gizli duyguların tanılayıcısı olmaktadır. Bu durum, kadın ve erkek dilinin farklılığının yanı sıra toplumda kadınlara yönelik var olduğu öne sürülen eşitsizliğin dil kullanımında ortaya çıkma biçimini açıklayabilmektedir (Ercan, 2003: 2). Örneğin, daha önce de belirtildiği üzere kadından beklenen ölçünlü dil kullanımı, kibarlık ve argo kullanımından kaçınma gibi dilsel davranışların getirdiği sınırlılıklar kadının toplumsal yapıda daha az özgürlüğünü, daha çok güvensizliğini ve özgüven eksikliğini vurgulayan alt konuma yerleştirilmesiyle ilişkilidir (Edwards, 2009: 129-135).

Kadın dili hakkındaki söylemler Antik Çağ'a kadar uzanmasına karşın toplumdilbilimsel bir değişken olarak kadın dili üzerinde yapılan araştırmalara 20. yüzyılda ağırlık verildiği söylenebilir. Lakoff (1975) ve Coates'a (1986, 2013) göre kadınlar, dilbilimsel ayrımı kendilerine öğretilen dil kullanımında ve dilin onlara

davranış biçiminde olmak üzere iki şekilde yaşamaktadırlar. Başka bir ifadeyle, kadın ve dil konusuna yönelik olarak (i) kadınlar hakkında kullanılan dil ve (ii) kadınların kullandığı dil olmak üzere iki yaklaşımın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Aydınoğlu (2015: 220) kadınların kullandığı dil hakkındaki çalışmaların dört farklı görüşü ortaya çıkardığını belirtmektedir. Bu görüşlerden ilkinde göre kadının kullandığı dil erkeğin kullandığı dilden daha kötüdür. İkinci görüş, kadın ve erkeğin kullandığı dilin farklı olmasının sebebini kadının toplumdaki ikincil konumuyla ilişkilendirmektedir. Üçüncü görüş, kadın ve erkek dili arasındaki farklılığın nedenini kadının dili kullanma amacına bağlarken son görüş ise kadının kullandığı dilin onun kimliğini oluşturduğunu öne sürmektedir.

Kadın ve erkek dili farklılığına ilk değinen araştırmacılardan Otto Jespersen (1922: 217-220) kız ve erkek öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında öğrencilerden olabildiğince hızlı bir şekilde yüz sözcük yazmasını istemiş, bunun sonucunda kız öğrencilerin sözcüklerinin elbise ve kumaşlarla ilgili olduğunu, erkeklerin sözcüklerinin ise daha çok doğa ve hayvanlarla ilgili olduğunu görmüştür. Jespersen, bu sonucu, kadınların kelime hazinesinin erkeklerinkinden daha dar olduğu şeklinde yorumlamıştır. Ayrıca, kadınların dil yeteneklerinin kötü olduğunu öne süren Jespersen, kadın dilinin birçok eksikliği bulunduğunu belirtmektedir. Bu eksikliklerin arasında kadınların tümcelerinin daha kısa ve ilkel olması, gereksiz niteleyici kullanmaları, dolaylı ifadeleri tercih etmeleri, tümceleri yarım bırakmaları, kaba sözcükler ve küfür kullanmaktan kaçınmaları bulunmaktadır.

Feminist hareketlerin başlamasıyla birlikte yapılan çalışmalarda kadın ve erkeklerin kullandıkları dilin birbirinden farklı olması, kadının toplumdaki yerinin düşüklüğü nedeniyle erkeğin dile hâkim olmasına bağlanmıştır (Lakoff, 1973, 1975; Zimmerman ve West, 1975; O'Barr ve Atkins, 1980; Coates, 1986). Kadın dili ile ilgili ilk çalışma yapan dilbilimcilerden Lakoff (1975) kadın dili kavramının hem kadınların dil kullanımında hem de kadınları betimleyici dili kapsadığını söylemektedir. Kadınların dilsel seçimleriyle ilgili yaptığı çalışmada Lakoff (1975: 79-81) kadın dilinin bütün dilbilgisel düzeylerde yani sözcük seçimlerinde, belirli sözdizimsel kuramların uygulandığı durumlarda, ezgi ve diğer bürünsel örüntülerde

ortaya çıktığını öne sürerek kadın dilinin özelliklerini ve erkek diline göre farklılıklarından bazılarını şu şekilde vermektedir:

- i. Sözcük seçimleriyle ilgili olarak gözlenen farklardan birini renk seçimi oluşturmaktadır. Kadınların renkler konusunda kendilerine özgü zengin bir sözcük dağarcıkları vardır. Erkekler renkleri betimlerken sadece ana renk tonlarını kullanırken kadınlar leylak rengi, turkuaz mavisi gibi ara tonları da ayrıntılı bir biçimde betimlemektedirler.
- ii. Kadınlar “boş” kabul edilen *harika*, *çok*, *çok sevimli* gibi niteleyicileri erkeklerden daha fazla tercih ederler. Bunun sebebi olarak kadının toplumda duygularını açıkça ifade etmesi beklenirken erkeklerin duygularını kontrol altında tutup bu tip sözcükleri kullanmaktan kaçınmalarının gerekmesi gösterilmektedir.
- iii. Kadınlar toplumun onlardan bilmeleri gerektiği alandaki sözcüklerin anlamlarını bilmek zorundadırlar. Ev işi ya da yemek pişirmek gibi evle ilgili sözcükler kadınların; spor ve makinelerle ilgili sözcükler ise erkeklerin bilmesi gereken ulamlardır.
- iv. Sözcük seçimindeki başka bir fark ise küfür kullanımında ortaya çıkmaktadır. Kadınlar küfür sözcükleri kullanmaktan kaçınırlar. Çünkü kadınlardan küfür etmemeleri ve cinsel çağrışım yüklü sözcükleri kullanmamaları beklenirken bu kullanımların erkeklere özgü olduğu kabul edilmiştir.
- v. Kadınlar düşündüklerini doğrudan ifade etmeye çekinirler. “Sanırım”, “öyle olduğunu düşünüyorum” gibi kaçınma sözcükleri ve yapılarını daha çok kullanırlar. Sözlerinde sert ifadelerden kaçınarak daha yumuşak anlatımları tercih ederler. Çünkü bu tür yapılar kadınların toplumsallaşma sürecinde kendilerinden beklenen kibar olma, başkalarıyla çatışmaya girmeme ve boyun eğme davranışlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca, bu tür yapılar genel olarak konuşucunun yaptığı önermenin geçerliliği hakkında şüpheleri olduğunu göstererek konuşucunun kaba olmasının önüne geçmektedir.
- vi. Kadın dili erkek dilinden daha kibardır; “Bir mahzuru yoksa”, “... yaparsan çok memnun olurum” gibi ifadeleri sıklıkla kullanırlar;
- vii. Kadınlar konuşurken bazı sözcükleri vurgularlar ancak genel olarak daha alçak sesle ve özür diler bir tonla konuşurlar.

viii. Kadın ve erkeklerin sözdizimsel yapıları kullanmadaki farklılıklarından biri karşılıklı konuşma sırasında kadınların eklenti sorulara erkeklerden çok daha sık başvurmalarıdır. Kadınlar “değil mi?” ekini sık kullanarak oluşturdukları önermenin doğruluğuna tam olarak güvenmedikleri ya da önermelerinin doğruluğuna ilişkin başkalarıyla çatışmaya girmek istemedikleri izlenimini verirler.

Lakoff (1975: 7), kadın dilinin özellikleri ile onlara yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin örtüştüğünü belirterek kadınların toplumdaki ikincil konumunun ve kendilerine özgü düşünceleri olmayan bireyler olarak görülmelerinin altında toplumsallaşma sürecinde edindikleri dilin etkisiyle yaptıkları dilsel seçimlerin yattığını savunmaktadır. Böylece, toplum bir yandan kadınların kendilerini etkili bir biçimde ifade etmelerinin önüne geçerken bir yandan da erkek dünyasına ait bir konu hakkında konuşurken o konu hakkında emin olmadıklarını gösteren ifadeleri kullanma yönünde kadınları yönlendirmektedir.

Zimmerman ve West (1975) çalışmalarında kadınların erkeklerle yaptığı konuşmalarda erkeklerin kadınların sözünü daha sık kestiklerini göstermiştir. Ayrıca, O’Barr ve Atkins (1980) mahkeme salonlarında yargılanan kişilerin ses kayıtlarını inceledikleri çalışmalarında Lakoff’un belirlediği kadınların kullandıkları dil özelliklerinin güçsüz kişilerin dil özellikleri ile örtüştüğünü öne sürmüşlerdir. Fishman (1983) kadın erkek arasındaki konuşmalarda erkeklerin konuşmayı sürdürmek için geri dönüt sağlamadığını ve genellikle kadınlara yanıt vermediklerini saptamıştır. Kadınlar ise konuşmayı dinlerken konuşmanın devamını sağlamak için ilgilendiklerini söz ve mimikleriyle göstermekte ve böylece konuşmacıyı desteklemektedir. Aynı şekilde Coates (1986), kadınların erkeklerin başlattığı konularda konuştuğunu ancak erkeklerin kadınların başlattığı konularda konuşmak istemediklerini saptamıştır. Bu çalışmaların ortak sonucu ise toplumdaki hiyerarşik yapı ve güç ilişkilerinin kadın ve erkek tarafından kullanılan dil ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermeleridir.

Kadın ve dil üzerindeki çalışmalara yönelik diğer yaklaşım, kadın dilinin erkek diline göre daha zayıf olmadığını, sadece daha farklı olduğunu öne sürmektedir. Kadın diline bu bağlamda yaklaşan araştırmacılar dil kullanımındaki farklılığın dili kullanma amacındaki farklılıktan ötürü ortaya çıktığını öne sürmüştür

(Coates, 1986; Coates ve Cameron, 1988; Tannen, 1990). Örneğin, Tannen (1990: 81), erkeklerin dili statülerini gösterme ve gücünü ortaya koyma aracı olarak görmesine karşın kadınların dili, ilişkilerini sağlamlaştırmak için kullandığını vurgulamıştır. Ayrıca, Tannen (1995: 81), kadın ve erkek söylemi arasındaki farkın dile yönelik yaklaşımlardan kaynaklandığını belirterek erkeklerin bilgi alışverişi için, kadınların ise etkileşim için konuştuğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla kadın dilinde ilişki bağlamı ön planda olduğu için duygusallık ve kişiselliğin ön plana çıktığı; erkek dili bağlamı bilgi odaklı olduğu için ise nesnel ve yararcı bir söylem yapısına sahip oldukları söylenmiştir. Ayrıca Tannen (1995: 69, 150), kadınların ilişki geliştirilmesi ve arkadaşlığa verdikleri önem nedeniyle daha çok övgü sözleri kullandıklarını, buna karşın dili güç kazanmak ve bu gücü sergilemek için kullanan erkeğin söyleminin savaşçı ve yarışmacı bir biçime sahip olduğunu vurgulamaktadır. Aynı görüşü ifade eden Wood (2005) kadınların arasındaki konuşmalarda uyum ve birbirini destekleme iletişim biçimi baskınken erkeklerin diğer etkinliklerinde de gözlenebildiği gibi aralarındaki iletişimi bir rekabet ortamı olarak gördüklerini ve dolayısıyla konuşmalarının çoğunun karşılıklı meydan okuma ile geçtiğini belirtmektedir.

Kadın dili üzerindeki çalışmalara yönelik olarak son yaklaşım postmodern bir yaklaşım olan sosyal yapılandırmacılıktır. Bu yaklaşım, cinsiyetin sosyal açıdan yapılandırılmasını içermektedir. Ayrıca bu görüş, kadının dilinin kimliğini oluşturmadaki rolüne değinerek kadın dili çalışmalarını söylem düzeyine taşımıştır. Bunun sonucunda toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmaya başlanmış ve toplumsal cinsiyetin nasıl oluşturulduğu tartışılmaya başlanmıştır (Cameron, 1990, 1995). Dil, şüphesiz ki toplumsal cinsiyetin oluşturulmasında kullanılan en önemli etkenlerden biridir ve toplumsal cinsiyet yazılı ve sözlü dilde yapılandırılmaktadır. Bu nedenle cinsiyetin dil içinde yansıtılışı yerine söylem içerisinde nasıl oluşturulduğuna bakılması gerekmektedir (Eckert ve Ginet, 1992). Butler (1999) toplumsal cinsiyeti kişinin doğuştan getirdiği bir özellik olarak değil, sürekli tekrarlanan ve varlığını bu şekilde sürdüren bir edim olarak görmektedir. Bundan dolayı, kültürel ve dilsel davranışlara yansıyan toplumsal cinsiyet edimleri hâkim otorite tarafından otoritenin devamı için desteklenen biçimlerdir. Bu görüşe katılan ve dilin kimlikleri oluşturmadaki rolünde kullanılan en önemli kurumlardan biri olarak eğitim

kurumlarını gören Sunderland (1996), İngilizce ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerini incelemesi sonucunda bu kitaplarda kadın karakterlerin sayısının daha az olduğunu, kadın ve erkekler arasında mesleki açıdan ayırım yapıldığını, kadınlara daha az söz verildiğini, kadınların korkak ve duygusal olarak gösterilmelerinin yanı sıra bu kitaplarda kadınlar hakkında aşağılayıcı ifadeler bulunduğunu saptamıştır. Bunun sonucunda Sunderland (2004), toplumlar kendi dinamikleri içinde sosyal davranışları ile kültürlerini oluşturdukları için toplumsal öğrenme kavramının toplumsal oluşturma kavramı ile değiştirilmesi gerektiğini öne sürmüştür.

Toplumsal cinsiyet ve dilsel seçimler arasındaki ilişkinin gözlemlendiği alanlardan birini ise kabalık söylemi oluşturmaktadır. Kadın dili üzerinde daha önce sözü edilen çalışmalar kadınların erkeklere oranla daha kibar konuştuğunu ortaya çıkardığından hâkim olan görüş kabalık ifadelerinin erkekler tarafından daha fazla tercih edildiğidir.

Lakoff (1973: 50), daha önce açıklanan kadın dili özelliklerinden hareketle kadınların söylemini daha kibar yapan unsurları baskıcı ifadelerden kaçınmaları, karşısındakine kendi düşüncesini söyleme ve karar verme imkânı sunmaları olarak tanımlamıştır. Kadınların “değil mi?” ekini çok kullanmalarını örnek olarak vererek bu durumda kadınların dinleyiciye özgürlük alanı sağladığını ve kendi düşüncelerini dayatmaktan kaçındığını göstermiştir. Ayrıca karşısındaki kişiden bir şey isteyecekleri zaman kadınların emir yerine rica tümcelerini kullandıkları, küfür ifadelerinden ise kaçındıklarını öne sürmüştür. Bunun en önemli nedeni olarak kadınların kendilerini bir iletişim ağı içinde görmelerini öne sürmüş ve bu sebeple de daha kibar konuşmayı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Başka bir ifadeyle, bu şekilde kadınların yüze yönelik tehdit oluşturan eylemlerden kaçınmaları söylemlerinin kibar olmasını sağlamaktadır. Mills (2003: 203, 235) ise kadın olmanın arka planda durma, savunmasızlık, zayıflık gibi kavramlarla özdeşleştirildiğini vurgulamış, ancak yine de kabalığın sadece cinsiyetle bağdaştırılmaması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca kibarlığın ve dolayısıyla kabalığın yer aldığı bağlamın önemine dikkat çekmiştir. Kocaer (2006: 99) ise argo ve küfür içeren ifadelerin bir erkek tarafından söylenmesi durumunda toplumun büyük kesimi tarafından olağan karşılanmasının, hatta bazı durumlarda desteklenmesinin nedenini argo ve küfür kullanımının güç ve otorite ile

eşdeğer tutulması ve bu şekilde konuşan bir erkeğin güçlü olduğu izlenimini yaratması olarak açıklamaktadır.

Dil ve toplumsal cinsiyet ilişkisi birçok açıdan incelenebilmektedir. Çalışmamızda dil, kültür ve ideolojinin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkisine bakılmaktadır. Ochs (1997: 336), cinsiyet ulamının toplumsal ideolojilerden birini oluşturduğunu ve sadece dilbilimsel biçimlerle değil, tutumlar, davranışlar ve diğer toplumsal yapılarla oluşturulduğunu belirtmektedir. Toplumsal cinsiyete dair ideolojilerin üretiminde ve gösterimindeki rol ise EŞÇ ile ortaya çıkarılmaktadır. Hem bir yöntem hem de bir kuram olan EŞÇ'ye Yöntem bölümünde kapsamlı olarak değinilmektedir

2.2. DİL VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÜZERİNE TÜRKÇE ALANYAZINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Dil ve toplumsal cinsiyet üzerine Türkçe alanyazında yapılan çalışmaları toplumsal cinsiyet ve dil kullanımı arasındaki ilişkiyi inceleyenler, dilsel kabalık/kibarlık inceleyenler, dilsel kabalık ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi inceleyenler olmak üzere üç bölüme ayırmak mümkündür.

Türkçede toplumsal cinsiyet ve dil kullanımı üzerine 1990'lı yıllardan itibaren çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan ilkinin oluşturan Ağaçasapan (1989) Eskişehir'de bir lisede kız ve erkek öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmasında kız öğrencilerin daha ölçünlü dil kullanımını tercih ettiğini ve kız öğrencilerin soyut adları, erkek öğrencilerin ise somut adları daha fazla kullandığını saptamıştır. König (1992) dil ve cins ilişkisini irdelediği kadın ve erkeklerin dil kullanımı üzerine bir tanıtım yazısı niteliğindeki makalesinde biyolojik cinsiyet ve dilbilgisel cinsiyet üzerinde durmaktadır. Akünel Okan (1998) çalışmasında reklam metinleri üzerinden kadın ve erkek dil kullanımlarının farklılığının nedenlerini ve dil ve toplum yapısı arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. Kilecioğlu (2001) yazılı anlatımda cinsiyete bağlı anlatım biçimini incelediği araştırmasında farklı cinsiyetteki deneklerin kendilerine verilen açık ve kapalı uçlu soruları yanıtlama biçimlerini incelemiştir. Yüksel (2004) edebi metinlerde/romanlarda eğretilme kullanımını toplumsal cinsiyet temsilleri bağlamında incelemiş ve kullanılan eğretilmelerin

kadının toplumsal yaşamda ikincil konumunu yansıttığını saptamıştır. Şimşek (2006) ise kadın sohbetlerinin yapısı ve toplumsal cinsiyetin konuşma sürecinde yansıtılma biçimine odaklandığı çalışmasında belirli bir kesimden kadınların sohbetlerinin kaydedilmesi ve sonrasında konuşma çözümlemesi yöntemi ile toplumsal cinsiyetin dil üzerinden nasıl sergilendiğine odaklanmıştır. Hatipoğlu (2006) kadın ve erkeklerin dil kullanımında ortaya çıkan ve olumsuz kibarlık çerçevesinde tanımlanan özür dileme biçimlerini, kız ve erkek üniversite öğrencilerinin sözlü ve yazılı metinlerinde incelemiş ve farklı toplumsallaşma örüntülerinin bir sonucu olarak toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında özür kullanım ve algılama biçimlerinin farklılaştığını, kadınların daha çok ilişkiyi devam ettirmek, erkeklerin ise karşı tarafı bir alt konuma itmek veya eleştirmek için özür biçimlerini kullandıklarını saptamıştır. Ercan'ın (2003) yüksek lisans tezi ile Ercan ve Yağcıoğlu'nun (2007) gazete köşe yazılarında kadın ve erkek köşe yazarlarının dil kullanımını inceleyen çalışmalarında kaçınma sözcük ve yapıları kullanımının kadınların toplumsal cinsiyet rollerini dizinsel olarak gösterdiğini saptamışlardır. Ercan (2012) medyanın kadına karşı şiddete yönelik tutumunu ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasında, gazete haber metinlerini Değerleme Kuramı bağlamında incelemiş ve gazete haber metinlerinde kadına karşı şiddetin dil dizgesinde kurgulanma biçimini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda medyanın kadına pozitif ayrımcılık göstererek kadının yanında yer aldığını, şiddet uygulayan erkeklerin ise olumsuz karakter özellikleri ile bağdaştırılarak olumsuz his ve duygulanım yaratılmak istendiğini ortaya koymuştur. Çek (2015) ise ninnilerdeki kadın eğretilmelerini incelediği çalışmasında kadınların açıkça ifade edemediği duygularını benzetmelerle dile getirdiğini ve bu benzetmelerin taşıdığı anlamların toplumsal yapıyla gösterdiği benzerlikleri değerlendirmektedir. Aydınoglu (2015) ise Türkçede kadın hakkında kullanılan dilin onun ikincil konumunu ne derecede yansıttığını araştıran çalışmasında Metin Yurtbaşı'nın *A Dictionary of Turkish Proverbs* adlı sözlüğünün *kadın* başlığı altındaki atasözlerini incelemiş ve Türkçede atasözlerinin daha çok erkek egemen bir söylemi yansıttığını saptamıştır. Son olarak Öztürk Dağabakan (2016) görsel medyadaki kadın dilini ele almış ve görsel medyadan elde ettiği metinlerde kadın ve erkek dili ayrılıklarını gözlemlemiştir.

Türkçede dilsel kabalık ve kibarlık üzerine yapılan çalışmalardan Tutaş ve Azak (2014) Harold Pinter'ın *Doğum Günü Partisi* ve *Eski Zamanlar* adlı oyunlarında karakterlerin kullandığı dilsel kabalık stratejilerini Culpeper'in (2005) kabalık stratejileri sınıflandırması doğrultusunda saptamaktadır. Araştırmanın konusunu oluşturan iki oyunda da yaşam mücadelesi veren karakterlerin ortak noktasının dilsel kabalıkları olduğunu belirten yazarlar, kullanılan kabalık stratejilerini karakterler arasındaki güç ilişkisi ve hâkimiyet yarışı bağlamında incelemektedir. Uçar ve Yıldız (2015) ise Türkçede kabalık ve gülmece unsurları üzerine yaptıkları çalışmalarında kullanılan kabalık stratejileri ile izleyicinin gülme yoğunluğu arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmaya benzer olarak doğaçlama televizyon söyleminde kabalık ve gülmece unsurları arasındaki ilişkiye bakan Karatepe (2015) *Arkadaşım Hoşgeldin* adlı televizyon programındaki karşılıklı konuşmaları, bu konuşmaların nasıl başlatılıp sonlandırıldığı, gülmece ve kabalığın nasıl tetiklendiği ve kullanılan kabalık stratejileri açısından incelemektedir. Aksan ve Mersinli'nin (2015) Türkçe Ulusal Derlemi üzerinde rica biçimleri ile ilgili yaptıkları çalışma eklemeli dillerdeki incelik/kabalık çalışmaları açısından özel bir öneme sahiptir. Ayrıca, Çelebi ve Ruhi (2015) İngiliz Ulusal Derlemi (2007) ve Sözlü Türkçe Derlemindeki (2010) karşılıklı konuşma verileri üzerinden ilk olarak kalıplaşmış kabalık ifadelerini (Culpeper, 2010) incelemekte ve sonrasında konuşma sırası yönetimi, kalıplaşmamış kabalık ifadeleri ve söylemsel/anlamsal bürünlere odaklanmaktadır. Ayrıca, Akıncı Oktay (2015) çalışmasında Sezgin Kaymaz'ın *Ateşin Var mı Birader?* adlı öyküsündeki iki yakın arkadaşın karşılıklı konuşmalarını Leech'in (2014) kabalık ilkeleri bağlamında incelemiş ve Leech'in ilkelerini söz konusu öyküye uygulamanın mümkün olduğunu saptamıştır. Ayrıca toplumsal ilişkilerde kabalığın da görüldüğünü belirtmiştir.

Dilsel kabalık ve toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmalardan Özçalışkan (1994) cinsiyete özgü dil kullanımının incelendiği çalışmalarda erkek diline özgü olduğu öne sürülen küfür kullanımının cinsiyetle ilişkisini araştırmaktadır. Kocaer ise (2006) argo ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında son dönemlerde özellikle kültürel etkileşimin fazla olduğu İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde eğitilmiş genç kadınların argo ve küfür ifadelerinin kullanmasının daha yaygın hale geldiğini saptamıştır. Ayrıca, Işık Güler (2008) kibarlık/kabalık

olgularını kültüre bağımlı bir bakış açısı ile Türkçedeki anlam oluşturma süreçleri içerisinde ele aldığı doktora tezinde anadili Türkçe olan kişilerin örtülü kibarlık/kabalık bilgilerini, algılarını ve değerlendirmelerini araştırmıştır. Hatipoğlu ise (2010) çalışmasında yalın HAYIR'ın ana dili Türkçe olan kadın ve erkek dinleyiciler tarafından algılanma şeklini, HAYIR diyenlerin özellikleri değiştikçe kibar-kaba ekseninde bu anlatımı yerleştirdikleri yeri araştırmıştır. Aydınöğlu (2011) Ayşe Kulin'in *Geniş Zamanlar* adlı öyküsündeki ana kadın karakterin erkek karakterle olan konuşmalarını Culpeper'in (2005) kabalık stratejileri sınıflandırması doğrultusunda inceleyerek saptanan kabalık stratejilerini bu sınıflandırma çerçevesinde gruplandırmıştır. Çalışmasının sonucunda kadın karakterin kabalık stratejisi kullanmasının alanyazındaki kadınların daha ince olduğu savına uygun olmadığını belirten Aydınöğlu, yine de kadın karakterin tercih ettiği kabalık stratejilerinin kadının toplum tarafından kendisine verilen rolüne uygun olduğunu söylemektedir. Ayrıca Aydınöğlu (2013) Amerikalı kadın oyun yazarı Geralyn I. Horton'un oyunlarını Culpeper'in kabalık stratejileri sınıflandırmasına göre incelemiş, dilsel kabalığın ortaya çıkma nedenlerini belirlemiş ve aynı zamanda kabalık ifadelerine verilen tepkileri de sınıflandırmıştır. Araştırma sonucunda kadın karakterlerin daha az kabalık stratejisi kullanmalarının seçtikleri kabalık stratejisi türlerinin ve kabalık karşısındaki tepkilerinin kadının toplumdaki ikincil rolüyle doğrudan ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak, Sebzecioğlu ve Coşkun Özgür (2015) makalelerinde sosyal paylaşım sitelerinden biri olan Twitter'da #beniçokşaşırtır etiketi altında yazılan gönderileri derleyerek ortaya çıkan bütünceden argo kullanımının cinsiyet değişkeni açısından incelemiştir. Ayrıca argo kullanımını tetikleyen unsurlara da yer verilen çalışmanın sonucunda yazarlar internet ortamının kendine ait söyleminin gerçek dünya söylemine benzemediğini ortaya koyarak kadının gerçek dünya söyleminde kullanmayacağı argo sözleri internet ortamında rahatlıkla kullandığı sonucuna varmışlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN TÜRÜ OLARAK YERALTI EDEBİYATI

3.1. METİN TÜRÜ

Bir metin türünün betimlenebilmesi o metin türüne özgü gelenek ve dilsel araçları anlayabilmekle mümkün olmaktadır. Metinlerde kullanılan dilsel yapılar ise metin türünün özelliklerini taşıdığı söylemin çözümlenmesini sağlamaktadır (Ercan, 2008: 43).

Swales (1990: 58) *türü* “bir dizi iletişimsel amacı paylaşan üyelerden oluşan iletişimsel bir olay” olarak tanımlayarak tür kavramının özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Bir tür belirli özgürlük sınırları içerisinde yapılaşarak standartlaşan bir olaydır. Amaç ve yapı olarak sınırlılıkları vardır.
2. Bir türün geleneksel bilgisi bu işin içinde olan uzmanlarda diğerlerine göre daha fazladır.
3. Toplumsal sürekli tekrarladığını düşündükleri iletişimsel olaylara tür adını verirler.
4. Aynı şekilde alt-türlerin ortaya çıkması da tekrarlayan ve dikkat çekici ortak özellikler üzerine kurulmuştur (Swales, 1985: 13).

Bhatia (1997) türü, belirli kurallar ile tanımlanmış iletişimsel ortamlardaki dil kullanımı olarak tanımlamaktadır. Coffin’e (2000: 94) göre ise tür, belli bir metin ya da söyleme özgü yazma gelenekleridir.

Paylaşılan amaçların uzman üyeler tarafından algılanması ve kabul edilmesiyle türün temel mantık yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu bilişsel yapı, söylemin içerik ve biçimiyle ilgili dilsel seçimlerini de etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle, türler belirli söylem topluluklarının amaçlarını gerçekleştirmek için kullanılır ve bunun için de belli biçimlerde yapılandırılırlar (Özyıldırım, 2001: 68). Dolayısıyla bir türün işlevsel öğeleri, o türü diğerlerinden ayıracak metinsel, sözcüksel ve dilbilgisel özellikler sergilemektedir.

Martin ve Rose (2003: 7-8) metin türünü “aşamalandırılmış, hedef yönelimli toplumsal süreçler” olarak tanımlamaktadır. Metin türünü toplumsal olarak

görmelerinin nedeni insanların söz konusu metin türlerini diğer insanlarla paylaşmalarıdır. Çocukluktan itibaren farklı durumlarda insanlarla iletişime geçip belirli anlam örüntüleriyle karşılaşan kişiler o kültüre özgü özellikler taşıyan metin türlerini tanıyıp ayırt etmeyi öğrenirler. Metin türünün hedef yönelimli olmasının nedeni ise kişilerin bir şeylerin yapılması ve gerçekleşmesi için metin türlerini kullanmalarıdır. Son olarak, metin türünün aşamalandırılmış olarak tanımlanmasının nedeni ise kişilerin hedeflerine birkaç hamlede ulaşılıyor olmasıdır.

Johnstone (2002: 158) bir metin türünü betimleyebilmek için gerekli olan ölçütleri şöyle özetlemektedir:

- Metin türüne özgü metin biçimleri,
- Metin türünün uygun olduğu, katılımcıların söz konusu metin türünü neyi neden yaptıklarını açıklayabilmek için kullanabilecekleri bağlamlar,
- O türde metin üretebilmeleri için kişilerin bilgi yaratıp paylaşabilecekleri etkinlikler,
- O metin türünün etkileşim ortamında nasıl işlediği; diğer bir ifadeyle, kişilerin yeni bir metin yaratmada tür geleneklerini nasıl sürdürdükleri, durumları/bağlamları ulamlaştırmada belli bir türü nasıl kullandıkları, metin türünün şimdiki durumu sürdürme ve/veya değişiklik yapma olanağını nasıl sağladığı.

Bir metnin iletişimsel amaçlarının ve işlevlerinin tür içinde belirginleştiği görülmektedir. Dolayısıyla metnin iletişimsel amaçları metin türünü belirlerken metin türü de o metne özgü dil kullanımlarını belirlemektedir. Metin türleri hem iletişimsel amaçlarına uygun düzenlenişleri hem de bu düzenlemelerin alıcı veya okurun anlamlandırmasını yönlendirmesi açısından önemli bir role sahiptir. Çünkü metin türü söz konusu alıcı/okurun metinle etkileşiminin nasıl olması gerektiğini belirleyerek zihninde uygun çerçeveyi açmasını sağlamaktadır. Bu şekilde, metindeki dilsel yapılarla belirlenen metin türü alıcı/okur için belirgin hale gelmektedir. Bu nedenle, bir metnin iletisi söylemsel özellikleri incelendiğinde anlaşılabilir olmaktadır (Yazıcı, 2004: 11-12). Hyland (2005: 87) metin türünü, “yazarların yinelenen durumlara yanıt vermek amacıyla dili kullanma biçimleri” olarak tanımlamaktadır. Buna göre bir topluluğun üyeleri sık kullandıkları metinlerdeki benzerlikleri kolaylıkla fark etmekte ve bu tür metinlerin okunmasında,

anlanmasında ve üretilmesinde deneyimlerinden yararlanmaktadırlar. Bhatia (2013) da metin türü belirlenmesinde üç önemli etmen üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilkinin oluşturan *iletişimsel amaçlar* metin türünün belirlenmesinde oldukça önemli bir role sahiptir. İkinci etmen olan *hareketin* farklılaşması metin türü değişikliğine veya metin alt türlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Son etmen olan *sözbilimsel stratejiler* ise metinde kullanılan dilsel özellikleri ve yazarın amacını ortaya koymaktadır.

Yukarıda verilen tanımlarda da görülebileceği üzere metin türü kavramı farklı kuramcılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Geleneksel sözbilim ise *açıklama*, *sav*, *betimleme* ve *anlatı* olmak üzere dört söylem türünden bahsetmektedir.

Dilin bilgi vermek üzerine değil, anlatımsal amaçlarla kullanıldığı anlatılar dilbilimde göstergebilim ve söylem çözümlemesinin en çok ilgilendiği metin türü olmuştur. Dili tümceüstü birimlerle inceleyen metin/söylem çözümlemesi metin dil kullanımına önem vermekte ve anlatıyı oluşturan dil dışı unsurların dil öğeleriyle bağlantısını ve bütün bunların metne nasıl yansıdığını araştırmaktadır (Yazıcı, 2004: 13-16).

Yazılı anlatının yazında taşıdığı belirleyici özelliği ve temel farkı kurmaca içermesidir. Kurmaca metinlerin gerçek dünyada göndermeleri olmadığı için kendi içindeki gerçekliğe gönderimde bulundukları görülmektedir. Ancak bu tasarlanmış dünya ile gerçek dünya arasında benzerlikler görülebileceği için dış gerçeklikle olan bağlarını korudukları söylenebilmektedir. Kurmaca taşıyan anlatı metinlerinde ileti bilgilendirici metinlerin aksine örtüktür. Bu durum anlatı metinlerinin sezdirim ve çıkarımlarla metnin anlamlandırılmasını ve iletiye ulaşılmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla bu tür metinlerin iletişi ve metnin iletişimsel amacı okurun gerçekleştireceği zihinsel etkinliklerle sağlanmaktadır (Yazıcı, 2004: 21-22).

Bu çalışmada da metin türü olarak Türk yeraltı edebiyatına ait seçili romanlarda kabalık tetikleyicisi kullanımı ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki araştırılmaktadır.

3.2. YERALTI EDEBİYATI

3.2.1. Dünyada ve Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı

Yeraltı edebiyatı kavramı Türkçede İngilizcedeki “Clandestine/Underground Literature” kavramının karşılığı olarak kullanılmaktadır. Bu kavram *Edebi Terimler ve Edebi Kuramlar Sözlüğü*’nde (A Dictionary of Literary Terms and Literary Theories) ‘yasadışı, yıkıcı, gizli saklı’ olarak tanımlanırken (Cuddon, 2013: 747), *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük*’te ise ilk olarak ‘gizli ve yasa dışı’, ikinci olarak ise ‘alışılmışın dışında olan, aykırı’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Kahramanlarını sokaktan ve alt kültürden seçerek genel geçer ahlak kurallarının dışına çıkmayı ve sorgulamayı hedefleyen yeraltı edebiyatı çıkışı ve doğası gereği keskin hatlarla tanımlanabilmiş bir akım olmasa da tarihî dönem ve sosyolojik yapıyla doğrudan ilgilidir. Yeraltı edebiyatı eserlerinin dünyadaki ve Türkiye’deki gelişimi incelendiğinde toplumsal olaylar ve bu olayların sonucunda ortaya çıkan değişimlerin bu türe ait eser üretiminde bir yoğunluğa yol açtığı görülmektedir (Bolat, 2013: 20). Polkowski (2016: 266) de yeraltı edebiyatı kavramını tarihsel bağlam dışında değerlendirmenin imkânsız olduğunu vurgulamıştır. Örneğin, Amerika’da 1950’lerde ortaya çıkarak Soğuk Savaş yıllarının tutucu, anti-komünist, faşist ve cinsiyetçi toplumuna karşı çıkan bir grup yazarı tanımlayan yeraltı edebiyatı ile ilişkilendirilebilecek Beat hareketi İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyanın iki süper gücünden biri haline gelen Amerika’da hayatından oldukça memnun olan kesim ile bu yeni yaşam tarzının dışında kalan sınıfların arasındaki eşitsizliğe, ırkçılığa ve sürekli özendirilen yoğun tüketime sanat yoluyla karşı çıkmıştır (Marshall, 2009: 16). Yeraltı edebiyatı ve tarihsel bağlam ilişkisini gösteren diğer bir örnek Flemenk edebiyat tarihçisi Dewulf’un (2010: 99) Flemenk yeraltı edebiyatı tanımını “İkinci Dünya Savaşı işgali sırasında Alman otoritelerin izni olmadan basılan her türlü yazın” olarak yapmasıdır. Ayrıca yeraltı edebiyatı yayıncılığının gizli saklı yani yeraltında olması gerektiğini öne sürmektedir. Polowski (2016: 266-267) ise bu görüşe karşı çıkarak yeraltı edebiyatı eserlerinin bir ülkede sorunsuz bir şekilde basılmasına karşın aynı eserin başka bir coğrafi ya da politik bölgede yasaklı olabileceğinin altını çizerek yeraltı edebiyatı

eserlerinin basımının bu alanı belirleme sorununun sadece bir parçası olduğunu öne sürmektedir.

Yeraltı edebiyatının sınırlarını belirlemeye yönelik görüşlerin, (i) eserin yayımlanma biçimi, (ii) içeriği ve biçim özelliği ile (iii) yazarının duruşu yani yaşamıyla yazdıklarının örtüşmesi olmak üzere üç grupta toplandığı görülmektedir.

Dünyada yeraltı edebiyatı kavramının basım tekniğiyle özdeşleştiğini belirten Demir ve Kuş (2016: 124-125) bu kavramın tarihinin otoritelerin kabul ettiği İncillerin dışında kalan kayıp İncillerin gizli bir şekilde çoğaltıldığı ve okunması yasak olmasına rağmen dağıtıldığı döneme dayandığını belirtmiştir. Modern dünyada ise Sovyet bloğundaki komünist rejim tarafından sansürlenmiş eserlerin gizlice çoğaltılıp dağıtılması bu kavram altında değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Erdoğan (2011: 29) da yeraltı kavramının sadece “baskı, matbaa, kopyalama üniteleri ve çoğaltma sistemlerini” içeren bir teknik olduğunu vurgulamakta ve bağımsız bir yayıncı ve dağıtımçı olunmadığı sürece yeraltı kavramından bahsedilemeyeceğini öne sürmektedir. Bu görüşe katılan Marakoğlu (2011: 47) geleneksel basım-yayın araçları dışında savaş, devrim, baskı dönemleri ve diktatörlük rejimleri altında dağıtımı gizli bir şekilde yapılan yayınların, fanzinlerin ve kitapların yeraltı kavramı dahilinde görülmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Aynı zamanda bu yayınların ana akım yayınevlerine karşı olması gerektiğini ve popüler olduğu anda, başka bir ifadeyle yeryüzüne çıktığı anda, ‘yeraltı’ özelliğini kaybettiğini öne sürmektedir. Bu duruma örnek olarak da Marquis de Sade’ı vererek kendi döneminde el altından dağıtılan kitaplarının yeraltı edebiyatı içinde sayılabileceğini ancak günümüzde artık yerüstüne çıktığını belirtmektedir. Bu görüşe katılanlardan biri olan Polat (2011: 44), aslında edebiyatta yeraltı diye bir kavramın olmadığını, karşı kültür ve alt kültür hareketlerinin bulunduğunu öne sürmektedir. Ne kadar ana akıma dirense de her kültürel etkinliğin eninde sonunda bir çevreye yayıldığını, yani popüler hale gelerek bir alt kültür tarafından sahiplenildiğini, dolayısıyla da ana akım tarafından pazarlanmaya başlayarak çok satanlar arasına girdiğini söyleyen Polat, yeraltı edebiyatından bahseden Kerouac’ın *Yolda* adlı eserinin orijinal rulosunun bile 2.4 milyon dolara satıldığını hatırlatarak ortada yeraltının kalmadığını belirtmiştir. Aynı şekilde “yeraltı” kavramını “yeni” kavramına benzeten Akaş (2011: 32) da “yeraltı”nın eninde sonunda ehlileştiğinin ve yerüstüne çıktığının altını çizmektedir.

Bu sebeple yeraltı edebiyatının bir asilik hali için kullanılması gerektiğini öne süren Coşkun (2015: 14-15), yerüstüne çıkan her şeyin pazar hegemonyası altına girmekten başka şansının olmadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla ismi sebebiyle “yasadışı” olması gereken yeraltı edebiyatını ancak egemen zihniyetin ve onun söylemlerinin karşısında duran yazar ve yapıtların oluşturabileceğini ileri sürmektedir. Sarıdoğan (2011) herhangi bir yayınevine ihtiyaç duymayan ve hatta büyük paraların döndüğü yayınevlerine kafa tutarak bireysel çabalar sonucu ortaya çıkan bağımsız yayınlar olarak gördüğü fanzinleri yeraltı edebiyatının kalesi olarak adlandırmaktadır. Ancak sırf yasal bir yayınevinde basıldığı için bütün özellikleri yeraltı edebiyatına uyan bir eseri dışlamanın sağlıklı olmadığını da belirtmektedir.

Yeraltı edebiyatının belirleyicisi olan ikinci unsur ise Sarıdoğan’a (2011) göre eserin içeriği ve biçimsel özellikleridir. İçeriğini tutunamayanların, ezilenlerin, farklı tercihi olan ve bu nedenle dışlananların, kaybedenlerin oluşturduğu metinlerin yeraltı edebiyatı bağlamında değerlendirilebileceğini söylemekte ve eserin içeriğinin ve üslubunun yazarın tavrını gösterdiğini belirtmektedir. Yeraltında olmayı da bir duruş ve tavır meselesi olarak gören Sarıdoğan, bu nedenle eserin içeriği ve onu anlatma biçiminin birinci öneme sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yeraltı edebiyatının ölçütünü oluşturan üçüncü kriter ise yazarın yaşamı ve yazdıkları arasındaki benzerliktir. Yeraltı edebiyatı eseri üreten yazarın yaşamı da bir “yeraltılık durum” içermelidir. Sarıdoğan (2011) bu ilk ölçütte olduğu gibi bu ölçütte de kararsız olduğunu belirterek iyi aile ilişkilerine sahip, tanınan, sağlıklı bir ruh haline sahip olan bir yazarın yeraltı edebiyatı niteliklerine uygun bir eser yazması ve başarılı olması durumunda bu durumun yadsınamayacağını ve yazarın yaşamının yeraltı edebiyatı için öncelikli olmaması gerektiğini belirtmektedir.

Bu türün tanımının nasıl yapılacağına ve sınırlarının ne olacağına dair tartışmalar olmasına karşın ana akım edebiyatın dışında kaldığını hatta bu akıma muhalif bir alan oluşturduğunu söylemek mümkündür (Kahraman, 2011: 22). Çünkü adından da anlaşılabilirliği üzere yeraltı edebiyatı ana akım edebiyatın görmezden geldiği topluma aykırı olan konuları ele almaktadır. Dolayısıyla konusunu da kahramanların ya da başka bir ifadeyle kazananların hayatları değil, tam aksine sistemin dışında kalanların hayatları oluşturmaktadır. Bunun sonucunda yeraltı edebiyatının çıkış noktasını da “sistemin temel değerlerine saldırmak”

oluşturmaktadır. Çünkü sistem kendi ilke ve koşullarını saptayarak bunlara yakın olan edebiyatı yani resmî (ana akım) edebiyatı benimsemektedir. Yeraltı edebiyatı ise “karanlık meselelerle bir hayli dramatik bir biçimde ilgilenerek muhalefetini dışa vurmaktadır” (Kahraman, 2011: 24-25). Andaç (2005: 14) ise yeraltı edebiyatıyla akıllara ilk olarak *öteki* edebiyatın geldiğini, en alttakilerin, muhaliflerin ve marjinallerin yaşamlarının ve dünyalarının yansıtıldığını söylemektedir. Yeraltı edebiyatını edebi bir türden çok “yazıyla girişilen bir eylem” olarak tanımlayan Uçkan (2011: 40), bu akımın temel özelliklerini politik olması ve avangard yani öncü ve farklı olması olarak özetlemiştir. Yeraltı edebiyatının konusu gereği politikadan bahsetmese bile toplumsal kurallara direnmesi sebebiyle politik olduğunu öne sürerek bu akımın kendi biçimini, dilini ve kültürünü oluşturarak ezber bozan bir eylem ortaya koyduğunu vurgulamaktadır. Öktem (2011: 16-18), yeraltı edebiyatının “ana akımın ve popüler edebiyatın dışında kalmayı tercih eden, popüler edebiyatın jargonuyla konuşmayan ve hayatın ana damarlarından değil alttan alta akan kılcal damarlardan beslenen bir edebiyat” türü olduğunu; ana akım edebiyatın dışında olmakla kalmayıp aslında karşısında olduğunu belirterek yeraltı edebiyatının temel özelliklerini sıralamıştır:

- Kurgusal anlamda sahicilik ön plandadır; cinsellik ve şiddet öğeleri yapıttan soyutlanmaz.
- En uç ve sıra dışı olaylar ele alınsa bile, yapıtlarda fantastik ya da bozulmuş gerçeklik değil, somut gerçeklik söz konusudur.
- Dilin kullanımı son derece esnektir, argo ve küfür kullanımından kaçınılmaz.
- Yapıtlardaki karakterler genellikle sıra dışıdır.
- Gerek tematik anlamda, gerekse dil ve anlatım biçimlerinde kesinlikle didaktik bir yöntem kullanılmaz. Öğreticilik vasfı içermez.
- Genel kabul gören etik ve estetik değerleri önemsemeyip kendi etiğini ve estetiğini oluşturur.
- İnsan psikolojisinin gizil kalmış yanlarına ait zengin veriler barındırır.

Kahraman (2005: 9) yeraltı edebiyatının ilk örneklerinin 18. yüzyılda gotik edebiyat ürünleri arasında görülebileceğini belirtmektedir. 18. yüzyılda Aydınlanma Çağı’na tepki olarak ortaya çıkan bu edebiyat akımı insanın temel duygularından biri olan korkuya dayanmakta ve içinde “akıldışılık, düş gücü ve batıl inançlar”

barındırmaktadır. Aydınlanma çağıyla birlikte gelen akılcılık ise deney ve gözlem yoluyla elde edilen bilginin haricinde her şeyi dışlamaktadır. Yaratıcılık için hayalgücünün elzem olduğuna inanan gotik edebiyat ise buna tepki olarak akıl dışı korkulardan, doğaüstü unsurlardan, barbarlıktan ve kaostan beslenmektedir. Modern insanın en büyük korkusu ise yalnızlıktır (Yücesoy, 2007: 2-12). Bu yalnızlık metropol insanında görülür. Yeraltı edebiyatı da kahramanlarını alt kültüre ait dışlanmış metropol insanından; konusunu ise “cinayet, uyuşturucu, kumar, fuhuş gibi şehrin karanlık taraflarından” seçmektedir (Güneş, 2016: 306).

Dolayısıyla, bu akıma dâhil olan eserlerdeki dil kullanımı doğal olarak ana akım edebiyatta tercih edilen dilden farklı olmaktadır. Bu sebeple argo ve küfürün bu tür romanların karakterlerinin özelliği olarak göze çarpması şaşırtıcı değildir (Türkmenoğlu, 2013: 2455).

Öktem (2011: 17-18) ana akım edebiyat ile yeraltı edebiyatı arasındaki dil kullanım farklılığını şu sözlerle açıklamaktadır:

Yeraltı edebiyatını ana akım edebiyattan farklı kılan özelliklerden biri de, ana akım edebiyatın bir üst dil yaratma anlayışına karşı, gündelik dili sakınmasız bir şekilde kullanmasıdır. Yeraltı edebiyatı özellikle argo ve küfre yaslanmaz, yeni bir argo dili yaratmak gibi bir işlev taşımaz; yapıtın yazıldığı dönemin ve toplumun anlatım biçimlerini, sakınmasız bir biçimde, argo da dahil olarak kullanır. Yeraltı edebiyatına ait yapıtlar, dile yeni argo sözcükler katma ya da farklı, alışılmadık anlatım biçimleri oluşturma gibi bir işlev taşımazlar; buna karşın dili estetize etme görevini de kabullenmez, dili olduğu gibi kullanırlar.

Bahsi edilen dil özelliklerine sahip olarak gösterilen, dünyada bir döneme damgasını vuran Beat Kuşağı edebiyatının yanı sıra Charles Bukowski'nin ve başta *Yatak Odasında Felsefe* adlı eseriyle Marquis de Sade'nin yapıtları; Ayrıntı Yayınları'nın Yeraltı Edebiyatı dizisi sayesinde Türkiye'de *Dövüş Kulübü* eseri ile geniş kitlelerce tanınan Chuck Palahniuk'un *Gösteri Peygamberi*, *Tıkanma*, *Görünmez Canavarlar*, *Çarpışma Partisi*, *Ölüm Pornosu* adlı eserleri ile Phillipe Djian'ın *Eşiktekiler* ve *Erojen Bölge*, Dragan Babic'in *Son Sürgün*, Ola Bauer'in *Acemi Pezevenk*, Ingvar Ambjörnson'un *Tavandaki Kukla*, Claude Lucas'ın *Gönüllü Sürgün-Suerte*, Jean Genet'in *Paravanlar* ve *Sıkıgözetim*, Georges Bataille'nin *Annem*, Pauline Reage'nin *O'nun Hikâyesi*, Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in *Gizli*

Günce, Douglas Rushkoff'un *Ecstasy Club*'ı ve Irvine Welsh'in *Porno* ve *Olağanüstü* adlı eserleri bu akımın dünyadaki yapıtaşları arasında gösterilmektedir (Öktem, 2011: 18-19). Uçkan (2011: 40) büyük kısmı yeraltı dünyasına karışarak, uyuşturucu, eşcinsellik, tımarhane, hapishane ve intihar yollarından geçen Nelson Algren, Allen Ginsberg, William Burroughs, Richard Brautigan, Roger Gilbert-Lecomte, Rene Daumal, Richard Weiner, Arthur Adamov, Robert Desnos, Georges Ribemont-Dessaignes, Saint-Pol-Roux, Antonin Artaud gibi yazarları örnek vermiş, bu yazarlardan önce de Baudelaire, Rimbaud, Lautreamont, Nerval, Rilke, Musil, Poe, Celine, Thomas Wolfe, Dylan Thomas, Keats Byron, Shelly, Blake ve Novalis gibi isimleri yeraltı edebiyatı akımına dâhil etmiştir. Ögüt (2011) ise şiddet, pornografi, haz ve bedensellik üzerine yazan, beden ile dil arasında bir bağlantı kurarak kadınların bedenselliklerinin ve cinselliklerinin yeni boyutlarını keşfetmelerine yardımcı olan Kathy Acker'ın başta kutsal annelik mitini sorgulayan *Annem: İçimdeki Şeytan* adlı eseri ile babasının hem 10 yaşındaki kızı hem de karısı olan bir kız çocuğunun hikâyesinin anlatıldığı *Okul Kızı Laure'nin Günlüğü*'nde ensest ve pedofili gibi tabulardan bahsettiği eserlerini de listeye eklemiştir. Çoğlu (2010: 1) Türkiye'de yeraltı edebiyatının izlerini aradığı tezinde bu edebiyatın Dostoyevski'nin 1864 yılında yazdığı *Yeraltından Notlar* adlı eseri ile başladığını öne sürmüştür. Erdoğan (2011: 30) ise Dostoyevski'nin bu sınıflandırmaya sokulmasına itiraz ederek klasik ve modern klasik olmuş edebiyat devlerinin artık yeraltı sayılamayacağını söylese de, yeraltı edebiyatının dilsel yönüne odaklanan Kahraman (2011: 23) edebiyat ve dil ilişkisi açısından bakıldığında Dostoyevski'nin de yeraltı edebiyatının bir örneği olarak okunabileceğini belirtmiştir.

Demir ve Kuş (2016: 122-133) Türkiye'de yeraltı edebiyatının tarihî gelişimini açıklayan makalelerinde Türkiye'de türün tarihsel köklerinin 1980 sonrası döneme dayandığını ifade etmiştir. İlk örnekler Avrupa edebiyatından yapılan çeviri ve uyarlamalardan oluşsa da Tanzimat sonrası reform çağında edebiyatta dinî, ahlaki değerler ile örf ve âdetleri sorgulayan; cinsellik ve erotizm içeren söylemler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1980 sonrası sıradan insanın ve arka sokaklardaki hayatının anlatılması ve hayat karşısında boş vermiş bir tavır takınan çaresiz insanlar ile günlük hayattaki cinsellik, argo, müstehcenlik gibi yeraltı kavramlarını içinde

barındırmasıyla Garip şiirinde yeraltı edebiyatının temellerinin atıldığı söylenebilmektedir.

Garip şiirinden sonra eserlerinde argoya ve halk deyimlerine geniş ölçüde yer vererek yeraltı edebiyatı unsurlarını eserlerine yansıttığı görülen diğer bir şair Attila İlhan olmuştur. Can Yücel'in de cinsel içerikli şiirleri, muhalif tavrı ve dilin sınırlarını geliştirmesiyle Türkiye'de yeraltı edebiyatının örneklerini sunduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, II. Yeni şairlerinden olan ve şiirlerinde anarşizme yaklaşan bir muhaliflik, argo ile cinsellik gözlenen Cemal Süreya'nın yeraltı şiirinde dil ve içerik alanındaki katkıları önemlidir. Aynı şekilde sistemle ve dolayısıyla da sistemin belirlediği dille çatışan Ece Ayhan, aynı sebeple dilin aşırı uçlarında dolaşmaktadır. Şiirlerinde hayat kadınlarına ve cinselliğe yer veren Ayhan, onların çaresizliklerini şiirine taşıyarak toplumun görmezden geldiği yaşamları aktarmıştır. Böylelikle Türk yazınında (şiirinde) ilk kez bir şair egemen söylemin ve kurulu düzenin dışındaki yaşamları sistemli bir biçimde dile getirmiştir (Kahraman, 2011: 25; Demir ve Kuş, 2016: 133). Ece Ayhan'ın başlattığı "kara şiir" ile birlikte sistemin dışında kalan ötekileri anlatan şiirlerinde argo ve cinselliği kullanan ve toplumsal konulardaki fikirlerini sansürsüz bir şekilde paylaşan Küçük İskender yeraltı şiirinin öncülerinden kabul edilmektedir (Demir ve Kuş, 2016: 136).

Romanda yeraltı edebiyatı ürünlerinin asıl ortaya çıkışı 1980 sonrasında olmasına karşın bu dönem öncesinde yer alan Yusuf Atılgan'ın eserlerinde yeraltı edebiyatı özelliklerini görmek mümkündür. Özellikle *Aylak Adam* ve *Anayurt Otel*i adlı eserlerinde cinsel sapkınlık, eşcinsellik, cinayet, intihar, fetişizm ve dışlanmışlık gibi yeraltı edebiyatı konularını işlemiştir. Ancak yine de Türkiye'de gerçek yeraltı edebiyatı eserlerinin ortaya çıkışı 1980'lerden sonra olmuş ve sosyolojik anlamda altkültürlerin kendilerini ifade ettiği fanzin yayıncılığındaki artış ise kendine özgü bir dünya olarak 1990'lardan sonra oluşmaya başlamıştır. 1990'lı yılların ortası ve kısmen 2000'li yılların ilk yarısı Türkiye'de yeraltı edebiyatında önemli bir çıkışın görüldüğü bir dönemdir. Metin Kaçan'ın *Ağır Roman* adlı yapıtı yeraltı edebiyatı kapsamına giren ilk örneklerden birini oluşturmaktadır. Kanat Güner'in *Eroin Güncesi*, Sibel Torunoğlu'nun *Timarhane Günlüğü* ve *Travesti Pinokyo* adlı romanları, Sarp Bengü'nün *Acı Sigara'sı*, Arif Kaptan'ın *Giyotinli Labirent* adlı kitabı, Fatih Kaynak'ın *İlk Yarı: 10-0* ve *Hiçliğin Aynasıydım Ben* adlı romanları,

Ayça Seren Ural'ın *Pogo*'su 1990'lı yılların ikinci yarısından sonra öne çıkan yeraltı edebiyatı örneklerini oluşturmaktadır. Ayrıca Emrah Serbes, Murat Uyurkulak, Hakan Günday, Hikmet Temel Akarsu gibi yazarlar, tartışmalı da olsa pek çok alanda isimleri yeraltı edebiyatıyla birlikte anılmaktadır (Öktem, 2011: 19-20; Kahraman, 2011: 25; Demir ve Kuş, 2016: 135-137).

3.2.2. Yeraltı Edebiyatında Dil Kullanımına İlişkin Önceki Çalışmalar

Dil ve biçem özellikleri bakımından argo, küfür ve kabalığın egemen olduğu bir edebiyat türü olarak nitelenen yeraltı edebiyatı üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun alanın çerçevesini, yeraltı edebiyatı eserlerinin içerdiği konuları ve bu alanı diğer eserlerden ayıran dil ve biçem özelliklerini belirlemeye yönelik olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan en eskisi Uslu'nun (2005) *Yeraltı Edebiyatında Sözel Anlatı Kalıplarının Dönüşümü* adlı çalışmasıdır. Yeraltı edebiyatı eserlerindeki dil kullanımı ile alışlagelen edebi dil arasındaki farka dikkat çeken Uslu, sokağın dilinin kullanıldığı yeraltı edebiyatı eserlerine örnek olarak Murat Uyurkulak'ın *Tol*, Niyazi Zorlu'nun *Hergele Âşıklar* adlı romanlarında sözel anlatı kalıplarının değişime uğratıldığını vurgulamıştır. Bunun sonucunda deyimlerin alışılmış kullanım biçimlerinden farklı şekillere sokulduğunu, atasözlerinin kullanımının da yerini reklam sloganlarına, film repliklerine vs. bıraktığını saptamıştır. 2010 yılında Çoğulu tarafından yazılan *Türkiye'de Yeraltı Edebiyatının İzleri: Kanat Güner, Ayça Seren Ural, Sibel Torunoğlu, Mehmet Kartal* adlı yüksek lisans tezinin amacının yeraltı edebiyatının dünyadaki ve Türkiye'deki izini sürmek olduğunu belirten Çoğulu, yaşam tarzı açısından yeraltına yakın olarak seçtiği yazarların seçili eserleri üzerinden Türkiye'deki yeraltı edebiyatının durumunu incelemiştir. Çalışmasının sonucunda yazarların kullandıkları dili sert ve rahatsız edici olarak betimleyen Çoğulu, sokak dilinin, argonun ve ait olduğu kültürün uğraş dilinin açıkça yansıtıldığını belirtmiştir. Ayrıca, kullanılan dilin bir amacının da sistemin yücelttiği değerleri küfür kullanarak alaşağı etmek olduğunu saptamıştır. Aynı şekilde, Karataş (2010) *Türkiye'de Yeraltı Edebiyatı ve Hakan Günday'ın Romanlarında Yeraltı Edebiyatının İzleri* adlı makalesinde Hakan Günday'ın 2000-2003 yılları arasında yazdığı *Kinyas ve Kayra*, *Zargana* ve *Piç* adlı romanlarında

saptadığı konu ve yeraltı değerlerini; yaşamla uzlaşamama/varlığını anlamlandıramama, ölümü idealize etme, tercih edilmiş yalnızlık, toplumsallaşamama ve kurumlara karşı çıkış, aidiyetsizlik hissi, ahlak kurallarını yok sayma, şiddet eğilimi-bağımlılık ve medeniyet karşıtlığı başlıkları altında özetlemiştir. Aynı yıl Kerimoğlu (2010) ise *Hakan Günday'ın Romanlarında Aforizmalar* adlı makalesinde Hakan Günday'ın romanlarında saptadığı özdeyişleri insan, zaman, mekân, iş, örgütlenme, din-ulus, iletişim ve diğer kavramlar olmak üzere sekiz başlık altında incelemiştir. İncelemesinin sonunda ise kendisine özgün bir dil yarattığını söylediği Hakan Günday'ın eserlerinde en çok insana dair özdeyişler bulunduğunu ortaya koymuştur. Tükmenoğlu (2013) *Yeraltı Edebiyatı Bağlamında Bir Karşılaştırma: Dövüş Kulübü-Kinyas ve Kayra* adlı çalışmasında yeraltı edebiyatı denince dünyada ilk akla gelen isimlerden olan Chuck Palahniuk'un *Dövüş Kulübü* adlı romanıyla Türkiye'deki yeraltı edebiyatı alanında en çok bilinen isimlerden biri olan Hakan Günday'ın *Kinyas ve Kayra* adlı romanını karşılaştırarak her iki eserde de işlenen ortak konuları; marjinal kahramanlar, ölüm saplantısı/intihar, uzaklara seyahat, kapitalizme isyan, arayış ve dis-ütopya olarak belirlemiştir. Bolat (2013) ise *Türk Edebiyatında Yeraltı Romanı Üzerine Bir Araştırma* (1990-2000) adlı yüksek lisans tez çalışmasında 1990-2000 yılları arasında yazılmış, aralarında Metin Kaçan, Hakan Günday ve Hikmet Temel Akarsu gibi tanınmış yazarların eserlerinin de bulunduğu on beş yeraltı romanını inceleyerek kapsamlı bir değerlendirme sunmuştur. Yeraltı romanlarında saptadığı ayırt edici dil ve biçim özelliklerini; argo ve sokak uğraş dili kullanımı, küfür içeren ifadelerin yoğunluğu, özellikle kahramanların lakaplarında görülen hayvan isimlerine dayalı benzetmeler, cinsellikle ilgili müstehcen sözcüklerin kısıtlanmadan sunulması, dilbilgisi ve yazım kurallarının bilinçli ihlali, uyuşturucu madde ve kullanımına dair özel kelimelerin kullanımı, kahramanların kullandıkları sözcüklerin sesletildiği gibi yazıya aktarımı, hippie ve rock kültürlerine dair sözcüklerin İngilizce yazılması, basit bir dil tercih edilmesi, aforizma (özdeyiş) kullanılması, sert ve irkiltici bir biçim tercih edilmesi olarak açıklamıştır. Aynı şekilde Demir ve Kuş'un 2016 yılında kaleme aldığı *Türkiye'de Yeraltı Edebiyatı Tartışmaları: Kavram, Ölçüt, Tarihçe* adlı çalışmalarında yeraltı edebiyatının Türkiye'deki tarihî gelişim sürecini tanım, ölçüt ve tarihçe açılarından inceleyerek alandaki tartışmalara katkı sunmuşlardır. Yeraltı

edebiyatı ölçütlerinden birinin de dil ve biçim özellikleri olduğunu belirten Demir ve Kuş (2017) bu alana ait eserlerin edebiyat dilini bozmasını ve ayrıca yön değiştirmelere, oksimoron ifadelerine, bozuk dilbilgisine, günlük dilin kalıplarını kıran bir dile ve argo kullanımına yer vermesi gerektiğini ifade etmektedirler. Ayrıca, Güneş (2016) *Ağır Roman'da Argo Kullanımı ve Eserin Söz Varlığına Etkisi* adlı makalesinde argonun ölçünlü dilin sözcüklerini ve dilbilgisi yapılarını kullanarak kendi gizli lisanını oluşturduğunu söylemekte ve edebi dilin söz varlığının zenginleştirilmesi açısından önemli olan ve yeraltı edebiyatının en temel özelliklerinden biri olarak adlandırdığı argo kullanımını yeraltı edebiyatı eserlerinden *Ağır Roman'da* incelemiştir. Son olarak Demir ve Kuş (2017) *Yeraltı Romanlarında Anlatı Unsurlarının İşlenişi* adlı çalışmalarında yeraltı edebiyatı eserlerinin diğerlerinden ayrılması için dil ve biçiminin farklı olması gerektiğini vurgulamış ve yeraltı romancısının anlattığı marjinal dünyanın gerçekliğine uygun olarak sansür baskısı hissetmeden aktarması gerektiğini belirtmiştir. Bunu yaparken de genel dilbilgisi kurallarını ve toplum tarafından belirlenen dilsel kodları parçalaması gerektiğinin altını çizmiştir. Bu çalışmaların hepsinin ortak noktasını yeraltı romanlarında alt kültürle ait kişilerin hayatlarına yer verilmesi nedeniyle o alt kültüre özgü dilinin, yani uğraş dilinin kullanılmasının eserin yeraltı edebiyatı ürünü olarak kabul edilmesi açısından ayırt edici olmasını sağladığını öne sürmeleri oluşturmaktadır. Bu durumun sebebini Gökalp Alparslan (2009: 25) şu şekilde açıklamıştır:

Argoyla, küfürle, fahişelerin, hırsızların, yankesicilerin kendilerine özgü diliyle (jargonuyla) donanmış romanlar, bu özellikleriyle okuru da eserin dışında tutmaya çalışırlar. Okur, ancak bu jargonu anladığı ya da bunun için çaba gösterdiği ölçüde eserin ruhunu kavrayabilir.

Yukarıda özetlenen Türk yeraltı edebiyatı eserlerinde dil kullanımına ilişkin yapılmış çalışmalarda roman yazarlarının dilinin incelendiği, ancak yeraltı edebiyatı yazarları arasında kabalık tetikleyicisi kullanımı ile toplumsal cinsiyet ve dil kullanımı üzerine bir araştırma yapılmadığı göze çarpmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma özel bir nitelik kazanmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİ TABANI VE YÖNTEM

4.1. VERİ TABANI

4.1.1. Evren ve Örneklem

Çalışmamızın veri tabanını belirlemek amacıyla Türk yeraltı edebiyatıyla ilgili çeşitli basılı edebiyat dergileri, fanzinler, internet üzerinden yayın yapan edebiyat siteleri, yayınevi katalogları ile yeraltı edebiyatı üzerine yazılan tez ve makaleler taranmıştır. Türk yeraltı edebiyatıyla ilgili net bir sınıflandırma olmadığı için üzerinde yeraltı edebiyatına dahil olup olmaması konusunda anlaşmazlık yaşandığı görülen romanlar araştırma dışında bırakılmıştır. Sonuç olarak, çalışmanın evrenini 17 erkek 2 kadın olmak üzere toplam 19 yeraltı edebiyatı yazarının 56'sı erkek 5'i kadın yazar tarafından yazılan toplam 61 yeraltı edebiyatı romanı oluşturmaktadır.

Çalışmamızda cinsiyet değişkeninin dil kullanımına etkisi araştırılmaktadır. Bu nedenle cinsiyet bağlamına göre yazarların sayısı seçkili örneklem yöntemi uygulanarak eşitlenmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, belirlenen Türk yeraltı edebiyatı yazarları içinde sadece 2 kadın yazar bulunmaktadır. Ayrıca söz konusu kadın yazarlardan biri tarafından yazılan 2 adet roman bulunmaktadır ve kadın yazarlar tarafından yazılan romanların hepsi 2000 yılı sonrasında yayımlanmıştır. Bu nedenle, kadın ve erkek yazarlar arasındaki dilsel kabalığın anlamlı bir farkına ulaşmak için karşılaştırma yapılacak 2 erkek yazar, kadın yazarların romanlarının yayım tarihine yakın eserleri olanlar arasından seçilmiştir. Aynı zamanda, bulguları istatistiksel olarak temsil edilebilirliği açısından kadın ve erkek yazarların romanlarının toplam sayfa sayılarının yaklaşık olarak aynı olmasına dikkat edilmiş ve 2000 yılı sonrasında Türk yeraltı edebiyatı türünde yazılmış 8 adet roman çalışmanın örnekleme olarak belirlenmiştir. Söz konusu romanların yazarları 2'si kadın 2'si erkek olmak üzere 4 farklı yazardır. İncelenmek üzere seçilen yazar ve romanları şu şekildedir: Ayça Seren Ural – *Pogo* ve *Lirik Soğan*; Sibel Torunoğlu – *Travesti Pinokyo* ve *Dejavu*; Hakan Günday – *Piç* ve *Zargana*; Fatih Kaynak – *İlk*

Yarı 10-0 ve *Hiçliğin Aynasıydım Ben*. Kadın yazarlara ait romanların toplam sayfa sayısı 822; erkek yazarlara ait romanların toplam sayfa sayısı 804'tür. Tablo 3'te veri tabanını oluşturan eserlerin yazarı, yayım tarihi, sayfa sayısı ve basıldıkları yayınevleri gösterilmektedir.

Tablo 3: Veri Tabanını Oluşturan Metinler

Yazarı	Kitabın Adı	Sayfa Sayısı	Yayın Tarihi	Yayınevi
Ayça Seren Ural	Pogo	215	2003	Stüdyo İmge Yay.
	Lirik Soğan	167	2004	Stüdyo İmge Yay.
Sibel Torunoğlu	Travesti Pinokyo	152	2002	Stüdyo İmge Yay.
	Dejavu	288	2010	Sel Yay.
Hakan Günday	Piç	224	2003	Doğan Kitapçılık
	Zargana	205	2002	Doğan Kitapçılık
Fatih Kaynak	İlk Yarı 10-0	176	2001	Stüdyo İmge Yay.
	Hiçliğin Aynasıydım Ben	199	2004	Neden Kitap Yay.

Çalışmanın veri tabanını oluşturan eserlerin konuları ise şu şekildedir:

Ayça Seren Ural'ın eseri olan *Pogo*'da 90'ların ikinci yarısında herkese ve her şeye meydan okuyan Değer ve Rüzgâr adındaki iki punk kızın yaşamlarından bir kesit verilmekte ve kadınların kontrolsüz bir hayat, sınırsız müzik, para bulmak için yapılan yasadışı işler nedeniyle başlarından geçen olaylar anlatılmaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayan ve iletişim fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi olan Değer'in annesi ceza avukatı, babası fotoğraf sanatçısıdır. Erkek kardeşi Doruk ise spor akademisi son sınıfta okumaktadır. Değer, uyuşturucu müptelası sevgilisi Savaş'ın ölümünden sonra Fransız bir baba ile zengin bir ailenin tek kızı olan Türk bir annenin evlilik dışı çocuğu olan arkadaşı Rüzgâr'la kafasını dağıtmak ve yaz tatilini geçirmek için otostopla Bodrum'a gider. Oğuz adlı erkek arkadaşını bir gay barda başka bir erkekle öpüşürken gören Rüzgâr'ın da uzaklaşmaya ve dağıtmaya ihtiyacı vardır. Yolda kendilerini taciz etmek isteyen köylüleri silahla kovalayan kızlar Bodrum'da sürekli alkol alıp, pogo yapıp eğlenirler. Türk bir baba ve Hollandalı bir annenin oğlu olan

Kunt ile tanışan Değer onunla birlikte olur ve Bodrum’da barışan Rüzgâr ve Oğuz çiftiyle beraber önce Saklıkent’e oradan da Olimpos’a geçerler. Bu sırada alkol ve esrar hayatlarının merkezindedir. Yaz tatilinin ardından Kunt Amsterdam’a döner ve Değer hamile olduğunu fark eder. Ancak bebeği düşürdüğü için intihara teşebbüs etmesine rağmen kurtulur. Bu olaydan sonra Değer ve Rüzgar tehlikeli maceralara atılmak isterler ve fahişe kılığına girip yaşlı ve zengin erkekleri soymaya karar verirler. Önce İstanbul’da, sonra İzmir ve Ankara gibi uzak şehirlerde erkekleri gasp ederler. Birkaç başarılı soygunun ardından daha önce gasp ettikleri bir adam tarafından kaçırılıp eve kapatıldıktan sonra bir şekilde adamı öldürüp Kıbrıs’a kaçarlar. Sonunda cinayetle ilgili hiçbir ipucu ortaya çıkmayınca Rüzgar Fransa’daki babasının yanına, Kunt ise her şeyini bırakarak Değer’in yanına Kıbrıs’a gider.

Yazarın incelenen ikinci romanı *Lirik Soğan*’da yaşamlarına erkek olarak başlamış, ancak kendilerini erkek bedeni içine hapsolmuş kadınlar olarak hissettiklerinden ameliyatla cinsiyet değiştirip ‘pembe kimlik’ alabilmek için gerekli olan parayı fuhuşla kazanmak zorunda olan Tarlabası’ndaki travestilerin yaşadıkları toplumsal baskı, kolluk kuvvetleri tarafından maruz bırakıldıkları zulüm ve aşağılanma, hatta sağlık personelinin muayene adı altındaki tacizleri anlatılmaktadır. On bir yaşındaki Gülistan’ın annesi babasının zoruyla erkeklerle fuhuşa zorlanır ve buna direndiği bir gün yine babası tarafından öldürülür. Gülistan ise çocuk yuvasına gönderilmemek için evden kaçar. Kendisi de daha on iki yaşında babasını öldürerek katil olan mahalledeki Bülent sokaklarda yatan bu kıza acıyarak onu yanına alır, ancak mafyayla olan bir işi yüzünden öldürülür. Bu işe girişmeden önce sonu kötü biterse diye Gülistan’ı emanet ettiği Pamuk ise henüz yirmi yaşında hayatını fahişelik yaparak kazanan bir travestidir. Gerçek adı Deniz olan Pamuk kadın olabilmek için ameliyat parasını biriktirmeye çalışırken önceden müşterisi olan ancak sonradan âşık olduğu hukuk öğrencisi Egemen ve aynı evi paylaştığı diğer travesti arkadaşı Yakut ile birlikte Gülistan’a sahip çıkarlar. Küçük bir çocuğun travestilerle yaşamasının uygun olmadığını düşünen mahalle sakinleri ve polisler kendilerini rahatsız etmeye başlayınca Pamuk kendisi ameliyat oluncaya ve Egemen hukuk fakültesinden mezun oluncaya kadar Gülistan’ı teyzesi Nevzat’ın yanına yerleştirir ve onu sürekli ziyaret eder. Ancak belalı Cengiz’in hapisten çıkması ve Egemen’i bıçaklayarak öldürmesinin ardından Pamuk da Gülistan’a veda ederek intihar eder.

Sibel Torunoğlu tarafından yazılan *Travesti Pinokyo* adlı romanda heteroseksüel ve eşcinsel ilişkiler sorgulanmaktadır. Yazar yaşamının büyük bölümünü şizofreniden mustarip olduğu için akıl hastesinde geçirmiştir. Bu durumun izleri eserlerinde görülmektedir. Örneğin, bu romanda hikâyesini anlattığı karakterlerin sıradışı hayatları nedeniyle düzgün bir olay örgüsü bulunmamaktadır. Esas olarak roman, Aziz ve mahallenin kültürlü delisi Zeliha'nın üçüncü cins denilen travesti çocuklarını anlatmaktadır. Bir vakıf evinde kalan on beş travesti, Zeliha ve birçok karakterin yaşamı parça parça ortaya çıkmaktadır. Bu kesitlerde yaşamın insanları nelere ittiği ve herkesin aslında Şeref adındaki bir kuklacının elinde kukla olduğu değişmeceli olarak gösterilmektedir.

Sibel Torunoğlu'nun ikinci eseri olan *Dejavu* yine standart kurgu düzenine uymamaktadır. Romanda kahramanın dönüşümlü halde, küçük bir kız ya da yetişkin bir kadın olarak kurgulandığı görülmektedir. Romanın sürekli bir ayrılma-birleşme paradoksuyla ilerlemesi nedeniyle ilk başta ortaya çıkan karakterler ve olay örgüsü romanın ilerleyen bölümlerinde kaybolup sonrasında kopuk sanılan ayrıntılar romanın adını vurgular bir şekilde birleşerek okuyucuya dejavu yaşatmaktadır. Ölüm betimlemeleriyle başlayan kitap sokakları, akıl hastanelerini, akıl hastanesini aratmayacak evleri ve izbe mekânları anlatarak yaşamla iç içe olan 69 kadın, 70 erkek olmak üzere toplam 139 karakteri anlatmaktadır.

Hakan Günday'ın incelenen ilk romanı olan *Piç*'te anti kahramanlar ile toplum ahlakına, aile ve evlilik gibi kurumlara karşı çıkan, genellikle yalnız ve tüm değerlerini kaybetmiş karakterler üzerinden yeraltı dünyası anlatılmaktadır. Kendilerini hiçbir yere ait hissetmeyen, toplumsal norm ve sorumluluklarından sıyrılıp geleceğe dair hiç plan yapmadan yaşayan ve ortak noktaları “eylemsizlik” olan dört arkadaş Hakan, Barbaros, Cenk ve Afgan'ın yaşamları anlatılmaktadır. Söz konusu karakterlerin “piç” olarak adlandırılmasının nedeni ailelerinin maddi ve manevi bütün olanaklarını ve desteklerini tüketerek bağlarını koparmış olmalarıdır. Adanalı varlıklı bir inşaat mühendisinin oğlu olan Cenk, Türkiye'de Bilkent Üniversitesi ve Mimar Sinan Üniversitesi'ne ikişer yıl devam etmiş, sonrasında Cenevre'ye İşletme eğitimi almaya gitmiş, ancak bütün parasını kumarda kaybettiği için Pakistanlı ev arkadaşının parasını çalarak Türkiye'ye dönmüştür. Afgan ise dereceleri bulunan milli bir yüzücüyken âşık olduğu kadın nedeniyle sporu ve hayatı

bırakmıştır. Hakan ve Barbaros da ailesinin kendisine sunduğu fırsatları iyi değerlendirememiştir. Yaşam karşısındaki umursamaz tavırları sebebiyle aileleri bu durumdan zarar görse de bu “piç”ler yaşamın verdiği acı ve bunalımdan ona ait her şeyi harcayarak kurtulmaya çalışırlar. Çalışmadan, üretmeden, kendilerine ve çevrelerine bir yarar sağlamadan, amaçsız bir şekilde Hakan’ın teyzesinin evinde kalan dört ana karakter teyzenin evi satmasıyla birlikte bir gece Cenk’in eski sevgilisi olan avukat Nilay’ın evinde kalırlar. Ancak oradan da sürekli içtikleri ve komşuları rahatsız ettikleri için kovulurlar. Yaşama tutunabilmek için hiç paralarının kalmadığı ve sokakta yattıkları günlerde fabrikada iş bulup aslında “yaşadıklarını unutmak için” çok çalışmaya yeltenseler de fazla nitelikli göründükleri için işe alınmazlar. Sınırlı sayıdaki eşyalarını emanetçiye bırakıp zaman zaman bunlardan para edebilecek olanları satarak karınlarını doyurmaya çalışırlar. Sonunda Hakan diğerlerini bırakıp ailesinin yanına döner; Afgan bir kulübede açlık ve susuzluktan ölür; Cenk bir kasap dükkânına girerek üç kişiyi satırla öldürdükten sonra kasadaki parayla kaçmaya çalışırken polis tarafından yakalanır; Barbaros ise ailesi tarafından bir psikiyatri kliniğine yatırılır.

Hakan Günday’ın incelenen ikinci romanı olan *Zargana*’da romanın üç ana karakteri de yaşam konusunda umutsuz olan ve takma adlarla yaşayan kişilerdir. Romanın ana karakteri Zargana, Berlin’de ailesi tarafından evlatlık edinildiğini öğrendiği gün, on iki yaşında evden kaçır ve dört kişi tarafından tecavüze uğrar. Bir süre sokaklarda yaşayan ve o genç yaşında cinayet işleyen ve şiddete eğilimi giderek artan Zargana yaşamın amacının üzüntü olduğu sonucuna varır. Öldürme eyleminin insanın temel içgüdülerinden biri olduğunu savunan Zargana, bir insanın ancak başka bir insanı öldürerek “gerçek insan”a dönüşebileceğini savunur. Sonra kendisini başka erkeklerle para karşı ilişkiye zorlayan erkek arkadaşı Victor’dan kaçan Betty ile tanışır ve hem âşık olduğu Betty’yi korumak için hem de hayatını devam ettirebilmek için cinayet işleyip hırsızlık yapar. Betty eski erkek arkadaşını öldürmek suçundan hapse girince üvey ailesi Zargana’yı polis merkezinden alır. Ancak on yedinci yaş gününden iki ay önce üvey annesi ve babası trafik kazasında ölene kadar Zargana hiç konuşmaz. Tek yasal vâris olarak neredeyse bir üçüncü dünya ülkesinin bütçesine eş değer olan servete sahip olduktan sonra üç yıl boyunca çeşitli senaryolar yazarak parayla ikna ettiği kişilere bu senaryoları oynatmaya başlar. Uyuşturucu

müptelası olduğu için ıslahevinde şizofren bir Çinlinin tecavüzüne uğrayan Zo ile uyuşturucu satıcısı Koma bu senaryoları oynayanlardan sadece ikisidir. Maddi yalnızlıktan çok manevi bir yalnızlık içinde olan Zargana, Koma ve Zo ailelerinden kopuk olarak yaşamakta, bir arada bulunmalarına karşın duygu ve düşüncelerini paylaşmadan yalnız kalmayı tercih etmektedir. Zargana, oynadığı bu “hayat” oyunlarıyla gücü, acizliği, hayatı ve varlığı anlamlandırmaya çalışır. San Francisco’da kendisine arabayla çarpan kulüp sahibi Fuscha ile beş ay boyunca homoseksüel ilişki yaşayan Zargana kendisini ona Rio olarak tanıtır ve bir gün Fuscha kulüpteyken Almanya’ya döner. Yıllar içerisinde Zargana’yı bulmak için özel dedektiflere para dökse de Fuscha hiçbir sonuç alamaz. Zargana dört yıl sonra Fuscha’yı Berlin’e çağırır ve senaryolarından biri gereği Koma’dan Fuscha’ya kendisinin Rio olduğuna ikna ederek onunla birlikte olmasını ister. Sonunda Betty’nin hapisneden çıktığı gün onu karşılamaya giden Zargana Betty ile birlikte Berlin’e dönmez ve bir bilinmeze doğru yola çıkarlar.

Fatih Kaynak incelenen ilk romanı *İlk Yarı 10-0*’da kendi özyaşam öyküsünden yola çıkarak hayatı sorgulamaktadır. Kaybedenlerin tarafında, farklı ve rahatsız bir kişiliği olan ve kazanmak için yeterince hırsı olmadığı için baştan kaybetmeyi göze alan Fatih, çocukluk yıllarında polis olan babası, ilkokul öğretmenleri ve diğer çocuklarla olan ilişkisini güç mücadelesi üzerinden aktarmaktadır. Sonrasında ekonomi eğitimi almak için girdiği ancak bir süre sonra bir çöplük olarak nitelediği üniversitede, arkadaşı Erhan’la birlikte edebiyat kulübünde dergi çıkarmaya başlarlar. Üniversiteden arkadaşları Umut ise müzikle uğraşmayı seçer. Üçü de istedikleri başarıyı gösteremedikleri için esrar ve alkol dahil buldukları her şeyi içmeye başlarlar. Aynı zamanda evden ayrıldıkları için Beyoğlu’nda bütün rocker, hippie ve punk sayılabilecek tiplerin uğrak yeri olan arka sokaklarda esrar kabakları elden ele döndüğü için akşamları sık sık polisin baskın yaptığı sokakta bir ev kiralarlar. Evin kirasını ödemek için Fatih bir barda garson olarak insanları eğlendirmek ve daha fazla içmelerini sağlamak için soytarılık yapsa da bir süre sonra ‘ölü yiyici ve hastalık yayıcı’ olarak gördüğü müşterilerin yoğun olduğu bir gün dayanamayarak işi bırakır. Bir roman yazmaya başlar, ancak daha donanımlı hale gelmesi gerektiğini düşündüğü için gündüzleri sokakta, geceleri ise evde içmeye devam eder. Erhan’la birlikte bir araştırma şirketindeki anketleri

düzenleme işini bulurlar. Okula daha fazla gitmeye ve çıkardıkları dergiye odaklanmaya başladıkları sırada Fatih, sonradan kız arkadaşı olan Sibel ile karşılaşır. Bir süre sonra okuldaki politik hareketlilik ve politik iktidarın isteğiyle okul yönetimi muhalif öğrencilere baskı uygulamaya başlar. Fatih ve Erhan, edebiyat kulübü ve dergi çevresinden tanıştıkları daha önce sol gruplar arasında bulunmuş kişilerle 20-25 kişilik bir grup oluşturarak toplantı düzenlerler. Bu toplantıların sonucunda İstanbul Üniversitesi Anarşist Otonomu'nu kurar ve hükümetin harç zamlarını geri çekmemesi nedeniyle okulu işgal etme kararı alırlar. 30-40 kişiyle ellerinde kendilerini savunmak için sopa ve taşlardan başka bir şey olmamasına rağmen polisler karşı karşıya gelirler ve etrafları kuşatılır. O sırada kırık bir çerçeve içerisinde yerde duran yırtılmış Atatürk resmini havaya kaldırır ve kendisi yapmadığı halde Atatürk'ün resmini yırtma suçuyla cezaevine gönderilir. Duruşmaya çıkmayı beklerken haspishanedeki yaşantısını anlatan Fatih, tarikatlara, ülkü ocaklarına, sosyalist partilerin mahalle sohbetlerine katılıp hatta bir ara futbol amigoluğu bile yapan, ancak kendince aradığı doğruları bulamayan ve Güneydoğu'da askerliğini yaparken birkaç günlüğüne firar ettiği için hapse atılan Mustafa ile askerden kaçanlara çürük raporu hazırlamaktan içeri giren Cezmi ile koğuş arkadaşı olur ve hayatı sorgulayan sohbetler yaparlar. Sorgusunu yapan ve Fatih'in bölücü bir örgüte ait olmadığına ikna olmayan asker ve polisler ile diğer koğuşlardaki mahkumların hakaret ve aşağılamalarına maruz kalır. Ancak romanın sonunda aksine bir kanıt bulunmadığı için mahkeme tarafından serbest bırakılır.

İlk Yarı 10-0 adlı romanın devamı niteliğindeki *Hiçliğin Aynasıydım Ben*'de yazar sadece roman kahramanının adını Ferit olarak değiştirerek hapishane sonrası kadınlar, alkol ve üçüncü sınıf işler arasında yaşamla boğuşma ve ayakta kalabilme mücadelesini anlatmaktadır. Beş yıl herhangi bir suç işlememe koşuluyla serbest bırakılan Ferit'in sabıkasından dolayı kendisine temizlik işi dahi verilmediğinden bulabildiği tek iş üniversite yıllarında çalıştığı barda garsonluk yapmak olur. Eskiden kendisinden esrar satın aldığı İbo'nun bir tanıdığından Beyoğlu'nda yıkık dökük bir ev kiralar ve yazmaya geri döner. Bir süre sonra başkalarına içki dağıtmak dışında bir şeyler yapmak istediği için bardaki işini bırakarak medya takibi yapan bir ajansta işe başlar. Bu sırada sonradan kız arkadaşı olan Ayça'yla tanışır ve Şişli'de rutubetli ve güneş görmez bir bodrum katında beraber yaşamaya başlarlar. Ferit'in kıskançlık

krizleri yüzünden sürekli kavga ederek bir dargın bir barışık ilerleyen ilişkileri Ayça'nın hamile kalması dolayısıyla kürtaj için aldıkları borç parayı ödemek için Ferit'in ikinci iş olarak tekrar garsonluğa dönmesi ve bu yüzden hiç görüşmemeleri sebebiyle kopma noktasına gelir. Yine kavga ettikleri bir gece Ferit'in kendisinden yaşça oldukça büyük Eda ile birlikte olmasının ardından ayrılırlar. Ayrılığın sonrasında Ferit tek odalı başka bir daireye taşınır ve cebinde çok az parası kalmasına rağmen işinden ayrılır. Çok az kalan parasını da bar fedailerine kaptırdığı için posta dağıtım elemanı olarak tekrar işe başlar. 1 Mayıs'ta dağıtım için pek çok polisin kontrolünden geçtikten sonra bir sokağın köşesinde çarpıştığı adamla girdiği kavga sırasında ona yumruk atar. Bu olayı unutmak ve kafasını dağıtmak için gittiği barda tanıştığı Çetin ve Tuba ile birlikte olur. Artık bölgesinde tanınan ve itibar gören tecrübeli bir postacı olduğu için Boğaz bölgesinde çalışmaya başlar ve bir gün Ferdi Tayfur'un postasını vermek için gittiği evin önünde futbol oynayan kapıcı çocuklarına katılır. Çocukların hayatları boyunca kaybedeceklerini bildiği için maçı onların kazanmasına izin verir.

4.2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Çalışmanın veri tabanı olarak seçilen ve yukarıda konuları özetlenmiş olan toplam 8 Türk yeraltı edebiyatı romanı 'seçkili örneklem' yoluyla belirlenmiştir. Bu yöntem, veri tabanını oluşturan yazılar arasından belirli ölçütlere dayanarak yapılan amaçlı bir seçimdir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu tezde cinsiyet değişkeninin dil kullanımına etkisi araştırıldığından kadın yazarların romanları temel alınmıştır. Erkek yazarların arasından, romanları kadın yazarların romanlarının yayım tarihine ve sayfa sayısına yakın olanlar seçilerek Culpeper'in (2016) Kabalık Tetikleyicileri kullanımı açısından incelenmiştir. Saptanan tetikleyiciler üzerinden kadın ve erkek yazarlar arasında kabalık tetikleyicisi kullanımı açısından bir fark olup olmadığına, kullanılan kabalık tetikleyicileri ulamlarına, ayrıca kadın ve erkek yazarların romanlarındaki karakterlerin cinsiyeti ve onlara kullandıkları kabalık tetikleyicileri sıklığı arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Veri tabanında yer alan romanların incelemesinde hem nitel hem nicel araştırma yöntemini kapsayan karma yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma "araştırmacının kendiliğinden, doğal

olarak oluşan olguları tüm karmaşıklığı içinde incelemesi ve irdelemesi” olarak tanımlanmaktadır (Fraenkerl ve Warren, 2000: 669). Yıldırım ve şimşek (2005: 39) ise nitel araştırmayı yapılandırılmamış gözlem ve görüşme ya da metin inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği bir araştırma olarak tanımlamaktadır. Bu yöntem söz konusu olguların ne şekilde ve ne sıklıkla kullanıldığını incelemektedir ve yoruma dayanmaktadır. Bu şekilde nitel araştırma yöntemi, insanların toplumsal dünyayı nasıl anladığını, deneyimlediğini, yorumladığını ve ürettiğini anlamayı amaçlamaktadır. Böylelikle toplumsal açıdan kurgulanan gerçekliğin ve toplumsal deneyimlerin açığa çıkması sağlanmaktadır. Nicel araştırma yöntemi ise sayısal olarak ölçülebilen verilerin istatistiksel zmlmeler aracılığıyla değerlendirilerek sunulmasıdır. Böylelikle toplumsal olgular arasındaki neden sonuç ilişkileri ortaya konarak belirli bir olguya yönelik genellemeler yapılabilir. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte ve harmanlanarak kullanılmasını içeren karma yöntem ise araştırma konusunun her bir yöntemin tek başına yapacağından daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu durumun nedeni karma yöntemin hem açık uçlu yanıtlar ortaya koyan nitel yöntemi hem de istatistiksel zmlmeler aracılığıyla desteklenen kapalı uçlu yanıtlar ortaya koyan nicel yöntemi içinde barındırmasıdır (Creswell, 2014: 30-37).

Çalışmanın nicel araştırma yöntemi kapsamında kabalık tetikleyicisi kullanım sıklığının toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında incelenmesi için kabalık tetikleyicisi kullanım oranlarının karşılaştırmasında yapılan istatistiksel analiz ve hesaplamalar için ‘Minitab (Statistical Software for Windows, Ver.17) İstatistik Paket Programı’ kullanılmıştır. Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarları arasındaki kabalık tetikleyicisi kullanım oranlarını saptamak amacıyla Z-oran testi kullanılmıştır. Hesaplamalarda istatistik anlamlılık düzeyi (α) %5 olarak alınmıştır. Test sonucunda bulunan ‘p’ değeri (anlamlılık değeri) $\alpha=0.05$ ’ten küçük ise oranların eşitliği hipotezi reddedilmiştir. Bir başka ifadeyle karşılaştırma sonucunda bulunan ilişki/fark istatistik olarak anlamlıdır. Ayrıca belirli tür kabalık tetikleyicisi kullanımı ile yazarın toplumsal cinsiyeti arasındaki ilişkiyi belirlemek için Ki-kare testi uygulanmıştır. Her bir kabalık tetikleyicisi türü için cinsiyetler arası kabalık

tetikleyicisi yüzdelerinin karşılaştırılmasında ise ‘iki oran testi’ kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet değişkenine bağlı kabalık tetikleyicisi türü kullanım oranları arasındaki farkın araştırılmasında “ $H_0: p_1 - p_2 = 0$ ” ve $H_1: p_1 - p_2 \neq 0$ ” hipotezleri test edilmiştir. Bu formüldeki p_1 kadın, p_2 erkek yazarların kabalık tetikleyicisi kullanım oranlarına karşılık gelmektedir. Araştırmanın bulgularını test etmek amacıyla H_0 hipotezi, yani ‘kadın ve erkek kabalık tetikleyicisi kullanım oranı eşittir’ savı oluşturulmuştur. p değeri 0.05’ten küçük olduğu durumlarda hipotez reddedilmiş ve bu durumda H_1 hipotezi yani ‘kadın ve erkek kabalık tetikleyicisi kullanım oranlarının eşit olmadığı’ sonucuna varılmıştır. Bu da toplumsal cinsiyet ve dilsel kabalığın gösterimi olarak kabalık tetikleyicisi kullanımı arasındaki farkı göstermektedir. Son olarak kabalık tetikleyicisi kullanımı açısından yazar cinsiyetleri ile karakter cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını bulmak için her bir romandaki kadın ve erkek karakterlerin kullandığı kabalık tetikleyicisi sayısı hesaplanarak kabalık tetikleyicisi kullanım oranları hesaplanmıştır. Bu verilere yukarıda sözü edilen Z-oran testi uygulanarak kabalık tetikleyicisi kullanımı bağlamında yazar cinsiyetinin karakter cinsiyeti ile olan bağlantısı araştırılmıştır.

Çalışmamızda veri tabanını oluşturan Türk yeraltı edebiyatı romanlarında yer alan kabalık tetikleyicilerinin saptanmasında bir nitel araştırma yöntemi olan söylem çözümlemesi ve yorumlanmasında da eleştirel söylem çözümlemesi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Aşağıda yer alan alt başlıkta söz konusu yöntemlere daha kapsamlı değinilmektedir.

4.2.1. Söylem ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Türkçe, dilbilgisel düzlemde cinsiyetin kodlanmadığı bir dil olduğu için cinsiyet ayrımı, sosyo-kültürel kurallar ve dil kullanımında, yani söylemde ortaya çıkmaktadır (Ercan, 2003: xv). Söylem en genel tanımıyla sözlü ya da yazılı dil kullanımıdır. Söylemler hem toplumsal varlıkları ve ilişkileri yansıtır ve temsil eder hem de onları yapılandırır ve yeniden üretirler (Fairclough, 1992: 3). Bu durum da söylemin toplumsal bir süreç ve pratik olmasına neden olmaktadır. Söylemin iki farklı boyutu bulunmakta ve bu iki farklı boyut sözcüğün ilk harfinin büyük ve küçük yazılmasıyla gösterilmektedir. Bu tanıma göre *söylem*, *Söylem* kavramının içinde

bulunan konuşma, tartışma, metin yazımı gibi dil kullanımlarını içermektedir. *Söylem* ise sözcükler, değer yargıları, inançlar ve toplumsal kimliklerle birlikte jest, mimik ve kıyafetleri de içeren toplumca kabul edilen ve onaylanan ilişkileri yansıtmaktadır. Bu yönüyle *Söylem*'in bireyleri toplumsal açıdan anlamlı bir grubun ya da toplumsal ağın bir üyesi olarak edindikleri kimlik ile tanımladığı görülmektedir. Çünkü *Söylem*, davranış, düşünce, değer yargıları ve konuşma gibi biçimler aracılığıyla toplumsal rolün aktarımını sağlamakta ve böylelikle toplumca onaylanan ve kabul edilen kimlikleri yapılandırmaktadır. Ayrıca bireyler tüm toplumlarda iki tür *Söylem* edinmektedir. Buna göre, *Birincil Söylem*'ler kişilerin ait oldukları sosyo-kültürel çevreleriyle ailelerinde toplumsallaşma süreciyle edindikleri ilk toplumsal kimliklerini ifade etmektedir. Bu *Söylemler*, bireyin, ait olduğu toplumsal grubu, bu grubun üyelerine ait davranış biçimlerini ve değer yargılarını sorgulamadan kabul etmesini sağlamaktadır. Bu bakış açısıyla, kadın dili ve erkek dilini de içeren toplumsal cinsiyet olgusunun bahsi geçen toplumsallaşma sürecinde bireyler tarafından öğrenildiği ve bireylerin *Söylem* pratikleriyle birlikte toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algının oluşmasına aracılık ettiğini söylemek mümkündür. *İkincil Söylemler* ise çeşitli toplumsal grupların ve kurumların bir üyesi olarak toplumsal rol ve konumların ayrıcalığına ilişkin edinilen söylemlerdir (Gee'den aktaran Ercan, 2003: xv-xvi). Bu çalışmada *İkincil Söylem*'in üyesi olarak kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanları incelenerek, yazarların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olarak dilsel kabalık kullanımları araştırılmıştır.

Söylem çözümlemesi, dil kullanımının farklı bakış açıları ve anlamlandırmaları olduğu savından hareketle dil kullanımının katılımcılar arasındaki ilişkiler ve toplumsal kimlik çerçevesinde gerçekleştirilme şeklini ortaya çıkarmaktadır (Paltridge, 2006: 2-9). Ayrıca söylem çözümlemesinin temel ilgi alanı, farklı toplumsal ve kültürel gruplar arasındaki farklı iletişimsel bağlamlarda gerçekleşen konuşma biçimlerini belirlemek ve etkileşimde farklı toplumsal kimliklerin yapılanmasına aracılık eden söylemsel öğeleri tanımlamaktır (Holmes, 2008: 364).

Fairclough (2003: 124) söylem ve söylem çözümlemesini “maddesel dünyadaki süreçlerin, ilişkilerin ve yapıların, zihinsel dünyadaki düşüncelerin, duyguların, inançların ve toplumsal dünyanın farklı görünümünün temsilleri”

olarak tanımlamaktadır. Buna göre, söylem, *metin*, *söylemsel pratik*, ve *toplumsal pratik* olarak üç farklı boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar da metinler, süreçler ve toplumsal koşullar arasındaki ilişkiyi çözümlemek için kullanılmaktadır. Söylemin *metin* boyutu sözlü ya da yazılı metinlerdeki dil kullanımının çözümlemesidir. *Söylemsel pratik* boyutu metnin üretim, yorumlama ve dağıtım süreçlerini içerirken, *toplumsal pratik* boyutu toplumsal çözümlemenin ilgi alanındaki konularla ve bunların söylemi biçimlendirme şekliyle ilgilidir (Fairclough, 1992: 4). Yukarıda açıklandığı üzere Gee'nin (2000) sözünü ettiği *İkincil Söylemler* Fairclough'ın öne sürdüğü söylemin toplumsal pratik boyutuna karşılık geldiği görülmektedir (Aktaran Ercan, 2003: xv-xvi).

van Dijk (1988: 24-25), söylem çözümlemesinin asıl amacının söylemin açık ve dizgesel betimlemelerini sunmak olduğunu öne sürmektedir. Bu betimlemeler *metinsel* ve *bağlamsal* olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. *Metinsel boyut* söylemin çeşitli düzlemlerle açıklanması; *bağlamsal boyut* ise bilişsel süreçler, zihinsel temsiller, sosyo-kültürel etmenler gibi bağlamsal nitelikler aracılığıyla betimlenmesidir.

Söylemler, toplumda güç dağılımı ve toplumun hiyerarşik yapısıyla yakın ilişki içerisindedir. Bu nedenle de ideolojik bir boyuta sahip oldukları savunulmaktadır. van Dijk'ın sözünü ettiği zihinsel temsiller de ideolojilerin altında yatan oluşumları işaret etmektedir. Bu nedenle dil konuşucularının söylemlerinin incelenmesiyle bu zihinsel temsiller ve ideolojiler ortaya çıkarılabilmektedir.

Söylemlerin güç dağılımı ve hiyerarşik düzenle olan bağından hareketle van Dijk (2008) söylemin toplumsal yapının biçimlenmesinde ve düzenlenmesinde işlevsel bir araç olduğunu ileri sürmektedir. Bu nedenle Hart'a (2014: 2) göre hem bir yöntem hem de bir kuram olan ESÇ'nin asıl amacı dilin, toplumsal ilişkileri yaratma ve bu ilişkilerin sürerliliğini sağlamadaki işlevini ortaya çıkarmaktır. Dolayısıyla ESÇ dil ve söylem aracılığıyla gerçekleştirilmek istenen toplumsal amaçları incelemeyi hedeflemektedir (Bloor ve Bloor, 2007: 3). Ayrıca ESÇ, metinlerin altında yatan ve genellikle örtükleşmiş olarak sunulan normların, değerlerin, tutumların, bakış açılarının ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır (Paltridge, 2006: 178).

Fairclough (1989: 15), söylem, güç ve ideoloji arasındaki ilişkiye dikkat çekmektedir. ESÇ, söylemin bu çerçevede nasıl kurgulandığını ve toplumsal kimlikleri, ilişkileri, bilgi ve inançlar dizgesini nasıl etkilediğini ortaya çıkarmaktadır. İdeolojiler, güç, egemenlik, istismar ve sömürü etrafında toplumsal ilişkilerin oluşturulmasına, sürdürülmesine ve değiştirilmesine yardımcı olan bakış açılarının temsilidir ve toplumlarda sınıf egemenliği, toplumsal cinsiyet ve kültürel gruplar çerçevesinde kendini göstermektedir (Fairclough, 1992: 92; 2003: 9).

van Dijk'a (1993; 2008) göre, metinler ve toplumsal ve politik konuşmalar kullanılarak toplumdaki güç yapılarının nasıl oluşturulduğu, gücün toplumda nasıl kötüye kullanıldığı ve toplumdaki üstünlük/egemenlik ve eşitsizlik kavramlarının meşrulaştırılma şekli ESÇ ile ortaya çıkarılmaktadır. Söz konusu egemenlik kavramı, toplumsal eşitsizliğe yol açan politik, kültürel, sınıf, köken, ırk ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini içeren elitlerin, grupların ya da kurumların toplumsal güç uygulamasıdır. van Dijk ESÇ'de güç olgusuna vurgu yaparak toplumsal bağlamlarda söylemin, güç ve gücün kötüye kullanımına aracılık etme şeklini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Çağdaş toplumlarda güç yönetimi hem bireylerin hem de kurumların elinde olduğu için toplumda var olan eşitsizliğe, adaletsizliğe ve haksızlığa karşı çıkmak için toplumsal eşitlik, adalet ve hak kavramlarına bağlılık esas olmaktadır (Bloor ve Bloor, 2007: 4).

ESÇ dilsel kabalığın incelenmesinde de kullanılmaktadır. Culpeper (2008: 38), kaba ve saldırgan bir dil kullanımının karşısındaki kişinin yüzüne zarar vererek gücünü gösterme ve karşıdaki kişiyi yönetme amacını taşıdığını ifade eder. Etkileşimde bulunan kişiler kabalıkla karşılaştıkları zaman kendilerini korumak için harekete geçmeye ya da tepkisiz kalmaya zorlanmaktadırlar. Dolayısıyla kabalık kişilerin hareket alanlarını sınırlamaktadır. Kişilerin hareket alanını ve kabalık karşısında vereceği tepkileri sınırlamak da güç kullanımıdır. Kabalık ve güç kavramları ilişkisine aynı açıdan bakan Bousfield ve Locher'e (2008: 8) göre kabalık, "muhatapların gelecekteki hareket alanlarını değiştirdiğinden konuşma biçimlerini bir şekilde etkilediği için bir güç uygulamasıdır". Bousfield (2008: 150) de kişilerin kasten kaba olduğunda kendi güçlerini ortaya çıkarma ya da başkasının gücüne meydan okuma amacını taşıdıklarını vurgulamıştır.

van Dijk'e (2015: 468) göre söylem makro ve mikro yapısal özelliklerden oluşan bir bütündür ve dil kullanımı ile söylem toplumsal düzenin mikro seviyesi ile ilgiliyken toplumu oluşturan gruplar arasındaki güç, egemenlik ve eşitsizlik çözümlemenin makro düzeyiyle ilgilidir. Dolayısıyla ESÇ mikro ve makro yaklaşımlar arasındaki köprüyü oluşturmaktadır. Bu nedenle bizim çalışmamızda dili sosyo-kültürel bir pratik olarak gören Fairclough'ın (1995: 57-62) mikro ve makro çözümlemeye olanak sağlayan üç aşamalı modeli ile önce metinler incelenmiş, sonra yorumlanmış ve son olarak söylemin içinde bulunduğu bağlam ile açıklanarak toplumsal cinsiyet ideolojisinin ile dilsel kabalık kullanımı üzerindeki etkisi eleştirel bir yaklaşımla incelenmiştir.

Bu bağlam çerçevesinde, toplumsal cinsiyetin dilsel kabalık kullanımı üzerine yansımaları incelemek amacıyla veri tabanımızı oluşturan 2 kadın 2 erkek Türk yeraltı edebiyatı yazarının yukarıda özetlenen toplam 8 romanı Culpeper'in (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli bağlamında dildeki sistematikliği ortaya çıkarmak için kullanılan Söylem Çözümlemesi yöntemi aracılığıyla incelenmiş ve kabalık tetikleyicileri kullanım sıklık ve oranları belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet üzerindeki dil, kültür ve ideoloji etkisi ise Fairclough'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi Modeli aracılığıyla incelenmiştir. Çalışmamızın birinci araştırma sorusuna yanıt aramak için romanlarda geçen kabalık tetikleyicileri çözümlenerek istatistiksel yöntemlerle kadın ve erkek yazarlar arasında dilsel kabalık açısından bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Ardından ikinci araştırma sorusunu yanıtlamak için her romanda saptanan kabalık tetikleyicileri ulamlaştırılarak tablo halinde sunulmuş ve hangi tür tetikleyicinin cinsiyet değişkeni bağlamında daha sık kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Son araştırma sorusu bağlamında kadın ve erkek yazarların her bir romanında kabalık tetikleyicisi kullandığı saptanan karakterler cinsiyetlerine göre ayrılmış ve yazarların cinsiyetleri ile karakter cinsiyetleri arasında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır. Böylelikle sadece incelenen her yeraltı romanının ayrıntılı bir incelemesine ulaşmakla kalmamış aynı zamanda yazarların romanlarında yarattıkları karakterler üzerinden yansıttıkları cinsiyet ve dil ilişkisi göz önüne serilmiştir.

Çalışmanın veritabanını oluşturan Türk yeraltı romanlarının kapsamlı çözümlemesinin sonuçları Beşinci Bölüm'de verilmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Kabalık ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için yapılan çalışmaları ‘2.2. Dil ve Toplumsal Cinsiyet Üzerine Türkçe Alanyazında Yapılmış Çalışmalar’ bölümünde açıklamıştık. Söz konusu çalışmalarda kibarlık/kabalık hem sözlü hem de yazılı dil üzerine yapılmış, ancak hiçbirinde metin türü olarak yeraltı edebiyatı incelenmemiştir. Bizim çalışmamızda ise Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri yaklaşımı bağlamında dilsel kabalık ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ortaya çıkarmak amacıyla kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanları kabalık tetikleyicileri kullanımı açısından incelenmiş ve dilsel kabalık üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Bu amaca yönelik olarak toplumsal cinsiyetin, öncelikle dilsel kabalık üzerinde, sonrasında belirli tür kabalık tetikleyicisi kullanımı üzerinde, son olarak da kabalık tetikleyicisi kullandırılan karakter cinsiyeti üzerinde etkisi olup olmadığı irdelenmiştir.

Aşağıdaki bölümlerde çalışmanın amacı doğrultusunda irdelenen araştırma sorularına ilişkin olarak ulaşılan bulgular ve bu bulguların istatistiksel analizleri yer almaktadır.

5.1.1. Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Kabalık Tetikleyicileri

Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgularda çalışmanın veri tabanını oluşturan Türk yeraltı edebiyatı romanlarında Culpeper’ın (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli bağlamında *kalıplaşmış ifadeler* ve *sezdirimsel ifadeler* olmak üzere iki temel ulama ve *kalıplaşmış ifadeler* ulamı altında *hakaretler*, *sert eleştiriler/şikâyetler*, *tatsız sorular ve/ya önsayıltılar*, *küçümsemeler*, *ileti güçlendiricileri*, *kovma*, *susturucular*, *tehditler*, *olumsuz ifadeler* ile *sezdirimsel ifadeler* ulamı altında *durum odaklı*, *şekil odaklı*, *bağlam odaklı* şeklinde alt ulamlara ayrılan kabalık tetikleyicisi türlerinden *küçümsemeler* haricinde hepsinin kullanıldığı saptanmıştır. Bulgularımıza göre, *küçümsemeler* kabalık tetikleyicisi alt ulamı erkek

yazarların romanlarında hiç kullanılmamış, *sezdirimsel ifadeler* alt ulamı ise sadece bir kez kullanılmıştır. Ayrıca söz konusu kabalık tetikleyicilerinin metinlerin anlatı bölümünde değil sadece karşılıklı konuşmalarda kullanıldığı saptanmıştır. Aşağıdaki bölümlerde kabalık tetikleyicisi türlerine ait veri tabanından elde edilen örnekler sunulmaktadır. Sırasıyla iki kadın ve iki erkek yeraltı edebiyatı yazarının romanlarından *küçümsemeler* ve *sezdirimsel ifadeler* dışında her bir kabalık tetikleyicisi türüne ait dörder örnek olmak üzere toplam 8 tümce örneklerde yer almaktadır. Tümcelerde yer alan kabalık tetikleyicileri italik yazıyla gösterilmektedir.

5.1.1.1. Kalıplaşmış İfade Örnekleri

5.1.1.1.1. Hakaretler

(1) “*Bu kaltağın* pisliğe bulaşmasına engel olmaya çalışmaktan bıktım.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(2) “*Orospu çocuğu!*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(3) “*İbne zenci!*”

Sibel Torunoğlu, Travesti Pinokyo

(4) “Sakin bana sevgilim deme *aşağılık domuz.*”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(5) “*Senin boktan firmanı...*”

Hakan Günday, Piç

(6) “Garsondum, ta ki yanında oturan *gerizekalı* gelip beni kovdurana kadar.”

Hakan Günday, Zargana

(7) “Korkak itin tekisin.”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(8) “İbnenin evladı!”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıda görülen *hakaretler* tetikleyicisinin alt ulamlarını oluşturan örneklerden (2), (3), (4) ve (8)’de kabalık tetikleyicisi doğrudan hedef kişiye yöneltilerek söylendiğinden *kişiselleştirilmiş olumsuz seslenme durumlarını* oluşturmaktadır. Örnek (5)’te yine hedefin yüzüne karşı ancak bu sefer hedefle ilgili bir gönderimde bulunan kabalık tetikleyicisini örnekleyen *kişiselleştirilmiş olumsuz gönderim* gösterilmiştir. Örnek (1), ve (6)’da hedef duyarken başka bir kişiye hedef ile ilgili olarak hakaret edilmesi durumunda ortaya çıkan *kişiselleştirilmiş üçüncü kişi olumsuz gönderimleri* örnekleri görülmektedir. Örnek (7) ise hedefteki kişiye yönelik olarak hakaret içeren yargıyı gösteren *kişiselleştirilmiş olumsuz yargı* örneğidir. Bu bölümde hakaretler kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer hakaretler ‘Ek 1’de sunulmaktadır.

5.1.1.1.2. Sert eleştiriler/şikâyetler

(9) “Saçmalamayın ya sabah sabah.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(10) “Ay, baydın içimi.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(11) “Deli saçması bu.”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(12) “O da ne biçim laf!”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(13) “Saçma sapan bir sürü şey.”

Hakan Günday, Piç

(14) “Aklınız ve onun ürünü olan dünya *utanç verici*.”

Hakan Günday, Zargana

(15) “Bu *ne biçim* iştir ya!”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(16) “*Yine başladın saçmalamaya*.”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıda görülen (9)-(16) örnekleri karşılıklı konuşma sırasında karşıdaki kişiyi rahatsız ederek kaba olarak nitelendirilecek sertlikteki eleştiri ve/ya şikâyetleri göstermektedir. Bu bölümde sert eleştiriler/şikâyetler kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer sert eleştiriler/şikâyetler ‘Ek 2’de sunulmaktadır.

5.1.1.1.2. Tatsız sorular ve/ya önsayıtlar

(17) “*Ne istiyorsunuz karga bokunu yemedi?*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(18) “*Ne diyosun lan sen?*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(19) “*Yalan*.”

Sibel Torunoğlu, Travesti Pinokyo

(20) “*Bırak bu yalanları*.”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(21) “*Ne bok yiyeceksin şimdi?*”

Hakan Günday, Piç

(22) “*Delirdin mi?*”

Hakan Günday, Zargana

(23) “*Bela mısın başıma?*”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(24) “*Salla, salla!*”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıdaki örnek tümcelerden (17), (18), (21), (22) ve (23) *tatsız soru* örneklerini oluşturmaktadır. Bu soru tümcelerinde karşıdaki kişinin kaba olarak gördüğü ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Örnek (19), (20) ve (24) ise konuşan kişinin yalan söylediğini ve dolayısıyla ona inanılmadığını belirten *tatsız önsayıltıları* göstermektedir. Bu bölümde tatsız sorular ve/ya önsayıltılar kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer tatsız sorular ve/ya önsayıltılar ‘Ek 3’te sunulmaktadır.

5.1.1.1.3. Küçümsemeler

(25) “Bana bak *küçük hanım*, benimle böyle konuşma.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(26) “Nerdesin *küçük kaltak?*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(27) “*Çocuk çocuk* konuşma be.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(28) “*Büyü artık.*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(29) “*Küçükük boyunla* hiçbir şeye karışma.”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(30) “Çocuk musun sen?”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

Örnek (25), (26) ve (29)’da yer alan ‘küçük’ ve ‘küçücük’ ifadeleri ile örnek (27), (28) ve (30)’daki karşıdaki yetişkin kişiyi çocuk gibi davranmakla itham eden ifadeler *küçümseme* örneklerini oluşturmaktadır. Örneklerden görülebileceği üzere bu kabalık tetikleyicisi türü sadece kadın yazarların romanlarında saptanmıştır. Bu bölümde küçümseme kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer küçümsemeler ‘Ek 4’te sunulmaktadır.

5.1.1.1.4. İleti güçlendiricileri

(31) “Anlaşıldı mı?”

Ayça Seren Ural, Pogo

(32) “Bana bak.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(33) “Dinle.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(34) “Dinle.”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(35) “Cenk, beni duyuyor musun?”

Hakan Günday, Piç

(36) “Dinle Betty.”

Hakan Günday, Zargana

(37) “Şimdi beni iyi dinle.”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(38) “Umarım *ne dediğimi anlıyorsundur* ha?”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

Yukarıda görülen (31) ve (38) arası örnek tümcelerdeki ifadeler konuşucunun aktarmak istediği iletinin dinleyiciye ulaşmasını sağlamak için kullanılmıştır. Ancak seçilen ifadeler kibarlıktan uzaktır ve dinleyicide rahatsızlık uyandırmaktadır. Bu nedenle kabalık tetikleyicisi olarak görülmektedir. Bu bölümde ileti güçlendiricileri kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer ileti güçlendiricileri ‘Ek 5’te sunulmaktadır.

5.1.1.1.5. Kovma

(39) “Hemen evimi *terk edin!*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(40) “*Siktir git* mutfağımdan.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(41) “*Git buradan.*”

Sibel Torunoğlu, Travesti Pinokyo

(42) “*Defol* buradan!”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(43) “*Def olup gidin!*”

Hakan Günday, Piç

(44) “Çabuk *git buradan!*”

Hakan Günday, Zargana

(45) “*Siktirin gidin* buradan.”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(46) “*Çek git yoluna.*”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıda örnek (39)-(46) arası tümcelerde görülen ‘git’, ‘terk et’ ve ‘defol’ ifadeleri hedef kişiyi kovmak için kullanılan kabalık tetikleyicisi örneklerini oluşturmaktadır. Bu bölümde kovma kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer kovma kabalık tetikleyicileri ‘Ek 6’da sunulmaktadır.

5.1.1.1.6. Susturucular

(47) “*Kapa çeneni!*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(48) “*Sus!*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(49) “*Sus be!*”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(50) “*Sana söz düşmez.*”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(51) “*Kes!*”

Hakan Günday, Zargana

(52) “*Yeter ulan kes!*”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(53) “*Karşılık verme!*”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(54) “Sen *karişma*.”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıdaki tümcelerde görülen ‘kes’, ‘sus’, ‘kapa çeneni’, ‘sana söz düşmez’, ‘karşılık verme’ ve ‘karişma’ ifadeleri karşılıklı konuşmada diğerk tarafın söz hakkını kaba bir şekilde elinden alan *susturucu* örneklerini göstermektedir. Bu bölümde susturucu kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğerk susturucular ‘Ek 7’de sunulmaktadır.

5.1.1.1.7. Tehditler

(55) “Bu yumruğı *fena ödeyeceksin*.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(56) “*Dökerim bağırsaklarını*.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(57) “*Seni döverim*.”

Sibel Torunoğılu, Travesti Pinokyo

(58) “*Alnını karişlarım senin*.”

Sibel Torunoğılu, Dejavu

(59) “O yalın ifadeyi alıp *alnına saplarım*.”

Hakan Günday, Piç

(60) “Git, *yoksa polis çağırırım*.”

Hakan Günday, Zargana

(61) “Beni daha fazla sinirlendirme *yoksa sana da patlatırım* bak.”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(62) “Bas git, bir de *dayak yeme bizden.*”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Örneklerde yer alan ifadeler konuşucunun hedef kişiye yönelttiği çeşitli *tehdit* ifadeleridir. Bu ifadelerin görüldüğü karakterler dili bilgi paylaşmak veya yakınlık kurmak için değil saldırmak için kullanmaktadır. Bu nedenle söz konusu ifadeler kabalık tetikleyicileri arasında yer almaktadır. Bu bölümde tehdit kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer tehditler ‘Ek 8’de sunulmaktadır.

5.1.1.1.8. Olumsuz ifadeler

(63) “*Şimdi yarağı yedin.*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(64) “*Anasını satayım.*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(65) “*Ne halin varsa gör.*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(66) “*Cehenneme kadar yolun var.*”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(67) “*Siktirin lan!*”

Hakan Günday, Piç

(68) “*Umarım öldürürsün kendini.*”

Hakan Günday, Zargana

(69) “*Biz yıllarca hep beraber dünyanın amına koyalım.*”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(70) “*Allah belanı versin!*”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

Yukarıdaki örnek tümcelerden örnek (63), (64), (67) ve (69) *olumsuz ifadeler* ulamı içinde kullanılan *küfür*lere örnek oluşturmaktadır. Örnek (65), (66), (68) ve (70)’te ise dinleyiciye yöneltilen *beddua* örnekleri görülmektedir. Bu bölümde olumsuz ifade kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer olumsuz ifadeler ‘Ek 9’da sunulmaktadır.

5.1.1.2. Sezdirimsel İfade Örnekleri

5.1.1.2.1. Durum odaklı

(71) “Ha ha ha, *çok komik!*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(72) “Amma yaptın be *oğlum.*”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(73) “*İyi halt ettin.*”

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(74) “Senin bıçağın nerde lan *harbi delikanlı?!?*”

Ayça Seren Ural, Pogo

(75) “*Aferin.*”

Hakan Günday, Piç

(76) “Onlara da *aferin!*”

Hakan Günday, Piç

(77) “Gömleğin çok güzel, *yine çok şıksın*.”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

(78) “Ben de kozmonot Yuri Gagarin.”

Fatih Kaynak, Hiçliğin Aynasıydım Ben

İç ve dış uyumsuzluk olmak üzere iki alt ulamı bulunan *durum odaklı sezdirimsel ifade* kabalık tetikleyicileri ile ilgili olarak çalışmamızın veri tabanını oluşturan romanlarda sadece iç uyumsuzluk örnekleri saptanmıştır. Örnek (69), (71), (73) ve (74)’te ses tonu yardımıyla söylenen ifadenin tam tersi ima edilmektedir. Örnek (72) ve (75)’te ise kibarlık ifadeleri olarak kullanılan ‘harbi delikanlı’ ve ‘çok şıksın’ ifadeleri aslında tam tersini ima etmek için kullanılmaktadır. Örnek (76)’da ise Ferit karakteri ile tanıştırılan konsomatrisin Rus olduğunun söylenmesi üzerine Ferit, inanmadığını belli etmek ve dalga geçmek için kendisini Yuri Gagarin olarak tanıtmaktadır. Bu bölümde durum odaklı kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer durum odaklı kabalık tetikleyicileri ‘Ek 10’da sunulmaktadır.

5.1.1.2.2. Şekil odaklı

(79) “*Senin kadar azar işitmiyorum*.”

Ayça Seren Ural, Pogo

(80) “*Ay sen yemek de pişirirsin şimdi*.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(81) “*Çek ulan ayaklarını*.”

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(82) “En azından bir işim var. *Sizin gibi asalak değilim*.”

Hakan Günday, Piç

Örnek (79)'da Değer'in erkek kardeşi olan Doruk, Değer'in "Okul nasıl gidiyor?" sorusuna "Senin kadar azar işitmiyorum." yanıtıyla Değer'in okulda çok ceza aldığını ima etmektedir. Örnek (80)'de Pamuk'un ev arkadaşı Okşan, Pamuk'un sevgilisi Egemen'e kahvaltı hazırladığını görmesinin üzerine dalga geçmek için "Ay sen yemek de pişirirsin şimdi." demektedir. Örnek (81)'de ise Bülent yakasına yapışıp duvara yasladığında Ioannis adlı karakter *ellerini* yerine karşısındaki kişiye hayvan niteliği yüklemek için *ayaklarını* demeyi tercih etmektedir. Örnek (82)'de Gonca "piçlerin" kendisinin kurumsal hayatta profesyonel olduğu için duygularıyla hayatı karıştırmadığı iddiasına ve istifa etmesi gerektiğini söylemelerine karşılık "En azından bir işim var. Sizin gibi asalak değilim." yanıtıyla onların hem işsiz hem de asalak olduğunu ima etmektedir. Söz konusu örneklerin hepsinde dinleyicinin sezdirilen anlamı kaba olarak görmesi tetiklenmektedir. Bu bölümde şekil odaklı kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer şekil odaklı kabalık tetikleyicileri 'Ek 11'de sunulmaktadır.

5.1.1.2.3. Bağlam odaklı

(83) "*Kalk* artık."

Ayça Seren Ural, Pogo

(84) "Evinde *bekle*."

Ayça Seren Ural, Lirik Soğan

(85) "Ödevlerini *yap*!"

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(86) Şahika'nın annesi kızının evine gittiğinde Şahika'nın "Hoş geldin" demesine karşılık "Hoş bulduk" demeden doğrudan "Fazla oturmayacağım" demesi.

Sibel Torunoğlu, Dejavu

(87) "*Çıkar* lan çabuk ayakkabılarını."

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(88) “Hadi *kalk*, aşağı *gidiyorsun*.”

Fatih Kaynak, İlk Yarı 10-0

(89) Evden atılmaları üzerine Nilay kendi evinde kalmalarını teklif ettiğinde Barbaros’un teşekkür etmemesi.

Hakan Günday, Piç

(90) Rigon’un “Son haberi duydun mu?” sorusuna Zargana’nın bilinçli olarak cevap vermemesi.

Hakan Günday, Zargana

Bağlam odaklı kabalık tetikleyicileri *belirtisiz davranış* ve *davranışta bulunmama* alt ulamlarını içermektedir. ‘1.2. Kabalık Tetikleyicileri’ bölümünde anlatıldığı üzere belirtisiz davranış güç ilişkisi ile ilgili olup kabalık tetikleyicisi olarak görülmesi için yöneltilen kişinin bu güç ilişkisini kabul etmemesi gerekmektedir. Bu nedenle çalışmamızda genellikle buyrum kipiyle ortaya çıkan belirtisiz davranış eğer karşıdaki karakteri rahatsız ettiği belirtiliyorsa bu ulama dahil edilmiştir. Örneğin, yukarıda görülen örnek (83)’te Değer’in annesinin kızına yönelttiği buyrum, tipik bir anne-kız konuşması olarak görülebilir. Ancak Değer, artık üniversite öğrencisi olduğunu belirterek bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle kabalık ifadesi olarak görülmektedir. Aynı durum örnek (85) için de geçerlidir. Örnek (84)’te ise sevgilisi Pamuk’un nerede olduğunu öğrenmek için gittiği polis merkezindeki bir polis memuru Egemen’e evinde beklemesini emretmiştir. Polisin vatandaş karşısında sahip olduğu güç sayesinde karşısındaki kişiyle emrederek konuşması şaşırtıcı değildir; bu sebeple belirtisizdir. Ancak Egemen bu duruma karşı çıkarak polis memuruyla tartışma yaşamıştır. Aynı durum örnek (87) ve (88)’de görülen ifadeler için de geçerlidir. Yukarıda örnek (89) ve (90)’da görülen *davranışta bulunmama* kabalık tetikleyicisi örnekleri bağlam gereği yapılması gereken davranışların olmadığı durumlarda ortaya çıkan kabalığı göstermektedir. Bu bölümde bağlam odaklı kabalık tetikleyicisi örnekleri özet olarak verilmekte romanlarda saptanan diğer bağlam odaklı kabalık tetikleyicileri ‘Ek 12’de sunulmaktadır.

Yukarıda buraya kadar çalışmanın veri tabanında yer alan yeraltı edebiyatı romanlarında saptanan kabalık tetikleyicisi türlerine ait örnekler verilmiştir. Aşağıda ise söz konusu bulguların ışığında çalışmamızın araştırma sorularına yanıt aranacaktır.

5.1.2. Kabalık Tetikleyicisi Kullanımının Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı

Bu bölümde yeraltı edebiyatı yazarlarının toplumsal cinsiyetlerine bağlı olarak kabalık tetikleyicisi kullanımlarının farklılık gösterip göstermediği irdelenmekte ve çalışmanın 1. sorusu olan ‘Farklı konu ve bağlamlarda yapılan çalışmalarda ortaya konduğu üzere kadın dilinin daha kibar olduğu savı kabalık kullanımının bir türsel özellik olduğu Türk yeraltı edebiyatı metinleri için geçerli midir?’ sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kabalık tetikleyicilerinin kullanım sıklığı toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda toplumsal cinsiyet değişkenine bağlı olarak kabalık tetikleyicilerinin kullanım sayıları gösterilmektedir.

Tablo 4: Toplumsal Cinsiyete Göre Kabalık Tetikleyicileri Kullanım Sıklığı ve Oranı

	Kabalık Tetikleyicileri Kullanım Sıklığı	Oran (%)
Kadın Yazarlar	411	%60
Erkek Yazarlar	274	%40
TOPLAM	685	%100

Tabloda sayısal olarak gösterilen verilerin istatistiksel olarak anlamlılığını ölçmek ve kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının kabalık tetikleyicisi kullanımı arasında bir farklılık bulunup bulunmadığını çözümlemek amacıyla tablodaki veriler Z-oran testi uygulanarak değerlendirilmiş ve tablonun anlamlılık değeri ölçülmüştür. Z-oran testine ilişkin formülde:

- ‘X’ kadın ve erkek yazarların kabalık tetikleyicisi kullanım sayısını;
- ‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam kabalık tetikleyicisi sayısını;
- ‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 411/685 – 274/685
p(1) - p(2) için tahmin: -0,833333
95% Güven Aralığı: (-1,05834, -0,608328)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -7,26 P-değeri = 0,000

Buna göre bakıldığında, yazarların toplumsal cinsiyetine göre kaba dil kullanımı istatistik olarak anlamlı oranda farklılık göstermiştir ($p < 0,05$). Bir başka ifadeyle, toplumsal cinsiyet ve kabalık, kabalık tetikleyicisi sayıları açısından ilişkilidir. Test sonucunda ‘p-değeri’nin, $\alpha = 0.05$ değerinden küçük olması toplumsal cinsiyet ve kabalık tetikleyicisi kullanım sayıları arasında istatistiksel olarak “anlamlı” bir farkın olduğunu ve tabloda görüldüğü üzere kabalık tetikleyicilerinin kadın yazarlar tarafından daha çok kullanıldığını (%60) göstermektedir. Alanyazındaki sava göre kadın yazarların erkek yazarlara göre daha ince olması gerekmektedir (Lakoff, 1973; Brown, 1980, Tannen, 1995; Holmes, 1995; Wood, 2005). Başka bir ifadeyle alanyazına göre incelenen kadın yazarların romanlarında daha az kabalık tetikleyicisi bulunması beklenmektedir. Ancak bu çalışmanın sonucunun alanyazında belirtilen savın tam aksi olduğu görülmektedir. Bunun bir sebebinin veri tabanını oluşturan eserlerin yeraltı edebiyatına ait olması, dolayısıyla da roman kahramanlarının sokaktan ve alt kültürden gelmeleri gösterilebilir. Mills (2005: 204) de kibarlık çalışmalarında orta sınıf, beyaz kadınların örnek alındığını belirterek işçi sınıfında kadınların küfretmesinin olağan karşılandığını öne sürmektedir. Buna göre yeraltı edebiyatı metin türünde konu olarak seçilen toplumsal sınıfla düşünüldüğünde kabalık tetikleyicilerinin sıkça kullanılmasının olağan olduğu düşünülebilir. Ancak toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkilendirildiğinde, erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının daha fazla kabalık tetikleyicisi kullanması beklenirken bulguların söz konusu yazarların kadın yazarlardan daha az kabalık tetikleyicisi kullandığını ortaya koyması iki biçimde yorumlanabilir: Erkek yazarlar karakterlerini, özellikle de kadın karakterlerin konuşmalarını “kadın” toplumsal rolü çerçevesinde onları göreceli olarak daha kibar olacak biçimde kurguladıkları ve böylece toplumsal normların tekrar inşasına katkıda bulundukları savlanabilir. Öte yandan, yeraltı edebiyatı alanyazınında türsel olarak kabalık kullanımının ne derece yoğun kullanılması gerektiğine ilişkin bir saptama bulunmamaktadır. Bu nedenle,

kabalık tetikleyicilerini erkek yazarlardan daha sık kullanan kadın yazarların, metin türünün geleneklerine uymak amacıyla aşırı çaba içerisinde, söz konusu tetikleyicileri gereğinden fazla kullandıkları da iddia edilebilir. İkinci yorumun kesinlik kazanabilmesi için bütüncü temelli bir çalışma yapılması ve yeraltı edebiyatı romanlarında “norm kabalık” kullanımının ortaya konması gerekmektedir.

5.1.3. Kabalık Tetikleyicisi Türlerinin Toplumsal Cinsiyete Göre Dağılımı

Bu bölümde yeraltı edebiyatı yazarlarının toplumsal cinsiyetlerine bağlı olarak kabalık tetikleyicisi türü seçimlerinin farklılık gösterip göstermediği irdelenmekte ve çalışmanın 2. araştırma sorusu olan ‘Yazarın toplumsal cinsiyet rolünün kabalık tetikleyicileri türlerinin kullanımı üzerinde bir etkisi bulunmakta mıdır?’ sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kabalık tetikleyicisi türlerinin kullanım sıklık ve oranları toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda toplumsal cinsiyet değişkenine bağlı olarak kabalık tetikleyicisi türlerinin kullanım sayıları ve oranları gösterilmektedir.

Tablo 5: Toplumsal Cinsiyete Göre Kabalık Tetikleyicileri Türü Kullanım Sıklıkları ve Oranları

Kabalık Tetikleyicisi Türleri		KULLANIM SIKLIKLARI		ORAN (%)	
		K	E	K	E
Kalıplaşmış İfadeler	Hakaretler	108	61	%26.2	%22.2
	Sert eleştiriler/şikâyetler	15	14	%3.6	%5.1
	Tatsız sorular ve/ya önsayıtlılar	45	33	%10.9	%12
	Küçümsemeler	7	-	%1.7	0
	İleti güçlendiricileri	6	6	%1.4	%2.1
	Kovma	24	16	%5.8	%5.8
	Susturucular	29	5	%7	%1.8
	Tehditler	39	25	%9.4	%9.1
	Olumsuz ifadeler	39	81	%9.4	%29.5
Sezdirimsel İfadeler	Durum odaklı	6	4	%1.4	%1.4
	Şekil odaklı	3	1	%0.7	%0.3
	Bağlam odaklı	90	28	%21.8	%10.2
TOPLAM		411	274	%100	%100

Tabloda sayısal olarak gösterilen verilerin istatistiksel olarak anlamlılığını ölçmek ve kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının kabalık tetikleyicisi türü seçimleri arasında bir farklılık bulunup bulunmadığını çözümlemek amacıyla önce kalıplaşmış ve sezdirimsel ifadeler ile toplumsal cinsiyet ilişkisi Ki-kare testi uygulanarak değerlendirilmiştir. Sonrasında ise her bir kabalık tetikleyicisi türü ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarabilmek için iki oran testi uygulanmıştır. Test sonuçları aşağıda verilmektedir. Ki-kare testine ilişkin formüllerde:

‘Ki-kare’ test sonucunu;

‘DF’ serbestlik derecesini;

‘p-değeri’ testin anlamlılık değerini temsil etmektedir.

Kalıplaşmış ifadeler:

Ki-kare	DF	P-değeri
49,963	8	0,000

Buna göre bakıldığında; yazarların toplumsal cinsiyetine göre, “kalıplaşmış ifade” türleri, istatistik olarak anlamlı oranda farklılık göstermiştir ($p<0,05$). Yani toplumsal cinsiyet faktörü, kullanılan “kalıplaşmış kaba ifadeler” üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Test sonucunun anlamlı olması kalıplaşmış ifadelerin kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olduğunu ve söz konusu tetikleyici türünün kadın yazarlar tarafından daha çok kullanıldığını göstermektedir.

Sezdirimsel ifadeler:

Ki-kare	DF	P-değeri
1,302	2	0,522

Benzer şekilde, “sezdirimsel kaba ifade” türlerinin toplumsal cinsiyete göre ilişkisine de Ki-kare testi ile bakılmıştır. Buna göre; yazarların cinsiyetine göre “sezdirimsel kaba ifade” türleri istatistik olarak anlamlı oranda farklılık göstermemiştir ($p>0,05$). Yani toplumsal cinsiyet faktörü, kullanılan “sezdirimsel kaba ifadeler” üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Hakaretler:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “hakaretler” kabalık tetikleyicisine ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların hakaret kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam hakaret sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 108/169 – 61/169
p(1) - p(2) için tahmin: -1,20568
95% Güven Aralığı: (-1,68540, -0,725958)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -4,93 P-değeri = 0,001

Test sonucunda ortaya çıkan “P-değeri”nin 0,05’ten küçük olması kadın ve erkek yazarların romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “hareketler”in kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olduğunu ve söz konusu tetikleyicinin kadın yazarlar tarafından daha çok kullanılan bir kabalık tetikleyicisi türü olduğunu göstermektedir.

Sert eleştiriler/şikâyetler:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “sert eleştiriler/şikâyetler”e ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların sert eleştiri/şikâyet kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam sert eleştiri/şikâyet sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 15/29 – 14/29
p(1) - p(2) için tahmin: -0,138095
95% Güven Aralığı: (-1,16936, 0,893166)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -0,26 P-değeri = 0,793

Test sonucunda P-değeri 0,05'ten büyük olduğundan, kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “sert eleştiriler/şikâyetler”in kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Tatsız sorular ve/ya önsayıtlar:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “tatsız sorular ve/ya önsayıtlar”a ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların tatsız soru ve/ya önsayıtlı kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam tatsız soru ve/ya önsayıtlı sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 45/78 – 33/78
p(1) - p(2) için tahmin: -0,630303
95% Güven Aralığı: (-1,28077, 0,0201684)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -1,90 P-değeri = 0,058

Test sonucunda P-değeri 0,05'ten büyük olduğundan, kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “tatsız sorular ve/ya önsayıtlar”ın kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Küçümsemeler:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “küçümsemeler”e ilişkin kabalık tetikleyicileri erkek yazarlar tarafından kullanılmadığı için iki oran test sonucu hesaplanamamıştır.

İleti güçlendiricileri:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “ileti güçlendiricileri”ne ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

- ‘X’ kadın ve erkek yazarların ileti güçlendiricisi kullanım sayısını;
- ‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam ileti güçlendiricisi sayısını;
- ‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 6/12 – 6/12
p(1) - p(2) için tahmin: 0
95% Güven Aralığı: (-1,60030, 1,60030)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = 0,00 P-değeri = 1,000

Test sonucunda P-değeri 0,05’ten büyük olduğundan, kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “ileti güçlendiricileri”nin kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Kovma:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “kovma”ya ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

- ‘X’ kadın ve erkek yazarların kovma kullanım sayısını;
- ‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam kovma sayısını;
- ‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 24/40 – 16/40
p(1) - p(2) için tahmin: -0,833333
95% Güven Aralığı: (-1,76446, 0,0977928)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -1,75 P-değeri = 0,079

Test sonucunda ortaya çıkan P-değeri 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “kovma”nın kullanım oranları arasındaki fark anlamlı değildir.

Susturucular:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “susturucular”a ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların susturucu kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam susturucu sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 29/34 – 5/34
p(1) - p(2) için tahmin: -5,62759
95% Güven Aralığı: (-7,94700, -3,30817)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -4,17 P-değeri = 0,001

Test sonucunda ortaya çıkan “P-değeri”nin 0,05’ten küçük olması kadın ve erkek yazarların romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “susturucular”ın kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olduğunu ve söz konusu tetikleyicinin kadın yazarlar tarafından daha çok kullanıldığını göstermektedir.

Tehditler:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “tehditler”e ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların tehdit kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam tehdit sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 39/64 – 25/64
p(1) - p(2) için tahmin: -0,918974
95% Güven Aralığı: (-1,66396, -0,173988)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -2,42 P-değeri = 0,016

Test sonucunda P-değeri 0,05'ten küçük olduğundan, kadın ve erkek yazarların romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “tehditler”in kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu tetikleyici türünün kadın yeraltı edebiyatı yazarları tarafından daha çok kullanıldığı görülmektedir.

Olumsuz ifadeler:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kalıplaşmış kabalık ifadelerinden “olumsuz ifadeler”e ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların olumsuz ifade kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam olumsuz ifade sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 39/120 – 81/120
p(1) - p(2) için tahmin: 1,59544
95% Güven Aralığı: (0,984431, 2,20645)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq 0$): Z = 5,12 P-değeri = 0,000

Test sonucunda ortaya çıkan P-değerinin 0,05 anlamlılık değerinden küçük olması kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının “olumsuz ifadeler” kabalık tetikleyicisi kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık bulunduğunu ve erkek yazarların söz konusu kabalık tetikleyicisi türünü daha çok kullandıklarını göstermektedir.

Durum odaklı:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları sezdirimsel kabalık ifadelerinden “durum odaklı” ifadelere ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

‘X’ kadın ve erkek yazarların durum odaklı ifade kullanım sayısını;

‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam durum odaklı ifade sayısını;

‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 6/10– 4/10
p(1) - p(2) için tahmin: -0,833333
95% Güven Aralığı: (-2,69559, 1,02892)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -0,88 P-değeri = 0,380

Test sonucunda ortaya çıkan “P-değeri” “0,05 anlamlılık değeri”nden büyük olduğu için hipotez reddedilemez. Bu açıdan kadın ve erkek yazarların romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “durum odaklı” ifadelerin kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Şekil odaklı:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları sezdirimsel kabalık ifadelerinden “şekil odaklı” ifadelere ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

- ‘X’ kadın ve erkek yazarların şekil odaklı ifade kullanım sayısını;
- ‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam şekil odaklı ifade sayısını;
- ‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 3/4– 1/4
p(1) - p(2) için tahmin: -2,66667
95% Güven Aralığı: (-6,79863, 1,46530)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -1,26 P-değeri = 0,206

Test sonucunda ortaya çıkan P-değeri 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için hipotez reddedilemez. Bu nedenle kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “şekil odaklı” ifadelerin kullanım oranları arasındaki fark anlamlı değildir.

Bağlam odaklı:

Kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları sezdirimsel kabalık ifadelerinden “bağlam odaklı” ifadelere ilişkin iki oran test sonucu aşağıda verilmektedir. İki oran testine ilişkin fomülde:

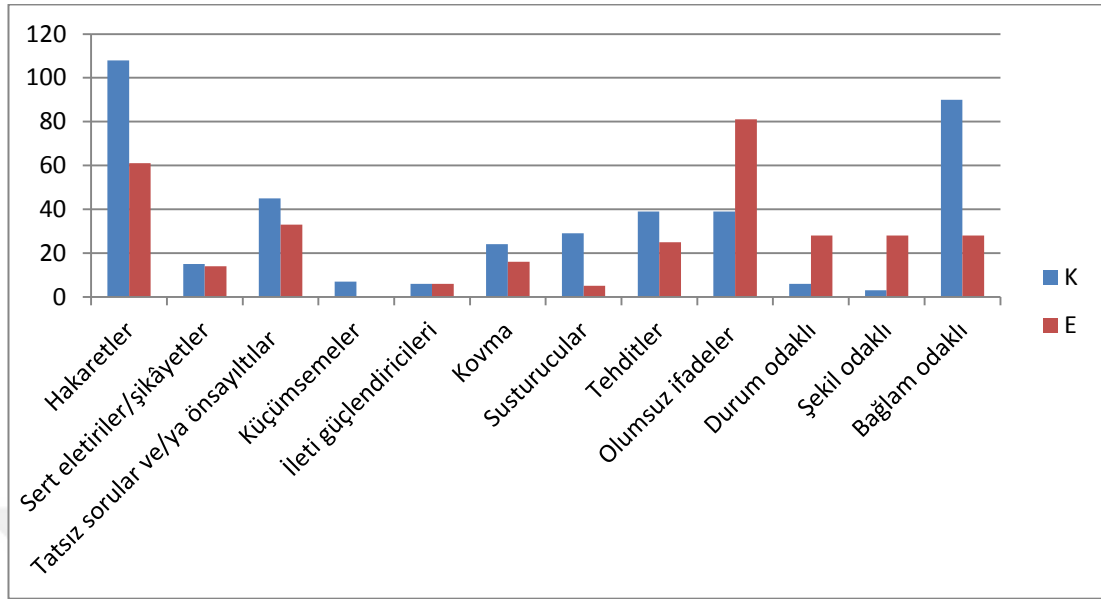
- ‘X’ kadın ve erkek yazarların bağlam odaklı ifade kullanım sayısını;
‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam bağlam odaklı ifade sayısını;
‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

X/N: 90/118 – 28/118
p(1) - p(2) için tahmin: -2,90317
95% Güven Aralığı: (-3,69950, -2,10685)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -7,15 P-değeri= 0,001

Test sonucunda P-değerinin 0,05’ten küçük olması, kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık ifadelerinden “bağlam odaklı” ifadelerin kullanım oranlarında anlamlı bir farklılık olduğunu ve bu tetikleyici türünü kadın yeraltı edebiyatı yazarlarının daha çok kullandığını göstermektedir.

Buraya kadar her bir kabalık tetikleyicisi türünün toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak amacıyla elde edilen bulgular iki oran testi uygulanarak istatistiksel açıdan değerlendirilmiştir. Ulaşılan test sonuçları ışığında ilk olarak kalıplaşmış ifadelerin kadın yeraltı edebiyatı yazarları tarafından daha çok kullanıldığı; kalıplaşmış ifadeler ulamı içinde de hakaretler, susturucular ve tehditler ile bağlam odaklı kabalık tetikleyicilerinin kadın yeraltı edebiyatı yazarları; olumsuz ifadeler kabalık tetikleyicisinin ise erkek yeraltı edebiyatı yazarları tarafından daha çok kullanıldığı ve söz konusu kabalık tetikleyicisi türlerinin kullanım sıklıklarının yazarın toplumsal cinsiyeti bağlamında farklılık gösterdiği ve bu farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır. Buradan yola çıkarak çalışmanın 2. araştırma sorusunun yanıtı olarak belirli kabalık tetikleyicisi türü kullanımları ile yazarın toplumsal cinsiyet rolleri arasında bir ilişki olduğu savunabilir. Şekil 4’te her bir kabalık tetikleyicisi türünün toplumsal cinsiyete göre kullanım oranının çubuk diyagramında gösterimi yer almaktadır.

Şekil 4: Kabalık Tetikleyicisi Türlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kullanım Dağılımı

Şekil 4'ten anlaşıldığı üzere toplumsal cinsiyete göre kabalık tetikleyicisi kullanım oranları farklılık göstermektedir. Bu durum her ne kadar alt kültürden yaşamları konu alan romanlar yazsalar da kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının kaba dil kullanımında farklı kabalık tetikleyicisi türü seçimi yaptıklarına gönderimde bulunmaktadır. Bu bağlamda hem kadın hem de erkek yeraltı edebiyatı yazarları kabalık tetikleyicilerinin çoğunu sezdirimsel ifadeler yerine kalıplaşmış ifadelerle sağlasalar da kadın yazarlar bu ifadelerin içinde hakaretler, susturucular ve tehditleri kullanırken erkek yazarların erkek dili göstergelerinden biri olan olumsuz ifadeleri, özellikle de küfürleri, ezici çoğunlukla kullandığı görülmektedir.

5.1.4. Kabalık Tetikleyicisi Kullandırılan Karakter Cinsiyetinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Dağılımı

Bu bölümde yeraltı edebiyatı yazarlarının toplumsal cinsiyetlerine bağlı olarak romanlarında kabalık tetikleyicisi kullandıkları karakter cinsiyeti seçimlerinin farklılık gösterip göstermediği irdelenmekte ve çalışmanın 3. araştırma sorusu olan 'Kadın ve erkek yazarlar tarafından yaratılan kadın ve erkek karakterlerin kabalık tetikleyicisi kullanımı toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda farklılaşmakta mıdır?' sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu amaç doğrultusunda

öncelikle kabalık tetikleyicisi kullanan karakter cinsiyeti ve kabalık tetikleyicisi kullanım sıklığı toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında belirlenmiştir. Aşağıdaki tabloda toplumsal cinsiyet değişkenine bağlı olarak kabalık tetikleyicisi kullanan karakter cinsiyeti ve kabalık tetikleyicisi kullanım sayıları gösterilmektedir.

Tablo 6: Yazarların ve Roman Karakterlerinin Toplumsal Cinsiyetine Göre Kabalık Tetikleyicisi Kullanım Sıklığı ve Oranı

	Kadın Yazarlar		Oran (%)		Erkek Yazarlar		Oran (%)	
	K	E	K	E	K	E	K	E
Kabalık Tetikleyicisi Kullanım Sıklığı	266	145	%64.7	%35.3	31	243	%11.4	%88.6
Toplam	411		%100		274		%100	

Tabloda sayısal olarak gösterilen verilerin istatistiksel olarak anlamlılığını ölçmek ve yazarların toplumsal cinsiyetine göre romanlarda kabalık tetikleyicisi kullandıkları “karakter cinsiyeti” oranlarının istatistik ilişkilerini saptamak amacıyla Z-oran testi kullanılarak veriler karşılaştırılmıştır. Z-oran testine ilişkin formülde:

- ‘X’ kadın ve erkek karakterlerin kabalık tetikleyicisi kullanım sayısını;
- ‘N’ yeraltı edebiyatı romanlarındaki toplam kabalık tetikleyicisi sayısını;
- ‘GA’ güven aralığını temsil etmektedir.

Kadın Yazarlar	Erkek Yazarlar
X/N: 266/411 – 145/411	X/N: 31/274 – 243/274
p(1) - p(2) için tahmin: -1,28937	p(1) - p(2) için tahmin: 7,71114
95% Güven Aralığı: (-1,60147, -0,977269)	95% Güven Aralığı: (6,65610, 8,76617)
p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = -8,10 P-değeri = 0,001	p(1) - p(2) için = 0 (ve $\neq$ 0): Z = 14,33 P-değeri=0,001

Buna göre, yazarların toplumsal cinsiyetine göre kullandıkları “karakter cinsiyeti” arasında istatistik olarak anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p<0,05$). Test sonucunda ‘p-değeri’nin, $\alpha=0.05$ değerinden küçük olması yazarların toplumsal cinsiyeti ve kabalık tetikleyicisi kullanan karakter cinsiyeti arasında istatistiksel olarak “anlamlı” bir farkın olduğunu göstermektedir. Tablo 6’da görüldüğü üzere, kadın yazarların çoğunluğu (%64.7) kabalık tetikleyicilerini romanlarındaki kadın karakterlere kullanırken, erkek yazarların çoğunluğu (%88.6) ise erkek karakterler aracılığıyla kaba dil kullanımı gerçekleştirmiştir. Yani yazarın toplumsal cinsiyetinin kabalık tetikleyicisinin kullandırıldığı “karakter cinsiyeti” üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, Culpeper'in (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli çerçevesinde kaba dil kullanımı incelenmiş ve toplumsal cinsiyet değişkeni bağlamında kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının dil kullanımı arasında fark olup olmadığının ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda romanları 2000 yılı sonrasında yayınlanmış 2 kadın ve 2 erkek Türk yeraltı edebiyatı yazarının 2'şer romanı olmak üzere toplam 8 yeraltı edebiyatı romanı incelenmiştir. İncelenmek üzere seçilen yazar ve romanları şu şekildedir: Ayça Seren Ural – *Pogo* ve *Lirik Soğan*; Sibel Torunoğlu – *Travesti Pinokyo* ve *Dejavu*; Hakan Günday – *Piç* ve *Zargana*; Fatih Kaynak – *İlk Yarı 10-0* ve *Hiçliğin Aynasıydım Ben*. Söz konusu kadın ve erkek yazarların metinlerinde yer alan kabalık tetikleyicileri Söylem Çözümlemesi yöntemiyle; toplumsal cinsiyet üzerindeki dil, kültür ve ideoloji etkisi ise Eleştirel Söylem Çözümlemesi aracılığıyla incelenmiştir. Çünkü Eleştirel Söylem Çözümlemesi bağlamında incelenen yazın metinleri, toplumsal, kültürel ve ideolojik olarak biçimlenmiş duygu, düşünce, tutum ve değerleri yansıtmaktadır. Bu nedenle toplumsal rol ve kimliklerin üretilmesine ve devam ettirilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla kadın ve erkek Türk yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarının incelenmesinin toplumsal cinsiyet rollerinin ve kimliklerin dil kullanımı aracılığıyla saptanmasına olanak sağlayacağı düşünülmüştür.

Culpeper'in Kabalık Kuramı kapsamında toplumsal cinsiyet ve kaba dil kullanımı üzerine yapılan önceki çalışmalar kadınların dilsel seçimlerini yaparken toplumdaki ikincil konumu gereği daha kibar bir dil kullanımını tercih ettiklerini göstermiştir (Jespersen, 1922; Lakoff, 1975; Brown, 1980; Holmes, 1995; Mills, 2003&2005; Kocaer, 2006, Aydınoglu, 2011 ve 2013). Ancak cinsiyete özgü dil kullanımı ve dilsel kabalık bağlamında yapılan bu çalışmalarda metin türü olarak yeraltı edebiyatı incelenmemiştir. Bu çalışmada ise kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarındaki dilsel kabalık ile toplumsal cinsiyet ilişkisi Türk yeraltı edebiyatı bağlamında ele alınmaktadır. Bunun nedeni yeraltı edebiyatının türü gereği dilsel kabalık içermesidir. Bu doğrultuda veri tabanındaki yeraltı edebiyatı romanlarının çözümlenmesiyle kadın ve erkek yazarların metinlerindeki dilsel kabalık ve bu bağlamda kullanılan dilsel araçlarla toplumsal cinsiyet ilişkisini ortaya

çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada belirlenen araştırma soruları kapsamında elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır.

Çalışmada ilk olarak “Farklı konu ve bağlamlarda yapılan çalışmalarda ortaya konduğu üzere kadın dilinin daha kibar olduğu savı kabalık kullanımının bir türsel özellik olduğu Türk yeraltı edebiyatı metinleri için geçerli midir?” sorusuna yanıt aramak amacıyla kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kullandıkları kabalık tetikleyicilerinin toplam kullanım sıklık sayıları hesaplanmış ve sonrasında kadın ve erkek yazarların kabalık tetikleyicisi kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunup bulunmadığının ortaya konması amacıyla ‘Z-oran testi’ uygulanmıştır. Test sonucunda kadın ve erkek yazarlar arasında kabalık tetikleyicisi kullanımları açısından istatistik olarak anlamlı bir fark olduğu ve kadın yazarların erkek yazarlara oranla çok daha fazla kabalık tetikleyicisi kullandığı görülmüştür. Bu durum alanyazında kadın dilinin daha kibar olduğu savının tam aksini göstermektedir. Yeraltı edebiyatı argo, küfür ve kabalığın egemen olduğu bir edebiyat türü olarak nitelendirilmektedir ve bu durum çalışmamızda kadın yazarların romanlarında da kendisini göstermektedir. Ayrıca egemen zihniyetin ve onun söylemlerinin karşısında duran yeraltı edebiyatının bir asilik hali için kullanılması çalışmamızda incelenen kadın yeraltı edebiyatı yazarlarının dili kullanma biçimine de yansımıştır. Başka bir ifadeyle, çalışmamızda incelenen kadın yazarlar ana akım edebiyata karşı çıkan yeraltı edebiyatı aracılığıyla ataerkil düzenin kadın dilini baskılayıcı kimliğinden sıyrılabilmiştir. Diğer taraftan, şaşırtıcı bir biçimde, çalışmamızda incelenen erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının da romanlarında alt kültüre ait konuları işlemelerine rağmen kabalık tetikleyicilerini kadın yazarlara oranla çok daha az kullandıkları görülmüştür. Daha önce de belirtildiği üzere metin türü söz konusu metne özgü dil kullanımlarını belirlemektedir. Ayrıca bir metin türünün işlevsel öğeleri o türü diğerlerinden ayıracak metinsel, sözcüksel ve dilbilgisel özellikler sergilemektedir. Bir metin türü olarak yeraltı edebiyatının belirleyici öğeleri arasında da kaba dil kullanımı bulunmaktadır. Bu çerçevede kadın yazarların yeraltı edebiyatı metin türünde dilsel kabalığın kullanılması bağlamında türün başarılı uygulayıcıları olduğu iddia edilebilir.

Kabalık tetikleyici türleri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında bir ilişki bulunup bulunmadığının ortaya konması amacıyla ikinci araştırma sorusu

çerçevesinde “Yazarın toplumsal cinsiyet rolünün kabalık tetikleyicileri türlerinin kullanımı üzerinde bir etkisi bulunmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında saptanan kabalık tetikleyicisi türleri kullanım sıklıkları hesaplanmıştır. Culpeper’in (2016) Kabalık Tetikleyicileri Modeli bağlamında *kalıplaşmış ifadeler* ve *sezdirimsel ifadeler* olmak üzere iki temel ulama ve *kalıplaşmış ifadeler* ulamı altında *hakaretler, sert eleştiriler/şikâyetler, tatsız sorular ve/ya önsayıltılar, küçümsemeler, ileti güçlendiricileri, kovma, susturucular, tehditler, olumsuz ifadeler* ile *sezdirimsel ifadeler* ulamı altında *durum odaklı, şekil odaklı, bağlam odaklı* şeklinde alt ulamlara ayırdığı kabalık tetikleyicisi türlerinden *küçümsemeler* haricinde hepsinin kullanıldığı saptanmıştır. *Küçümsemeler* kabalık tetikleyicisi alt ulamının erkek yazarların romanlarında kullanılmadığı, *sezdirimsel ifadeler* alt ulamının da sadece bir kez kullanıldığı görülmüştür. Öncelikle kabalık tetikleyicisi türlerinin iki alt ulamını oluşturan kalıplaşmış ifadeler ile sezdirimsel ifadelerin toplumsal cinsiyet değişkeni ile olan ilişkisinin ortaya konması amacıyla ‘Ki-kare testi’ uygulanmış; sonrasında söz konusu ulamların alt ulamlarını oluşturan her bir kabalık tetikleyicisi türü ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki ‘iki oran’ testi ile analiz edilmiştir. Söz konusu testler sonucunda ulaşılan bulgulara kalıplaşmış kaba ifadelerin kullanımında toplumsal cinsiyet bağlamında ortaya çıkan farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir. Buna göre, kadın yazarların kabalık tetikleyici türleri arasında *kalıplaşmış ifadeleri*; söz konusu kalıplaşmış ifadelerin alt ulamı olarak da *hakaretler, susturucular* ve *tehditler* kabalık tetikleyicileri ile *bağlam odaklı* kabalık tetikleyicileri içinde *belirtisiz davranışı* daha çok kullandıkları saptanmıştır. Bulgularımıza göre erkek yazarlar ise kalıplaşmış ifadelerin alt ulamlarından birini oluşturan *olumsuz ifadeleri*, özellikle de erkek dili göstergelerinden biri olarak görülen *küfürleri* daha sık kullanmıştır.

Toplumsal cinsiyet ve dilsel kabalık ilişkisini Ayşe Kulin’in Geniş Zamanlar adlı öyküsü ile Amerikalı kadın oyun yazarı GERALYN L. HORTON’un oyunları üzerinde incelediği çalışmalarında AYDINOĞLU (2011; 2013), kadın karakterlerin erkeklere göre daha kibar olduğunu; daha az da olsa kaba dil kullandığını, ancak kabalığı sezdirimsel ifadelerle sağladıklarını belirtmiştir. Bu durumun ve kabalık stratejileri seçimlerinin kadının toplumdaki ikincil rolüne bağlı olduğunu öne sürmüştür. Ancak

bu çalışmada söz konusu çalışmalardan farklı olarak kadın yazarların kabalık tetikleyicisi olarak sezdirimsel ifadeleri değil kalıplaşmış ifadeleri daha çok kullandıkları saptanmıştır. Dolayısıyla aykırı olarak nitelenen yeraltı edebiyatının seçilen kadın yazarların, kadına ait olduğu söylenen toplumdaki ikinci ve edilgen role karşı çıkışları eserlerinde kullandıkları kabalık tetikleyicisi türlerinde de kendisini göstermektedir.

Son olarak çalışmada, toplumsal cinsiyetin romanlardaki kabalık tetikleyicilerinin kullandırıldığı karakter cinsiyeti üzerinde etkisi olup olmadığı irdelenmiştir. Başka bir ifadeyle, yeraltı edebiyatı dahi olsa yazarların romanlarında ait oldukları toplum ve kültürün izlerini yansıtacak şekilde karakter cinsiyeti seçimi yapıp yapmadıkları incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmanın üçüncü araştırma sorusu olan ‘Kadın ve erkek yazarlar tarafından yaratılan kadın ve erkek karakterlerin kabalık tetikleyicisi kullanımı toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda farklılaşmakta mıdır?’ sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kadın ve erkek yeraltı edebiyatı yazarlarının romanlarında kabalık tetikleyicisi kullanan karakter cinsiyeti ve kabalık tetikleyicisi kullanım sıklığı ile oranları hesaplanmıştır. Daha sonra ise verilerin istatistiksel olarak anlamlılığını ölçmek için kabalık tetikleyicisi kullanan karakter cinsiyeti ile yazar cinsiyeti arasındaki ilişki Z-oran testi uygulanarak sınanmıştır. Test sonucunda yazar cinsiyeti ile kabalık tetikleyicisini kullandırıldığı karakter cinsiyeti arasında anlamlı bir fark bulunduğu saptanmıştır. Buna göre, kadın yazarlar kaba dil kullanımını kadın karakterler aracılığıyla sağlarken; erkek yazarlarda bu durumun tam tersi olduğu saptanmıştır. Bu sonucun bir nedeni veri tabanındaki erkek yazarların romanlarında kadın karakterleri ana karakterlerin “sevgilisi”, “annesi” veya “öğretmeni” olarak hep ikincil ve edilgen rollerde konumlandırmasıdır. Bu durumun veri tabanında yer alan erkek yazarlar için iki yansıması olmaktadır. İlk olarak yeraltı edebiyatına dair eser de verseler erkek yazarlar kadın karakterlerin sözü edilen edilgen rollere uygun davranması gerektiği algısına sahip oldukları için kadın karakterlerin dilinin kibar olmasını sağlamaktadırlar. Ayrıca, Hakan Günday’ın *Zargana* adlı romanında olduğu gibi kadın karakterler “fahişe” olarak sunulsa dahi onlara çok sayıda kabalık tetikleyicisi kullandırılmamaktadır. Bahsi geçen karakter romanda tartışmaya girdiğinde karşısındaki erkek karakter ona küfür ve hakaret ettiğinde dahi sadece ‘Kes!’ diyerek

susturucu tetikleyicisini tercih etmiştir. Bu durum incelenen erkek yazarların zihninde kadın karakterler yeraltına ait olsa bile daha kibar olmaları gerektiği önsayıltısı olduğunu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Aydınöğlu'nun (2013) çalışması sonucunda vardığı kadın karakterlerin daha az kabalık stratejisi kullanmaları ve seçtikleri kabalık stratejisi türlerinin kadının toplumdaki ikincil rolüyle doğrudan ilişkili olduğu görüşünün bu çalışmada erkek yazarlar açısından kabul gördüğü söylenebilmektedir. Çünkü veri tabanında incelenen kadın yazarların romanlarında bu durum gözlenmemiştir. Söz konusu romanlarda hem kadın karakterlerin rolleri “fahişe, travesti, avukat, öğrenci, anne” gibi çok geniş bir yelpazede ele alınmış hem de bulundukları sosyal sınıf çok da göz önünde bulundurulmadan kabalık tetikleyicileri kullanılmıştır. Bu durum kadın yazarların toplumsal cinsiyet kalıpyargıları gereği kadının daha kibar olması gerektiği önsayıltısına başkaldırı niteliği taşımaktadır.

Yazın tarihi ataerkil otorite tarafından kontrol edilmekte ve yazın metinleri içinde yer alan kadınlar erkek yazarların kurduğu dil ve bakış açısıyla anlatılmaktadır. Bu durum yazarın karakterlerini ataerkil düzenin kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir biçimde oluşturmaya neden olmaktadır. Söz konusu metinlerde toplumsal cinsiyet rolleri yeniden üretilmekte ve bu rolleri kalıplaştırmaktadır. Erkek yazarların kadın karakterleri anlatırken kullandığı dil de kadınları çeşitli biçimlerde nesneleştirmekte, ötekileştirmekte ve hatta erkek karakterlerin oluşum sürecinin araçlarından biri haline getirerek kadını araçsallaştırmaktadır. Dolayısıyla erkek yazarların yansıttığı kadın imgesi ile ataerkil düzen yeniden üretilmekte ve kurumsallaştırılmaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmak için ise kadın yazarların otoritenin erkek egemen ideolojisine uygun olarak sürekli gündemde tuttuğu ve çeşitli yollarla reklamını yaptığı bu ‘edebiyat kanonuna’ karşı hem kendi dillerini hem de kendi çizdikleri kadın imgesini oluşturmaları gerekmektedir (Süzük, 2011: 15-16). Daha önce belirtildiği gibi veri tabanımızda incelenen erkek yazarlar da romanlarındaki kadın karakterler üzerinden kadınların eş ve anne olmasının doğal rolleri olduğu yönündeki toplumsal cinsiyet kalıpyargısını desteklemekte ve böylelikle ataerkil ideolojinin sürdürülmesine katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak kadının toplumdaki edilgen rolüne baş kaldıranların yine kadın yazarlar olduğu, erkek yazarların ise yeraltı edebiyatı gibi toplumsal

kurallara karşı çıkması gereken bir metin türünde dahi egemen zihniyeti sürdürdükleri görülmektedir.

Bu tezde elde edilen sonuçlar yalnızca çalışmada yer alan veri tabanı ile sınırlıdır. Bu açıdan çalışmada elde edilen sonuçların genelleme özelliği taşıması için daha çok sayıda Türk yeraltı edebiyatı romanı üzerinde çalışılması gerekmektedir. Bu çalışmada incelenmeyen karakterlerin kabalık tetikleyicilerini yönelttikleri karakter cinsiyeti ve bu karakterlerin kabalık tetikleyicilerine verdikleri tepkilerin incelenmesi bir ileri çalışma olarak önerilebilir.

KAYNAKÇA

Abordonado, V. M. V. (1998). *The Effect of Gender on Linguistic Politeness in Written Discourse*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Arizona: The University of Arizona.

Ağaçsapan, A. (1989). *Kız ve Erkek Öğrencilerde Cinsiyetten Kaynaklanan Farklı Dil Kullanımı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Akaş, C. (2011). Yeraltından Banknotlar. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 32-33.

Akıncı Oktay, S. (2015). Sözcük Düzeyinde Kabalık- Örtmece Kelime ve Argo Kullanımının İletişimdeki İşlevleri ve Kategorileri. *Türkbilig*. 30: 269-285.

Aksan, M. ve Mersinli, Ü. Retrieving and Analysing Requestive Forms: Evidence from the Turkish National Corpus. *Exploring (Im)politeness in Specialized and General Corpora: : Converging methodologies and analytic procedures*. (ss. 169-215). Cambridge Scholars Publishing.

Akünel Okan, Z. (1998). Dil ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(5): 187-198.

Andaç, F. (2005). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mı? *Varlık, Dosya: Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mı?* 1169: 8-14.

Aydinoğlu, N. (2011). İncelik Karşıtlığı ve Ayşe Kulin’in “Geniş Zamanlar” Öyküsünün Edimbilimsel İncelenmesi. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(2): 416-430.

Aydinoğlu, N. (2013). Politeness and Impoliteness Strategies: An Analysis of Gender Differences in GERALYN I. HORTON’S PLAYS. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 83: 473-482.

Aydinoğlu, N. (2015). Kadın ve Dil. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(1): 217-230.

Beebe, L. M. (1995). Polite Fictions: Instrumental Rudeness as Pragmatic Competence. *Linguistics and the Education of Language Teachers: Ethnolinguistic, Psycholinguistics and Sociolinguistic Aspects. Georgetown University Round Table on Languages and Linguistics* (ss. 154-168). Georgetown: Georgetown University Press.

Bhatia, V. K. (1997). Genre-Mixing in Academic Introductions. *English for Specific Purposes*. 16(3): 181-195.

Bhatia, V. K. (2013). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. New York: Routledge.

Bloor, T. ve Bloor, M. (2007). *The Practice of Critical Discourse Analysis an Introduction*. London: Hodder Education.

Bolat, T. (2013). *Türk Edebiyatında Yeraltı Romanı Üzerine Bir Araştırma (1990-2000)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bonvillain, N. (1997). *Language, Culture, and Communication*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.

Bousefield, D. (2008). *Impoliteness in Interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Bousfield, D. ve Locher, M. A. (2008). *Impoliteness in Language: Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Brasdefer, J. C. (2008). *Politeness in Mexico and the United States*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Brown, P. (1980). How and why are women more polite: Some evidence from a Mayan community. *Women and language in literature and society* (ss. 111-136). New York: Praeger.

Brown, P. ve Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

Butler, J. (1999). *Gender Trouble*. New York ve London: Routledge.

Cameron, D. (1990). *The Feminist Critique of Language: A Reader*. New York: Routledge.

Cameron, D. (1995). Language and Gender: Interdisciplinary Perspectives. *Rethinking Language and Gender Studies: Some Issues for the 1990s* (ss. 31-39). London: Longman.

Coates, J. (1986). *Women, Men and Language: A Sociolinguistic Account of Gender Differences in Language*. London: Longman.

Coates, J. ve Cameron, D. (1988). *Women in their speech communities: New Perspectives on Language and Sex*. New York: Longman.

Coates, J. (2013). *Women, Men and Language: A Sociolinguistic Account of Gender Differences in Language*. Routledge: New York.

Coşkun, Z. (2005). Türkiye’de Yeryüzü Edebiyatı Var mı? *Varlık, Dosya: Türkiye’de Yeryüzü Edebiyatı Var mı?*. 1169: 14-15.

Creswell, W. J. (2014). Research Design Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. The United States of America: Sage Publications.

Cuddon, J. A. (2013). *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theories*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Culpeper, J. (1996). Towards an Anatomy of Impoliteness. *Journal of Pragmatics*. 25: 349-367.

Culpeper, J. (1998). (Im)politeness in Drama. *Studying Drama: From Text To Context* (ss. 83-95). London: Routledge.

Culpeper, J, Bousfield, D. ve Wichmann, A. (2003). Impoliteness re-visited: with special reference to dynamic and prosodic aspects. *Journal of Pragmatics*. 35: 1545-1579.

Culpeper, J. (2005). Impoliteness and Entertainment in the TV Quiz Show: The Weakest Link. *Journal of Politeness Research, Language, Behaviour, Culture*. 1(1): 35-72.

Culpeper, J. (2008). Reflections on Impoliteness, Relational Work and Power. *Impoliteness in Language: Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice* (ss. 17-43). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Culpeper, J. (2016). Impoliteness Strategies. *Interdisciplinary Studies in Pragmatics, Culture and Society* (ss. 421-445). Editörler Alessandro Capone ve Jacob L. Mey. New York: Springer.

Çek, S. (2015). Türk Halk Ninnilerinde Kadın Diline Ait Metaforlar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(2): 717-732.

Çelebi, H. ve Ruhi, Ş. (2015). Identifying Impoliteness in Spoken Corpora: A Methodological Perspective. *Exploring (Im)politeness in Specialized and General Corpora: : Converging methodologies and analytic procedures* (ss. 216-255). Cambridge Scholars Publishing.

Çoğulu Öcal, H. (2010). *Türkiye’de Yeraltı Edebiyatının İzleri: Kanat Güner, Ayça Seren Ural, Sibel Torunoğlu, Mehmet Kartal*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağabakan Öztürk, F. (2016). Bir Toplumdilbilimsel Değişken Olarak Türkiye’de Kadın Dili Araştırmaları ve Görsel Medyada Kadın Dili. *Dialog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*. 4(1): 40-54.

Demir, F. ve Kuş, Y. (2016). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Tartışmaları: Kavram, Ölçüt, Tarihçe. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 11 (20): 119-140.

Demir, F. ve Kuş, Y. (2017). Yeraltı Romanlarında Anlatı Unsurlarının İşleniş. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 12(15): 277-296.

Dewulf, J. (2010). Clandestine Literature. *In Spirit of Resistance: Dutch Clandestine Literature during the Nazi Occupation*. (ss. 99-181) New York: Boydell & Brewer.

Duman, S. ve Karasu, G. (2000). Türk kadınının aile içi iletişimdeki yeri ve susmanın değerlendirilmesi. XIII. *Dilbilim Kurultay Bildirileri* (ss. 143-154). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Eckert, P. ve McConnell-Ginet, S. (1992). Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-Based Practice. *Annual Review of Anthropology*. 21: 461-490.

Eckert, P. ve McConnell-Ginet, S. (2003). *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge.

Edwards, J. (2009). *Language and Identity: An Introduction*. New York: Cambridge University Press.

Ercan, G. S. (2003). *Gazete Köşe Yazılarında Dil Kullanımı: Kaçınmalar ve Cinsiyet Değişkeni*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercan, G. S. ve Yağcıoğlu, S. (2007). Gazete Köşe Yazılarında Kaçınma Kullanımı ve Cinsiyet İlişkisi. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi* (ss. 1-16). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Ercan, G. S. (2008). *Türkçe Tarih Ders Kitaplarında Nedenselliğin Kurgulanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ercan, G. S. (2012). Gazete Haber Metinlerinde Kadına Karşı Şiddet. *Uluslararası Kadın Konferansı*, 09/052012-11/05/2012, İzmir.

Erdoğan, Ş. (2011). Yerin Dibi. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 28-30.

Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. New York: Longman.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Blackwell Publishers.

Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman

Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse*. New York: Routledge.

Fishman, P. (1983). Interaction: the Work Women Do. *Social Problems*. 25(4): 397-406.

Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2000). *How to Design and Evaluate Research in Education*. Boston: McGraw-Hill.

Gee, J. P. (1999). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*. London: Routledge.

Gee, J. P. (2000). *Social Linguistics and Literacies*. London: Routledge/Falmer.

Goddard, A. ve Patterson, L. M. (2000). *Language and Gender*. London: Routledge.

Gökalp Alparlan, G. G. (2009). 1980 Sonrası Türk Romanında Yeraltından Yükselen Sesler. *1980 Sonrası Türk Romanı Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss 17-27), Düzenleyen Erciyes Üniversitesi. Kayseri. 27-28 Mart 2008.

Gu, Y. (1990). Politeness Phenomena in Modern Chinese. *Journal of Pragmatics*. 14: 237-257.

Güneş, İ. T. (2016). Ağır Roman'da Argo Kullanımı ve Eserin Söz Varlığına Etkisi. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Esntitüsü Dergisi [TAED]*. 55: 305-317.

Hart, C. (2014). *Discourse, Grammar, and Ideology*. New York: Bloomsbury Publishing.

Hatipoğlu, Ç. (2006). Do Turkish Males and Females Use Different Apologies for Different Types of Offences? *Advances in Turkish Linguistics* (ss. 595-611). İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

Hatipoğlu, Ç. (2010). Yalın Hayır ve İncelik(sizlik) Derecesi. *Dilbilim Araştırmaları* (ss. 51-72). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Hodge, R. ve Kress, H. (1993). *Language as Ideology*. New York: Routledge.

Holmes, J. (1995). *Women, Men and Politeness*. London: Longman.

Holmes, J. (2008). *An Introduction to Sociolinguistics*. Malaysia: Longman.

Holmes, J., Marra, M. ve Schnurr, S. (2008). Impoliteness and Ethnicity: Maori and Pakeha Discourse in New Zealand Workplaces. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture*. 4(2): 193-219.

Hyland, K. (2005). *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*. London: Continuum International Publishing.

Ide, S. (1989). Formal Forms and Discernment: Two Neglected Aspects of Universals of Linguistic Politeness. *Multilingua*. 8(2/3): 223-248.

Işık Güler, H. (2008). *Metapragmatics of (Im)politeness in Turkish: An Explanatory Emic Investigation*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Jespersen, O. (1922). *Language: its Nature, Development and Origin*. New York: Henry Holt & Co.

Johnstone, B. (2002). *Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell.

Kahraman, H. B. (2005). Kötülük, Yeraltı Edebiyatı ve Yerüstü. *Varlık, Dosya: Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı Var mı?*. 1169: 8-13.

Kahraman, H. B. (2011). Yerüstünden Yeraltı Edebiyatına Bakmak. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 22-26.

Karataş, E. (2010). Türkiye’de Yeraltı Edebiyatı ve Hakan Günday’ın Romanlarında Yeraltı Edebiyatının İzleri. *ZfWT Journal of World of Turks*. 2(1): 89-113.

Karatepe, Ç. (2015). *Impoliteness and Humour Interaction in Improvised TV Discourse*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kerimoğlu, C. (2010). Hakan Günday’ın Romanlarında Aforizmalar. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5(1): 1147-1166.

Kientpointner, M. (1997). Varieties of Rudeness: Types and Functions of Impolite Utterances. *Functions of Language*. 4(2): 251-287.

Kilecioğlu, M. O. (2001). Cinsiyet Değişkeninin Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Deyim Aktarmalı Anlatım ve Düz Anlatım Seçmelerindeki Rolü. *XV. Dilbilim Kurultayı Bildiriler – Pano Sunuları* (ss. 271-275). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi Matbaası.

König, G. (1992). Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı. *Dilbilim Araştırmaları 1992* (ss. 25-36). Ankara: Hitit Yayınevi.

Lakoff, R. (1973). Language and Women’s Place. *Language in Society*. 2(1): 45-80.

Lakoff, R. (1975). *Language and Women’s Place*. New York: Harper & Row.

Lakoff, R. (1989). The Limits of Politeness: Therapeutic and courtroom discourse. *Multilingua*. 8(2-3): 101-129.

Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London: Longman.

Leech, G. (2014). *The Pragmatics of Politeness*. Oxford, OXF: Oxford University Press.

Litosseliti, L. (2006). *Gender and Language: Theory and Practice*. New York: Routledge.

Locher, M. ve Watts, R. (2005). Politeness Theory and Relational Work. *Journal of Politeness Research*. 1: 9-33.

Marakoğlu, O. (2011). Edebiyatın Edepsizliği Ya Da Tutucu Olmayan Bütün Metinler Üstüne. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 47-49.

Marshall, G. J. (2009). *A Fragile Frame?: The Beat Generation and the Development of Postwar Culture in America, 1945-1965*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). New York: University at Buffalo.

<https://search.proquest.com/docview/305086120?pq-origsite=gscholar>, (14.02.2018).

Martin, J. R. ve Rose, D. (2003). *Working with Discourse*. London ve NY: Continuum.

Matsumoto, Y. (1988). Reexamination of the Universality of Face: Politeness Phenomena in Japanese. *Journal of Pragmatics*. 12: 403-426.

Mills, S. (2003). *Gender and Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mills, S. (2005). Gender and Impoliteness. *Journal of Politeness Research*. 1: 263-280.

O'Barr, W. ve Atkins, B. (1980). Women's Language or Powerless Language. *Women and Language in Literature and Society*. (ss. 93-110) New York: Praeger.

Öğüt, H. (2011). Şiddet, Pornografi, Haz ve Bedensellik. Yeraltında İki İhlalci: Chuck Palahniuk ve Kathy Acker. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 34-38.

Öktem, A. (2011). Yeraltı Edebiyatının Temel Özellikleri ve Edebiyatımızda Yeraltı. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 16-21.

Özçalışkan, Ş. (1994). Kadın ve Erkeklerin Küfür Kullanımı Üzerine. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*. 5: 274-287.

Paltridge, B. (2006). *Discourse Analysis An Introduction*. London: Continuum.

Parla, J. (2009). Kadın Eleştirisi Neyi Gerçekleştirdi? *Kadınlar Dile Düşünce*. (ss. 15-34) İstanbul: İletişim Yayınları.

Polat, T. (2011). Alt Üst Oldu. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 44-46.

Polkowski, M. (2016). Richard Verstegan as a Publicist of the Counter-Reformation: Religion, Identity and Underground Literature. *Publishing Subversive Texts in Elizabethan England and the Polish-Lithuanian Commonwealth*. (ss.263-287) Boston: Leiden.

Poynton, C. (1989). *Language and Gender: Making the Difference*. Hong Kong: Oxford University Press.

Sarıdoğan, K. (9 Kasım 2011). *Yeraltı Edebiyatı'na Giriş*.

<http://kalemkahveklavye.com/2011/11/yeralt-edebiyatna-giris.html>, (04.10.2017).

Sebzecioğlu, T. ve Coşkun, S. (2015). Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiketleri Örnekleme. *TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 5: 75-93.

Subaşı-Uzun, L. (1996). Anlamlandırma Sürecinde Kimi Eğilimler ve Cinsiyet Değişkeni. *Dilbilim Araştırmaları* (ss. 88-99). Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Sunderland, J. (1996). Gender Representation in EFL Materials: Suggestions for Teacher Development. *Teacher Development*. 32: 21-23.

Sunderland, J. (2004). *Gendered Discourse*. New York: Palgrave MacMillan.

Süzük, A. Ş. (2011). *Orhan Pamuk'un "Kar" Ve "Masumiyet Müzesi" Adlı Romanlarında Kadının Temsili*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Swales, J. W. (2000). *Genre Analysis: English in Academic and Research Setting*. Cambridge: Cambridge University Press.

Şimşek, B. (2006). *Kadınlar arası Konuşma Sürecinde Toplumsal Cinsiyetin Dil Üzerinden Sergilenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tannen, D. (1995). *You Just Don't Understand*. New York: Ballantine Books.

Tannen, D. (1999). Sex, Lies, and Conversation. *Reflections on Language* (ss. 225-231). New York: Oxford University Press.

Terkorurafi, M. (2008). Towards a Unified Theory of Politeness, Impoliteness, and Rudeness. *Impoliteness in Language: Studies on its Interplay with Power in Theory and Practice* (ss. 45-74). Berlin and New York: Mouton de Gruyter.

Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. London: Penguin Books Ltd.

Tutaş, N. ve Azak Demirkol, N. (2014). *Harold Pinter'in Doğum Günü Partisi ve Eski Zamanlar Oyunlarında Kabalık Stratejileri ve Hakimiyet Yarışı. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*. 12: 14-25.

Türk Dil Kurumu, Güncel Türkçe Sözlük (29.10.2017).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59f59284175350.72804768, (29.10.2017).

Türkmenoğlu, S. (2013). Yeraltı Edebiyatı Bağlamında Bir Karşılaştırma: Dövüş Kulübü – Kinyas ve Kayra. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 8(9): 2453-2463.

Uçar, A. ve Yıldız, İ. (2015). Humour and Impoliteness in Turkish: A Corpus-Based Analysis of the Television Show Komedi Dükkânı ‘Comedy Shop’. *Exploring (Im)politeness in Specialized and General Corpora: : Converging methodologies and analytic procedures*. (ss. 40-81). Cambridge Scholars Publishing.

Uçkan, Ö. (2011). Bir “Eylem” Olarak “Yeraltı Edebiyatı”. *Notos, Dosya: Yeraltı Edebiyatı*. 29: 40-43.

Uslu, M. F. (2005). Yeraltı Edebiyatında Sözel Anlatı Kalıplarının Dönüşümü. *Milli Folklor*. 27 (67): 145-148.

van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

van Dijk, T. A. (1998). *Ideology*. London: Sage Publications Ltd.

van Dijk, T. A. (2015). Critical Discourse Analysis. *The Handbook of Discourse Analysis*. (ss. 466-485). John Wiley & Sons, Inc.

Wardhaugh, R. (1998). *An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.

Wood, J. T. (2005). *Gendered Lives: Communication, Gender and Culture*. Belmont, CA: Wadsworth.

Yazıcı, N. (2004). *Anlatı Metinlerinde Ön ve Arka Planı Belirginleştiren Dilsel Görünümler: Türkçe Üzerine Gözlemler*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücesoy, V. Ö. *Korku Edebiyatı (Gotik Edebiyat) ve Türk Romanındaki Örnekleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, Ş. (2004). *Edebi Metinlerde Metafor Kullanımının Cinsiyet Temsilleri Açısından İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zimmerman, D. H. ve West, C. (1975). Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation. *Language and Sex Difference and Dominance*. (ss. 105-129). Rowley MA: Newbury House.

EKLER

EK 1: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Hakaretler (Birden fazla kullanımını olan hakaretlerin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Salak! (3 kez)	Aptal! (2 kez)	Cadısın sen.
Kıçımın kenarı.	Orospu çocuğu!(8 kez)	Nankör!
Eşşeoğlu eşşek.	Hilkat garibeleri!	Ne cazgırmışsınız!
Pezevenk! (3 kez)	Aşağılık domuz!	Büyücüsün.
Orospu! (5 kez)	Götveren herifler!	Ne terbiyesiz insansın!
Taşak oğlanı!	Şerefsizler! (2 kez)	Sikişkenler!
Götümün kılı.	Şişko.	Deli.
Ana kuzusu.	Hastasın sen! (2 kez)	Terbiyesiz!
Kaltak! (2 kez)	Sütü bozuk!	Orospu tohumu!
Puşt evlatları!	Kaçık!	Allah'ın delisi.
At yarağı!	Puşt! (3 kez)	Zavallısın.
Alçak!	Lavuk!	Bencil köpek.
Orospu çocukları! (5 kez)	Kocakafalı!	Ne salaksın!
Korkak.	Hıyar!	Deli bu.
Bu kaltağın...	Teres!	Denyo!
Yelloz.	Psikopat bu.	Acımasız köpek.
Leş gibisin.	Kart zampara!	Lan! (2 kez)
Pis kankalar.	Kavatoğlu kavat!	Hayvan!
Yavşak evlatları.	Zevzek!	Bu eşşegi...
Götveren. (2 kez)	Kalın kafalı!	Ahlaksız!
İbne! (8 kez)	Budala!	İyice tırlattınız.
Küçük orospu...	Bu mendebur...	Sen şeytansın.
Şerefsizlerin piri!	Bu zilli...	Rezil herif!
Korkaksın!	Yarrak delisi!	Oynatmışsınız.
Bacak kadar boyunla...	Ukala.	Puşt oğlu puşt!
Kesekağıdı suratlı.	Beceriksiz herif.	Bu çirkef...
Dallama!	Amsalak!	Şerefsiz! (4 kez)
Orospuların orospusu!	İblis.	Ne çelimsizsin.
	Dangalak! (2 kez)	Gavurun dölü!

Bu gerizekalı... (2 kez)

Mendebur!

Manyak. (2 kez)

Senin boktan firmanı...

Yanında oturan

gerizekalı

Korkak itin tekisin.

İbnenin evladı! (2 kez)

Domuz.

Çok kötü kokuyorsun.

Gerizekalı!

Çok salaksın.

Goduş!

Piç kurusu! (3 kez)

Pislik.

Ölü yiyiciler!

Gevşemiş göt deliği!

Hastalık yayıcı!

Gurursuz pezevenk!

Ne pis adamsın.

Bu iti...

Zengin piçleri!

Lan it! (2 kez)

Göt! (2 kez)

Hıyarağaları!

Serseriler!

Bu pezevenk...

Kan emiciler!

Pis moruk!

Tuhaf birisin sen.

Kafayı yemişsin.

Göt lalesi!

Balina gibisin.

Dümbelek kafalı.

Göt oğlanı! (2 kez)

İtin teki.

Ucuz mahalle

orospusu.

Süt çocuğusun oğlum

sen.

EK 2: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Sert eleştiriler/Şikâyetler
(Birden fazla kullanımı olan sert eleştiri ve şikâyetlerin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Saçmalamayın! (3 kez)

Deli saçması bu.

Saçma sapan bir sürü şey.

Bu ne biçim iştir ya!

Senden sıkıldım.

Saçmalamasana.

Sıkıldım ben bu kıyafetlerin içinde ya...

Hep senin başının altından çıkıyor bunlar.

Ne boktan bir gece!

Bu teori çok salak.

Boş boş konuşuyorsunuz.

Foseptik çukuru gibi.

Baydın içimi!

O da ne biçim laf!

Saçmalama. (2 kez)

Yine başladın saçmalamaya.

Önümüzdeki ders çok boktan

Saçmalıyorsun. (2 kez)

Baydın içimi.

Bu yer çok boktan.

Saçmalık!

Saçma sapan bir sürü şey.

Bu salaklıktan başka bir şey değil.

Bu çok rezil.

Aklınız ve onun ürünü olan dünya utanç verici.

EK 3: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Tatsız Sorular ve/ya Önsayıtlılar (Birden fazla kullanımı olan tatsız sorular ve/ya önsayıtlıların sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Ne istiyorsunuz karga bokunu yemeden?

Ne diyosun lan sen?

Yalan.

Bırak bu yalanları.

Ne bok yiyeceksin şimdi?

Delirdin mi?

Bela mısın başıma?

Salla, salla!

Dayak mı istiyorsun?

Sana ne?! (5 kez)

Ne demek şimdi söyleyemem?

Ne diye buradasın?

Ne diyorsun sen be?

Ne demek şimdi bu?

Bana ne?! (2 kez)

Öff nesin sen ya?

Ne bok yedin sen?

Ne arıyorsun lan burada?

O bataklıkta beraber mi çırpınıyordunuz?

Ne arıyorsun bu adamların peşinde?

Bu halin ne böyle?

Biz aptal mıyız yani burada?

Eşkıya mısın başımıza?

Ne dan dan vuruyorsun?

Ne diye ağlıyorsun şimdi?

Ne diyosun lan sen? (2 kez)

Daha kaç kere elleteceksiniz götümüzü başımızı?

Gözaltındakiler hakkında bilgi verilmediğini bilmiyor musun?

Yine mi yalan söylüyorsun?

Ne merhabası?

Adam ölmüş sen espri mi yapıyorsun?

Sen ne karışıyorsun?

Yine ne var? (3 kez)

Kız sen beni öldürecek misin?

Uydurma.

Biz seni çekmek zorunda mıyız be?

Ne var lan gecenin bu saatinde?

Ne istiyorsun?

Ne anlamı kaldı ki şimdi?

Sana buraya gelme demedim mi ben?

Yalan söylüyorsun. (2 kez)

Yine ne oldu?

Ne diye bekliyorsun burada?

Yine ne istiyorsun benden?

Ne halt edeceksin şimdi?

Derdin ne senin ha?

Yine ne boklar karıştırdınız?

Ne lan onlar?

Rahatlık batıyor mu sana?

Ne işi var lan bunun senin önünde?

Terörist mi olacaksın başımıza?

Kime diyorum ben?

Hayatımı cehenneme çevirmek
zorunda mısın?

Durduk yere başımızı belaya mı
sokacaksın?

Necisin sen?

Ne ayaksın?

Dalga mı geçiyorsun bizimle?

Ne demek belli bir şey yoktu lan?

Nereden uydurursun böyle tuhaf
şeyleri?

Korktun mu lan yoksa?

Beni orospu mu zannediyorsun?

Ne konuşuyorsun lan arkamdan?

Sana gidebilirsin diyen oldu mu?

Ne konuşuyorsun sen ya? (2 kez)

Beynini mi yedin?

Canın dayak mı yemek istiyor yoksa?

Çevremde dolanıp durma diye kaç kez

söylemem gerekiyor?

Ne önemi var şimdi bunun?

EK 4: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Küçümsemeler

Bana bak küçük hanım...

Nerdesin küçük kaltak?

Çocuk çocuk konuşma be.

Büyü artık.

Küçücük boyunla hiçbir şeye karışma.

Çocuk musun sen?

Bu çok çocukça.

EK 5: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan İleti Güçlendiricileri (Birden fazla kullanımı olan ileti güçlendiricilerinin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Anlaşıldı mı?

Bana bak.

Dinle. (4 kez)

Cenk, beni duyuyor musun?

Şimdi beni iyi dinle.

Umarım ne dediğimi anlıyorsundur ha?

Onu bunu bırak da beni dinle.

Dinle, ben bir şey buldum.

Bak Betty...

EK 6: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Kovmalar (Birden fazla kullanımını olan kovmaların sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Hemen evimi terk edin!

Git buradan.

Def olup gidin!

Siktirin gidin buradan. (2 kez)

Kendi yoluna git artık.

Geldiğin yere geri dön.

Siktir git! (4 kez)

Toz ol!

Sen şimdi git artık.

Efendice çek git!

Hadi yoluna.

Git yıkıl karşımdan.

Defol! (3 kez)

Bas git...

Siktir git mutfağımdan.

Defol buradan!

Çabuk git buradan!

Çek git yoluna.

Def olun! (2 kez)

Uzaklaş buradan.

Çekil ayağımdan altından.

Kaybol! (2 kez)

Git! (3 kez)

Odana git. (2 kez)

Hadi yallah. (2 kez)

Defol evimden!

Hadi git yoluna!

Git kendine oynayacak başka oyuncak bul.

EK 7: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Susturucular (Birden fazla kullanımı olan susturucuların sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Kapa çeneni!	Sus! (6 kez)
Sus be!	Sana söz düşmez.
Kes! (3 kez)	Yeter ulan kes!
Karşılık verme!	Sen karışma.
Kes şu Oğuz muhabbetini ya!	Kapayın çenelerinizi!
Kes çeneni. (2 kez)	Başlama yine.
Sus artık ya!	Canımı sıkmayı kes!
Sakın konuşma.	Sus demedim mi lan ben sana.
Kes sesini! (2 kez)	Sen sus!
Bir de sen başlama.	Uzatma!
Laf ebeliği yapma lan bana.	Bu konuya karışma.
Uzatma işte!	Şşşt!
Fazla konuşma.	

EK 8: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Tehditler (Birden fazla kullanımı olan tehditlerin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Bu yumruğu fena ödeyeceksin.
Dökerim bağırsaklarımı.
Seni döverim. (2 kez)
Alnını karışlarım senin.
O yalın ifadeyi alıp alnına saplarım.
...yoksa polis çağırırım. (3 kez)
...yoksa sana da patlatırım bak.
...yoksa elimden bi kaza çıkacak.
...bir de dayak yeme bizden.
Tokadı patlatırım.
Beynini yapıştırırım cama!
Ağzını yırtarım ulan senin!
...yoksa imza toplayıp attıracağım seni.
Şimdi neler yapabileceğimi görürsün sen.
Vermezsen ben bilirim yapacağımı.
Seni şikayet edeceğim.
Bir de ben dövmeyeyim şimdi seni.
Almayayım şimdi ayağımın altına!
Ayakkabılarına işeyeceğim.
Öldürürüm seni!
Şimdi alacağım ayağımın altına!
Dilini koparırım senin.
Seni öldürüp annene tecavüz edeceğim.
Dağıtırım burayı.
Saçını başını yolarım.
...yoksa kulağını çekerim.

Sizi darmadağın edeceğiz.
...yoksa başına gelecekleri görürsün.
Teker teker sökeriz bu saçlarını senin.
Canın dayak istemesin.
Bir gün hepinizin kışını yazacağım.
Bulacağım seni buralarda.
Taşsaklarını koparırsın lan.
...yoksa beynini dağıtırım.
Ayağını denk al boğarım lan seni.
Öldüreceğiz seni.
Ağzını burnunu kırarım senin. (2 kez)
...yoksa yüzünü dağıtırım.
Gitmezsen ne yapacağımı görürsün.
Kafanı kırarım.
Eğer bu merete bulaştığını duyacak ya da görececek olursam, seni kendi ellerimle gebertirim.
...yoksa ne yapacağımı görürsün.
...yoksa yarın sizin leşinizi bulacaklar burada.
Ya bu olayı unutursun ya da evin, ailen, işin, her şeyin altüst olur.
Bir kez daha burnunu sokmaya kalkarsan kırırveririm o burnunu.
Bu terbiyesizliğin cezasını ödeteceğim sana.
Zorluk çıkarırsanız yarın leşinizi toparlar burdan.

Bir kere daha dalaşacak olursanız
polisi çağırırım.

Başıma kötü bir şey gelirse papaz
oluruz, haberin olsun.

Yalnız birine söyleyecek olursan sıçım
sıçım sıçarım ağzına ona göre

En fazla 10 dakika, sonra giderim, ona
göre.

Kaçmaya filan kalkarsan arkadaşını
delik deşik ederim bilmiş ol.

Ayağımın altına almayayım seni.

Bir saat sonra göreceksin ananın
örekesini.

Saçının teline dahi zarar gelirse
mezarımdan çıkar yakana yapışırım.

Benimle evlenmezsen akli başında
değil diye rapor alacağım.

Doğru konuş yoksa ben yapacağımı
bilirim.

İbreti alem olsun diye senin götüne
cop sokmak lazım.

Eğer bir daha kaçarsan seni asla
unutmam.

Unutmadıklarına da ne yaptığımı
bilirsin.

Mermileri kıkında patlatırız da bütün
iç organların mahvolur.

EK 9: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Olumsuz İfadeler (Birden fazla kullanımı olan olumsuz ifadelerin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Şimdi yarağı yedin.

Ne halin varsa gör. (2 kez)

Siktirin lan! (2 kez)

...amına koyalım.

Ağzına sıçayım! (3 kez)

Gelmişini geçmişini siktiğim...

Siktir lan! (6 kez)

Siktir oradan!

Siktir et. (14 kez)

Sikmişim İstanbul'un geçmişini.

Siktirtme Oğuz'unu!

Gebersin.

İnşallah belasını bulur.

Ağzına sıçtığım. (2 kez)

Dinimi siksinler...

Amına koduğum. (3 kez)

Adın batsın.

Hiç de sikimde değil.

Ananı siksinler.

Sokayım... (4 kez)

...kıçına girsin.

Taşagımı ye.

Allah seni kahretsin.

Cehennem dibine kadar yolun var.

Sikerim belanı.

Belasını siktiğim...

Kahretsin! (2 kez)

Anasını satayım. (3 kez)

Cehenneme kadar yolun var.

Umarım öldürürsün kendini.

Allah belanı versin! (3 kez)

Ananın amı!

Geber! (2 kez)

Siktir! (25 kez)

Çok da sikimdeydi!

Her boka burnunu sokma.

Ananızı sikim! (2 kez)

Ne haliniz varsa görün.

Ne bok yersen ye. (2 kez)

Götü çıkasıc.

Hay sikeyim böyle işi!

Topunuzun ağzına sıçayım.

Öldür kendini.

Yolunu yordamını siktiğim.

Allah'ın belası.

Ananı belleyelim de gör.

Siktiğimin... (5 kez)

Allah kahretsin. (4 kez)

Sikime kadar yolun var.

Amına koyarım senin.

Ağzına verdirme şimdi.

Bokunda boğul.

Teomanınki girsin kıçına.

EK 10: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Durum Odaklı Sezdirimsel İfadeler

Ha ha ha, çok komik!

Amma yaptın be oğlum.

İyi halt ettin.

Senin bıçağın nerde lan harbi delikanlı?!

Aferin.

Onlara da aferin!

Gömleğin çok güzel, yine çok şıksın.

Ben de kozmonot Yuri Gagarin.

Çok sağ ol.

Aman ne komik!

EK 11: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Şekil Odaklı Sezdirimsel İfadeler

Senin kadar azar işitmiyorum.

Ay sen yemek de pişirirsin şimdi.

Çek ulan ayaklarını.

En azından bir işim var. Sizin gibi asalak değilim.

EK 12: Türk Yeraltı Edebiyatı Romanlarında Saptanan Bağlam Odaklı Sezdirimsel İfadeler (Birden fazla kullanımı olan bağlam odaklı sezdirimsel ifadelerin sıklıkları parantez içinde belirtilmiştir.)

Kalk artık. (2 kez)

Evinde bekle.

Ödevlerini yap!

Çıkar lan çabuk ayakkabılarını.

Hadi kalk, aşağı gidiyorsun.

Bana şizofren muamelesi yapmayı kes.

Oynayacak başka bir oyuncak bul!

Otur şuraya. (3 kez)

Çenendeki sivilceyle oynamayı kes!

Aç ulan şu kapıyı.

Bana bir çöp poşeti ver çabuk.

Benimle böyle konuşma.

Kalk bakalım.

Doldurun lan hepsini kamyonu!

Toparla artık.

Kalk şuradan.

Lafımı kesme.

Çekil!

Derhal fırla!

İşine bak sen.

Çek sağa.

Mantıklı davran artık.

Arabaya bin çabuk.

Paralarını ver.

Bırak mangal keyfini şimdi.

Elini çabuk tut.

Sakın bana bunu bir daha yapma.

Silahlarınızı verin.

Sen sıranı bekle.

Biraz sakın dur.

Çık dışarı! (3 kez)

Kalk, beraber gidiyoruz.

Kalk hadi.

Aklını kullan biraz.

Git bak şuna.

Kesin taşkınlığı.

Yat artık. (2 kez)

Çek arabayı buradan.

Üstüne bir şeyler giy.

Akıllı ol.

Çeneni kapalı tut.

Kurcalama bunları.

Bir daha sakın böyle bir şey yapayım deme.

Yarın saat 10'da kartta yazılı adrese gel.

Sok onları cebine.

Önlüğünü çıkart çabuk.

Siz karşımayın!

Hadi çabuk ol!

Ekmeğimi ver dedim sana.

Kendi işine bak sen.

...hiçbir şeye karışma.

Hadi giyin.

Ver o dolmaları!

Şu kazağı giy.

Halıları silkele.

Çardakta otur.

Salona gel çabuk.

Sofrayı kur.

Buraya getir.

Şimdi silme halıları.

Kapıyı aç. (2 kez)

Burada iniyorsun.

Otur şimdi.

Ağlamayı bırak.

Musluğu açsana.

Başka şeylerden bahset artık.

Bize bira getir.

Suyla kovayı al.

Telefonunu ver dedim.

Al şu kumandayı.

Sen bankaya bak.

Şapkanı tak.

Işıkları kapat.

Bin şu arabaya.

Sigara al.

Ara çabuk arkadaşını.

Güzel sil.

Su doldur.

Çabuk ol.

Bu parayı al.

Votka koy.

Gazeteyi ver.

Bana bir su getir.

Kalk buradan. (2 kez)

Uyuma. (2 kez)

Bekle.

Parayı ver.

Bu kostümü giy.

İşine bak.

Benim şu eski pabuçları tamire götür.

Bize ekmek getir.

Arkadaşı Lefkoşa'ya götüreceksin.

Bankadaki hesabı kontrol et.

Çıkar üstündeki şeyi.

Yanıma gel.

Al şu parayı.

Kapıyı aç dedim sana.

Çıkın ulan dışarı.

Hortumu getir.

Gülmeyi kes.

Hemen buraya gel.

Geç gelme.

Koysana şu içkini.

Üstünü düzelt.

Şahika'nın annesi kızının evine gittiğinde Şahika'nın "Hoş geldin" demesine karşılık "Hoş bulduk" demeden doğrudan "Fazla oturmayaacağım" demesi.

Evden atılmaları üzerine Nilay kendi evinde kalmalarını teklif ettiğinde Barbaros'un teşekkür etmemesi.

Rigon'un "Son haberi duydun mu?" sorusuna Zargana'nın bilinçli olarak cevap vermemesi.

Yakut'un odasına yiyecek bir şeyler getirmesine rağmen Gülistan'ın hiçbir şey söylememesi.

Kendisi sigara istemesine rağmen Koma sigarayı uzattıktan sonra Zargana'nın teşekkür etmemesi.

